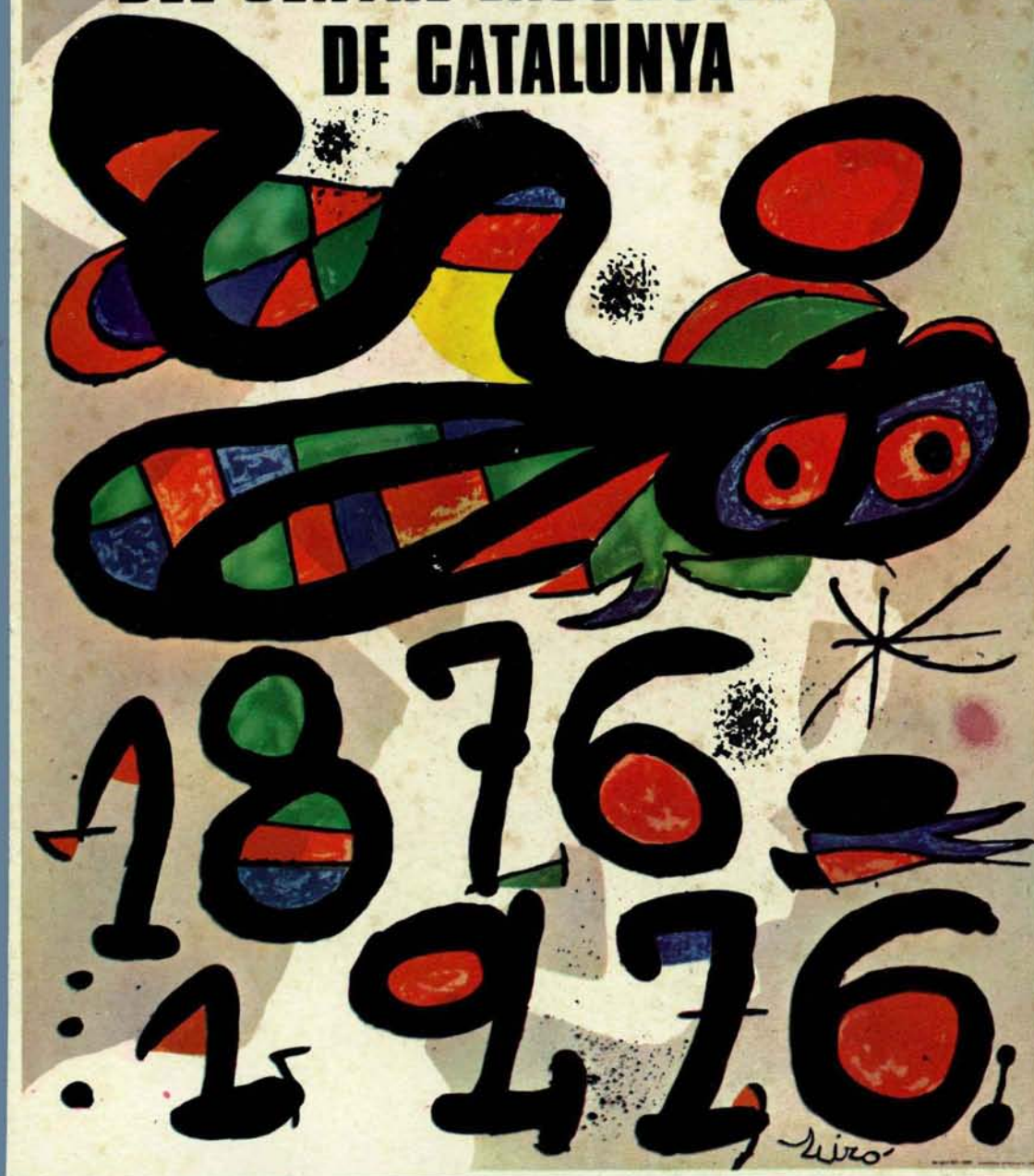

MUNTANYA

CENTENARI DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

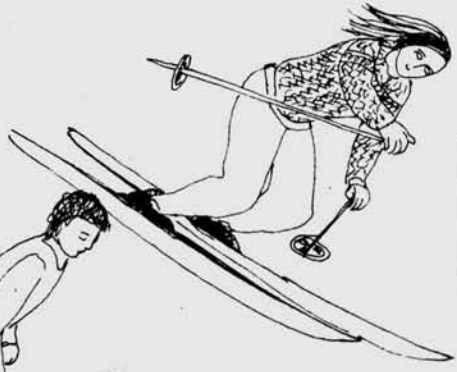

HCC

sportswear

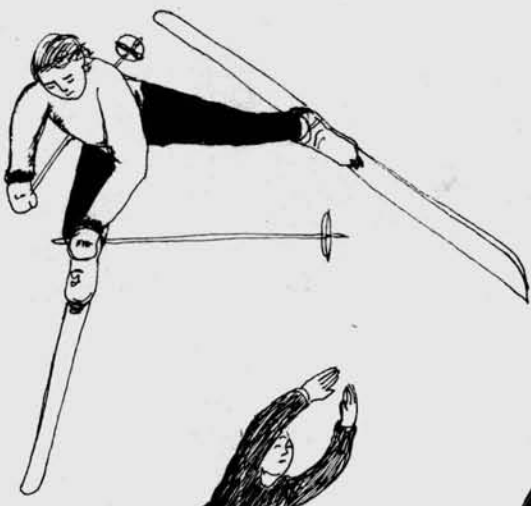
HENRY-CHARLES COLSENET
COMERCIAL EBRO, S. A.

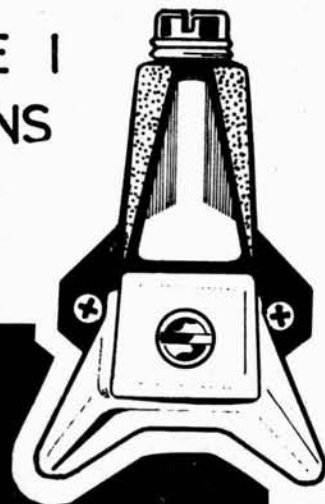
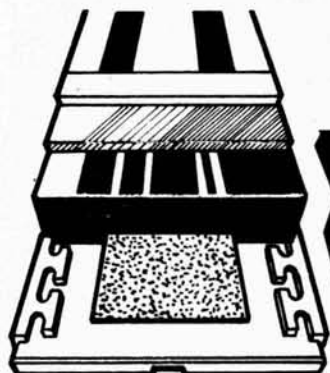
WITTY

ARAGÓ, 261 (Junt P. de Gràcia)

BARCELONA

SERVEI TECNIC PER MONTATGE I
REPARACIO D'ESQUIS I FIXACIONS

ESPORTS
edelweiss

PARKING GRATUIT

Gran Vía, 519
Telèfon 253.31.04
BARCELONA-15

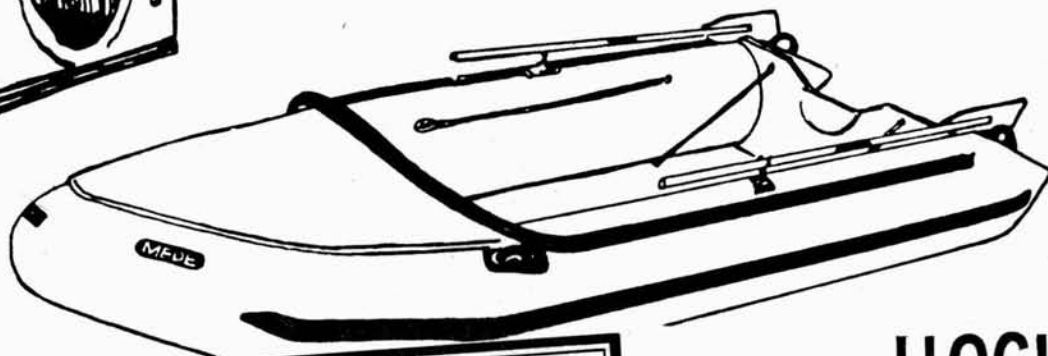
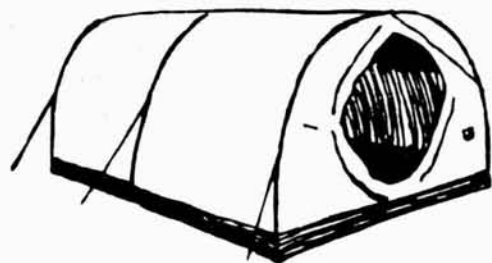

ESPORTS **edelweiss**

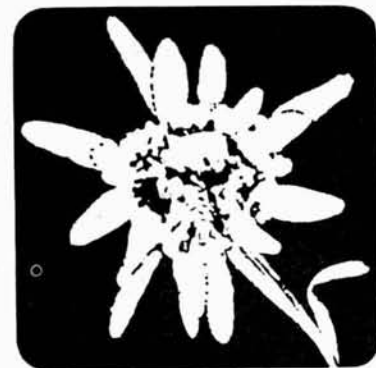
PARKING
GRATUIT

GRAN VIA, 519
Telèfon 253 31 04
BARCELONA - 15

GRAN EXPOSICIO

**LLOGUER
MATERIAL**

TOT PER A L'ESQUÍ

Enric Granados, 122
Tel. 227 81 69 228 13 29
Avinyó, 8-10
Tel. 222 02 66
P. Manuel Girona, 49
Tel. 203 85 89-72 90
Barcelona

Barvilleset

SKI-FREYRIE

LO SCI DI SERIE
PIU VELOCE
DEL MONDO!

1.er en els campionats
nacionals absoluts
suecs per a homes
en slalom gegant.

Corredor:
Hasse Johansson

ESTUDI SANTA EULALIA.

MIRAGE
italia

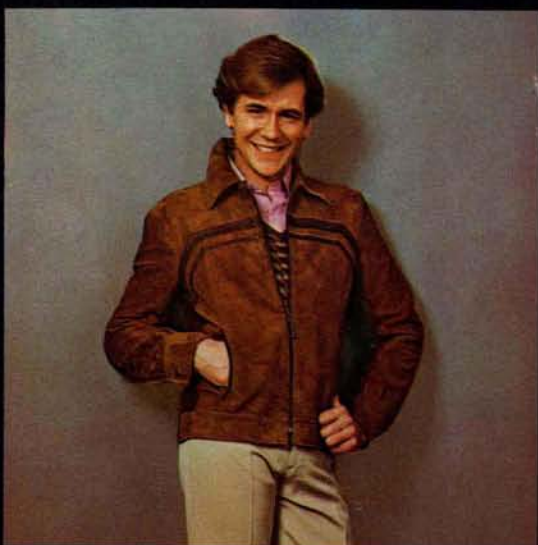
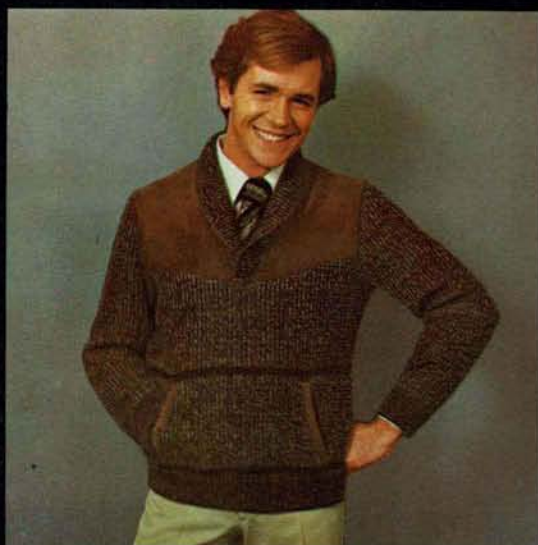
1.er en quilòmetre
llançat d'esquís
sèrie 1975
a La Plagne

*agents generals
per Espanya*

SANTA
EULALIA
E S P O R T S

EXPOSICIÓ I VENDA: PASSEIG DE GRÀCIA, 93 - BARCELONA

PRESUMIU D'ELEGANCIA

JERSON

BARCELONA (ESPANYA)

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Any C Núm. 683 Vol. 86

Núm. especial del centenari

Febrer de 1976 Diposit Legal B. 545 1963

Sumari

Redacció i Administració:

Paradís, 10, Barcelona (2)
Tel. 318 62 20

Director: Josep Llaudó i Majoral

Consell Assessor: Agustí Jolis i Felisart,
Francesc Gurri i Serra, Jaume Fabrès i
Amorós, Miquel Albert, Josep M. Sala

Assessor tècnic: Albert Jané

Maqueta: Josep Nuet

Secretària: Anna Borbonet

Comptador: Josep Velázquez Crespan

Publicitat: Lluís Puntis, Via Augusta, 47, 6.ª
Barcelona (6) Tel. 218 69 60

Col·laboradors: Jaume Granell,
Ramon Pujol i Alsina, Albert Oliveras,
Hermenegild Carreté, Josep M. Sala,
Albareda, Agustí Jolis i Felisart, Josep Abril,
David M. Aloy, Carles Macià, Enric Font,
Josep Casanovas, Josep Girona,
Modest Monlleó, Josep Velázquez Crespan

Subscripció: 300 pessetes anuals
(sis exemplars) estranger, 400 pessetes;
preu d'aquest exemplar, 55 pessetes
(Comanda de números endarrerits a la
redacció de la revista)

Impressió: Suimpa, Indústria, 110
Barcelona (13)

	Editorial	2
Melcior Font	El cinquantenari de l'excursionisme català	3
Agustí Jolis	A Lluís de Quadres i Feliu	20
Joan Badia i Cardús	L'escalada i l'escalador	23
	Geografia Física dels Països Catalans	25
Oriol Riba i Arderiu	El relleu dels Països Catalans	31
Josep M. Domènech	Una excursió a Gavà, Castelldefels, Viladecans i el Prat.	41
	Del pic d'Anie a l'Alano	48
Josep Girona	Un itinerari a la Mesa de los Tres Reyes (Pirineu Navarrès)	54
Anna Borbonet i Macià	Crònica del Centre	58
	Cicle de Divulgació sobre Paisatge i Fauna de Catalunya	58
	Homenatge a Antoni Gelabert	58
	Primer acte commemoratiu	58
	Presència del CEC al Saló Nàutic i de l'Esport.	59
	Acte d'obertura del Centenari	59
	Emissió d'un segell de correus, exposició i conferència	60
	Donatius Pro-Centenari.	60
	Adhesions i col·laboracions	61
	Inauguració del refugi Pere Borés	62
	El CEC en defensa de la natura i el patrimoni artístic	62
	Crònica	62
	Exposició "100 anys d'excursionisme català"	62
	Bibliografia.	62
Josep Girona	L'excursionisme a Catalunya. Fundació Carulla-Font	63
	Programa d'actes i manifestacions del centenari	64

Editorial

El nostre centenari

A l'anterior editorial parlàvem dels noranta-nou anys del nostre Centre, que ara ja ha entrat en la commemoració del Centenari.

També parlàvem de l'individualisme dels catalans i dels excursionistes en particular. Però amb certa sorpresa, i amb gran alegria també, constatarem que el Centre havia estat capaç d'arribar als cent anys i, a més, amb un nombre de socis certament respectable: 7.000 socis.

Naturalment, no han estat cent anys fàcils. I en alguna ocasió nosaltres mateixos els hem convertit en més difícils del que realment eren. Per exemple: quan als dos anys de la fundació es produeix una forta baralla i el que havia d'ésser el Centre s'esclendeix en dues entitats, la primitiva, que continua sota el nom d'Associació Catalanista d'Excursions Científiques, i la que resulta producte d'aquella separació: l'Associació Catalana d'Excursions. Sortosament, al cap de quinze anys, el bon criteri s'imposà novament i el 1891 es tornaren a unificar, aquesta vegada sota el nom amb el qual han arribat fins als nostres dies, o sigui, el de CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.

El primer nom, el d'Associació Catalanista d'Excursions Científiques, ja portava els dos elements que, per sempre, han marcat la nostra vida: l'Excursionisme, amb totes les seves variants esportives i la Ciència. Recordem que el Centre arriba fins a tenir un caire d'universitat popular i a estatjar els Estudis Universitaris Catalans en la seva etapa inicial. Més tard altres organismes prengueren el relleu en l'aspecte científic, però el Centre Excursionista mai no ha abandonat la seva tradició cultural.

I en un aspecte molt decisiu de la nostra cultura, en el de la defensa de la llengua catalana, ha estat sempre el capdavanter. Els nostres estatuts ho esmenten en el seu article primer

i des de la campanya lingüística de "L'Avenç" del 1891 fins a la represa de l'ensenyança de la nostra llengua, acabada la Guerra Civil. De la represa de la publicació de "Muntanya" en català el 1970 fins a l'anunciada transformació de "Otro Cine" en "Altre Cinema" ha estat un continuat servei a una de les nostres raons d'ésser.

Reflexionant sobre el perquè d'aquesta durada i aquesta continuïtat sem'ha ocorregut rellegir la Notícia de Catalunya, del malaguanyat Jaume Vicens i Vives. Transcrivint literalment el seu pensament, i aplicant-lo al nostre cas particular, veig que ell afirma que "a la muntanya s'ha creat el nervi de la mentalitat catalana" i que aquesta mentalitat comprèn "l'esperit feiner, el seny, el sentit de continuïtat, la tradició familiar i la responsabilitat social". Em sembla que, en gran mesura, els homes del Centre fan honor a aquesta descripció.

Però abans parlàvem de les dificultats que ja van començar a sorgir als dos anys de creada l'entitat. Com va ésser possible superar aquella situació tan enutjosa? Segurament gràcies a l'existència en els dirigents d'aquell moment d'una altra de les característiques catalanes que esmentava Jaume Vicens i Vives. Aquesta característica és la del pactisme que, en les seves pròpies paraules, "no és altra cosa que defugir qualsevol abstracció, anar a la realitat de la vida humana i establir la més estreta responsabilitat col·lectiva i individual en el tractament de la cosa pública".

En aquest cas la cosa pública és la que pertoca a tots els socis del Centre, o sigui, la direcció de la nostra Entitat, malgrat que nombroses vegades hi ha hagut una forta lluita entre un pragmatisme de via estreta i un misticisme que porta a una degradació del sentit de la responsabilitat, amb nombroses dificultats per

a tornar a trobar el terme mitjà.

Vicens i Vives s'interroga molt profundament sobre les nostres contradiccions psicològiques, ja que si per una banda som "homes feiners, constructius, reposats, previsors i capaços de trobar fórmules adequades al bon desenvolupament de les relacions privades i públiques" per altra banda, "de sobte aquestes qualitats semblen frenades i, encara són capgirades, per una actitud en què es barregen l'exasperació i el sentimentalisme, l'arrauxament i la rebentada". En breus moments passem del seny a la rauxa. En resum, ens costa d'ajuntar el seny amb la mesura per a arribar al just capteniment.

Contemplant la nostra història d'aquests cent anys compremem la realitat de les observacions de Vicens i Vives però també entenem que, si bé potser no hem trobat el just capteniment de què all parla, sí que hem estat capaços d'un cert capteniment que ens ha permès fer front a totes les adversitats.

Ara bé, més que el que ha passat ens interessa el present i sobretot el futur. Em sembla que aquesta garantia de futur es pot sintetitzar en les paraules de Maragall que cita Vicens i Vives com "la fe dels qui no temen ni defallences ni incomprendensions, dels qui veient l'obra llarga, es disposen a realitzar-la amb una contribució personal i irrecompensable, hora a hora, dia a dia".

Creiem trobar en aquestes paraules una descripció de l'estat d'ànim de molts dels qui han treballat, treballen i treballaran per a continuar l'obra del Centre Excursionista de Catalunya que podríem resumir en poques paraules, i referint-nos tant als aspectes esportius com als culturals, que el nostre deure és el d'afermar-nos a les coses essencials defugint les que són contingents.

Agustí Bou

El cinquantenari de l'excursionisme català

per Melcior Font

Com a article inicial dels treballs que dediquem a la commemoració del primer centenari de la nostra Entitat, hem cregut adequat de reproduir el que ara fa cinquanta anys l'illustre escriptor Melcior Font va dedicar al cinquantenari del Centre i l'excursionisme, en què es glossa la significació d'aquella efemèrides que ara commemorem de nou, amb uns conceptes que no han resultat pas alterats.

I. La commemoració

S'ha escaigut enguany, al 26 de novembre, el cinquantenari de la primera entitat excursionista catalana.

Cinquanta anys de vida! Unes nocces d'or! Reculeu, si us plau. Comptant enrera, una vida de cinquanta anys és a casa nostra impreable. La nostra vida recobrada té justos aquests anys. Són els primers passos sense balanceig. És el temps d'aquella sensació única d'obrir els ulls adormissats i trobar que us somriu al davant, amb mil gràcies noves, una terra viva.

Mig segle de vida vol dir, a més, entre nosaltres, una superació del temperament. Som frisosos, és cert. No tenim pas balbes les mans. Però som fets a moure'ls amb un neguit pueril. Prenem, amanyaguem i oblidem amb pressa les coses. I àdhuc força sovint les de l'esperit.

Reconeguem ara que per a laborar en un recomençament calien mans pacients, amoroses i ungides. El gest primer té aleshores tant de benedicció com de carícia.

Entre nosaltres —cal dir-ho?— les passions o els sentiments, per pregonos que fossin, no han pogut cremar sempre sota un sostre. Les rares vegades que han pogut recloure's, no ha estat pas per viure-hi llargament. Una excepció gloriosa ha estat, doncs, el nostre excursionisme.

Sona en bona hora la commemoració! Brandem totes les campanes del nostre entusiasme i de la nostra fervor. Evoquem les primícies d'aquesta obra. Flairem l'aroma d'aquell ambient en què sorgia. Valorem-ne també l'eficàcia múltiple.

Altrament, cap melangia pot implicar l'evocació. Res no és perdut, i són infinits els guanys. Mireu només quina jove maduresa la d'aquest casal, tot nostre, bastit a l'ombra de tres columnes corintianes en el racó més pur i exquisit de la ciutat vella.

II. Barcelona en plena facècia

Situem-nos. L'any 76 porta a Catalunya la pacificació. Ha passat tot just aquella sagnant darrera carlinada. Els camins poden ésser petjats plàcidament. L'olor de la pólvora es va fent llunyana.

Aquesta dolçor, aquesta seguretat, tant de temps esvaïda, tempta al constant enriolament i a la disbauxa. Barcelona s'hi llança amb delit. La ciutat fa una segona joventut esbojarrada i acolorida. Bé n'heu sentit contar gestes. En un brevíssim historial del «Club de's Federalistes» en recollíem algunes. Aquells balls al Liceu! Aquelles carnavalades d'«El Gavilán», que embogien les Rambles! Aquelles paròdies del «Niu Guerrer»! Aquella Barcelona de les sarsueles bilingües! És un imperi del xaronisme que costa de revivre amb exactesa, i àdhuc de pressentir-lo tènuelement.

L'aldarull i la febre s'havien encomanat a l'activitat, diguem-ne romànica. Naixien, morien, mudaven de títol i d'ideologia les revistes en un aclucar d'ulls. La qui es deia «La gorra de cop» avui, podia dir-se a l'endemà «La Bandera Catalana», sense massa sorpresa. El grup amb menys velleïtats era el de «La Renaixença».

La qüestió de les **as** i les **es** en els plurals, si va alçar-ne d'aldarull! La rivalitat entre l'Acadèmia i l'Institut resta pallidíssima, si us apropieu a aquesta palestra.

El diumenge era el dia de l'esperit, del sedant barcelonisme. Al matí, almenys, el bon barceloní es comportava polidament. Mirava amb un cop d'ull vague uns quadres —oh aquells plens a la Sa! a Parés!— comprava postres al carrer Petritxol. Aquesta segona dolçor era la més perdurable.

Cal dir que la vida de la ciutat era concentrada tota a la ciutat vella.

Barcelona tenia aleshores uns 250.000 habitants. Amb tan poca gent, no direu pas que fes poca fressa. Ara a aquests barris els ha arribat ja la dolça pau tan merescuda, i no encara la profanació. Que Déu els servi aquesta florida somnolència!

III. Un nou romanticisme

Lluny del brogit, en un finíssim recer, entre gàrgoles i campanes, vora el calat dels finestrals i les agulles àgils, neix innocentment una nova branca del romanticisme.

Feia aleshores quaranta-tres anys que Aribau havia fet sonar amb eficaç inconsciència la seva **Oda**. En feia trenta-dos de la restauració dels Jocs Florals, per bé que en aquest any trobem que obre la festa encara un parlament del governador.

Passa un vent, flairós de record i de vellúria, i encisa uns esperits triats. Els entra tot seguit com una sagrada febre de cercar vestigis. Tot: runes, cançons, rondalles, jocs i danses, tot jeia en escampall perdedor. Cal començar l'aplec, que la feina és vasta!

Qui recercarà tresors arqueològics en tantes d'ermites i d'esglesioles perdudes? Qui pujarà els cims i ens dirà la llei de flors que hi lluen i les herbes remeieres que s'hi fan? Qui baixarà als avencs per estudiar la nostra geologia? Qui recollirà dels llavis innocents dels pastors i els mariners la paraula viva i la cançó fresca?

I comença el romiatge. Cada camí és fressat per cent devots. Escorcollaven l'ànima i sentien batre el pols de la terra, talment.

«Era una fallera —diu un dels supervivents— que ens menava cada festa lluny de ciutat a veure i a estudiar de prop tot allò vivent i històric, a satisfacció de l'esperit, tot fent llargues caminades a peu en benefici de l'organisme». «Retornàvem a casa —segueix dient— contents sempre portant nous dibuixos, pintures de vistes i obres arquitectòniques de la vellúria, a més de fòssils minerals i plantes, cançons populars i notes pel vocabulari pur, que desapareixia de la

ciutat per la influència diària dels periòdics llegits arreu de Catalunya en l'engua castellana.»

El nostre excursionisme, doncs, té una naixença presidida per un alt esperit. A través d'aquestes paraules, gosaríeu a dir que això és un esport? Podríeu afirmar que és un esbargiment?

Sabeu prou que és quelcom de més alt i de més pur. Si en dubtéssiu pels inicis, ateniu-vos als fruits. Direu potser que eren inconscients? Potser sí, però això provaria només la força de la idea que els feia àgils les passes i lúcids els ulls.

Seguim de prop en el seu camí inicial els nostres primers excursionistes.

IV. La societat «X»

És aquest el primer intent d'associació excursionista. No arribà mai, però, a prendre caràcter corporatiu.

«Era abans de l'any 1876 —diu Cèsar A. Torres, un dels fundadors—. Un petit aplec de jovent entusiasta constituïa una societat d'excursions amb l'objecte especial de recórrer la nostra terra per admirar i ponderar ses belleses.»

Ell mateix ens conta que el nombre de components no podia passar de dotze. Era, doncs, una mena d'apostolat amical. Potser fóra més just de dir-ne precursors, cercant també un mot bíblic.

Sospitem que no volien excedir aquest migrat nombre de socis per tal de fer glatir els aspirants, que diu que eren innombrables sempre. Fent-la cobejable volien acrièixer la qualitat i l'interès de llur associació, tan minsa.

Reconegueren el seu aspecte gairebé domèstic. Era un esplai íntim —ens diuen. I, realment, no exageraven gota.

Veieu quina innocent organització. Havien fet una caixa comunal amb l'inqrés de les quotes, el producte de les qua's era destinat a dues excursions oficials que feien cada any i duraven dos o tres dies.

La finalitat era ben clara: sortien

«per visitar algun lloc notable de la nostra terra, ja en sentit pintoresc, ja en sentit artístic».

A cada excursió feien una mena de sessió en el lloc que visitaven. Allí el president llegia un «treball apropiat de caràcter excursionista» i el secretari la ressenya de l'excursió anterior «ornada amb tots els detalls o datos que s'havien pogut recollir referents als llocs o monuments relatats». No podreu pas dir que perdesin el temps.

Què vol dir l'X del títol? —us hauréu preguntat. No han pas negligit d'aclarir-nos-ho: «Portava aquest nom incògnit —escrivia C. A. Torres— perquè tots els iniciats cobejaven en son esperit i en son cor un ideal i unes aspiracions superiors a l'objecte que en el reglament s'anunciava. Es proposaven un dia més endavant d'estendre el radi d'acció i contribuir en forma i medis oportuns al desvetllament de Catalunya.» Novells com eren, ja veieu com se les pensaven totes!

Aquest primer pas era indispensable, però ben aviat fou migrada l'associació pels neguits que desvetllà. Hi havia en l'ambient i en el desig de tots, enllaminits per aquesta prova, l'anhel d'aplegar-se sota un sostre més ferm. No va pas caldre que frissessin massa.

V. Una excursió a Montgat

Veieu aquests sis homes que hi ha en el nostre gravat? No us demaneu davant llur actitud i la indumentària, on tenen el trabuc i la manta ratllada? Són trabucaires, talment. Els primers trabucaires que feren del trabuc un bastó, i un sarró de la manta. Heus ací els sis primers excursionistes que pressentiren en aquest esport una pila de gràcies i un tresor d'eficàcia pairal.

No oblidéssiu els seu noms: Pau Gibert, Josep Fiter, Eudald Canibell, Ramon Ambrós, Marçal Ambrós i Romà Amet. N'hi ha dos de supervivents encara —i que ho siguin molts anys: Eu Canibell i En Marçal Ambrós.

Fem història. Heus ací que un bon

dia, el 26 de novembre de 1876, decideixen tots cinc d'anar d'excursió a Montgat.

En Josep Fiter, que era el qui tenia damunt els altres un major ascendent, va proposar-la. Tots reconeixien el seu cabdillatge, per bé que no l'hagués proclamat ningú.

Qui era En Fiter? Si hem de creure la primera llista de socis, era «professor mercantil acadèmic». Però no era pas únicament això. A «La Renaixença» hi ha sota aquesta signatura assaigs històrics ben interessants. Era, a més, un excursionista infadigable i un home d'esperit i de gran intuïció.

Deixem que ens conti ell per peces menudes en aquell estil pintoresc d'ingenuïtat del seu temps, aquesta anada a Montgat. La ressenya és un document preciós.

«Eren les set del matí —diu— del dia 26 de novembre de 1876. Sonà un xiulet i el tren del litoral va posar-se en marxa.

«En un vagó de segona classe cinc joves sostenien animada conversa i per l'interès amb què enraonaven, bé es podia comprendre l'entusiasme que els produïa la contemplació de les belleses que mostra la natura i els records que ens han transmès els segles.»

Realment no tenen massa exigents els ulls i són d'una suggestió ben fàcil.

«Al parar el carril a Badalona —continua dient— baixaren tots cinc i encaminant-se per la carretera, es dirigiren a Montgat. Allí, al peu d'aquell turó, regat amb la sang de tants màrtirs, es deturaren els expedicionaris i dos d'ells asseient-se en les roques obriren les capses de pintar a l'oli, provant d'abocetar la vista del castell, tan anomenat en les cròniques de la guerra de 1808, mentre els demés guiats per l'esperit d'investigació pujaven la costa i saltaven els arrunats murs de l'antiga fortalesa.»

Ja ho veieu! Eren artistes, erudits i, a més, tenien ja «esperit d'investigació».

«Al cap d'una hora —ens diu el cro-

Els fundadors de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques. El grup és compost per Ricard Padrós, Marçal Ambrós, Pau Gibert, Josep Fiter i Inglès, Ramon Armet i Eudald Canibell. Aquesta fotografia, de gran valor documental pertanyia al president Fiter, que l'any 1894 la va cedir el Centre Excursionista de Catalunya per fer-ne còpia i és la que servir sempre divulgant els capdavanters i fundadors de l'excursionisme col·lectiu. ▼

El pis dels capitells. Seu històrica del nostre excursionisme. Residència de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques en 1877. Fou el primer local social, a l'imoble assenyalat amb el núm. 10 del carrer de Paradís i amb les reformes subsegüents compta amb norant-nou anys de radicació a la mateixa casa. ▼

nista— els excursionistes, seguint les indicacions d'un d'ells, empenien el camí del Masnou.

«Qui els hagués vist més tard al passar per Masnou, el carril que havia de retornar-los a Barcelona! Tots cinc satisfets d'aquella expedició recreativa, com es delien transmetent-se les impressions rebudes! I la cosa no era per menys!»

Ara veieu quin esguard més sensible el del nostre narrador:

«Des del peu de Montgat es distingeix un horitzó (ell diu **horisont**) de delicadíssim color, confonent-se amb les aigües de relleu mirall, on amb tota puresa es retraten les entonacions del firmament, reproduint-s'hi els esfumats tons de la condensada atmosfera.

«La vegetació espontània —segueix dient la sagacitat descriptiva del cronista—, els conreats camps, el contrast de colors o aquelles roques que canvien des del vermell fins al mangre, des de l'ocre clar al de terra-sombra, i, més que res les gloriòses recordances que envolten el turó, impressionen a tot el que sent entusiasme per les coses de la terra i commouen els sentiments del qui admira l'art i s'embadaleix contemplant les bel·leses de la natura.»

Davant aquest «embadaleix», el primer que trobem, i que va ésser després el mot de començament de totes les ressenyes d'excursions, recordem amb quina finor ridiculitzava Valentí Almirall el mot. L'Almirall fou el primer que va sentir la feble retòrica d'aquestes descripcions i el primer que clamà per la clara naturalitat.

Seguim:

«Veu's aquí, perquè impressionats per aquell harmoniós conjunt, els joves expedicionaris sostenien, tot esperant el carril, ben animada conversa.»

I guaiteu amb quina solemnitat descriu En Fiter l'escenari que van escollir per a un acord d'una transcendència, que no sospitaven pas ells, ni de molt.

«Asseguts en el sorral que besa l'ona del Mediterrani, es parlà de fundar una associació que, practicant

sortides per l'estil de la que tan agradablement s'havia fet aquell jorn, poguéssim estudiar les riqueses de la nostra terra baix els diferents aspectes científic, artístic i literari, que els estudis portats a cap fins aleshores per alguns dels allí reunits obeïssin ja a un plan fixo inspirant-se en les profitoses i nobles idees del catalanisme.»

Heus ací tota una doctrina. Per començar, n'hi havia prou.

«Muntaren al vagó i refermant-se més i més en el seu propòsit i, contant sols amb son ardiment, allí mateix donaren per plantejada la institució.»

I cal dir que no foren tot propòsits de somniador. Posen mà a la butxaca i:

«Allí mateix el nomenat tresorer va cobrar les primeres quotes als novells socis.»

VI. L'«Associació Catalanista d'Excursions Científiques»

En aquell vagó de tren, doncs, feta efectiva la primera quota, era creada la primera associació excursionista de Catalunya, organitzada corporativament.

El diumenge vinent, 3 de desembre de 1876, els fundadors aprovaren un projecte de Reglament, «molt concís», que En Fiter va proposar-los, i acordaren el títol de l'associació, que és —segons un dels fundadors— «bastant pretenciós, però escaient, atesa l'alta finalitat que pretenien assolir».

Com fou rebuda la creació d'aquesta nova ampla entitat a la minsa societat X?

Cal dir que els fundadors de l'«Associació Catalanista d'Excursions Científiques» eren tots socis d'aquell primitiu intent d'associació.

«Anticipant-se al nostre anhel —diu En Cèsar A. Torres, sense gelosia—, En Fiter havia constituït una nova entitat. Tots els components de la Societat X —afegeix— foren invitats a formar-ne part. Alguns resistiren, molestats tal volta, més que en son amor propi, en son esperit d'iniciativa patriòtica.»

Sembla que alguns es sentiren fets perquè trobaren que En Fiter havia fet massa silenciosament, massa secretament la seva obra. Van arribar a judicar-ho com una conspiració en contra d'ells.

Però la puixança de la nova Asso-

Ent. 8: Los seis ~~tatoo~~^{deportados} mensualmente en
masas del tesoro una pata y pesa ^{cubri} gueto extracoloris de
propan sobreviviente. — Solen

Los gastos particulares de los socios correrán a cargo de cada uno. ~~Los gastos de~~ idem,

Act. 10. Vots los socs trindan obligats de prouir en
conuixement de la Societat los socs que en hagen fet
durant la nitada de quinzas ser assicura ^{del secretari} acta que seran
~~delegats i jurats ab la de la notoria a la aprobació dels amicals~~
de las naturas.

art-11. Para la mejor organizacion de los travalls
la medietat s' dividiran en tres seccions
1ª Científica.

1ª Scientifica.

$$Q_2^A = \text{ch}^1 h^1 \text{cu.}$$

95th Literary

Oct 7th - Note by Mrs. Webb re: distinction de catégories ^{décisions}
insolubles formellement & en matière d'agelles recett.
Je trouve un règlement parti culier, y relatifs à l'origine
un Président & un Secrétaire. ^{idem}

15.

See Intro. Section.

Art. 12 - La sociedad será dirigida por una junta formada por el Presidente, el secretario general y 4. tesoreros; y tres vocales que elijan los presidentes de las secciones.

Art. 14. - Alguns carrechs eleigits per majoria de vots tindran la duració de tres anys, podent ésser reeligits, y tenint que formar part los ayuntats dels llocs de numerats. ídem

Art. 15. - Las atribuciones de cada uno d'ayuntamientos carrechs será la correspondiente generalmente por la costumbre, y las habientes a toda de las sesiones. ídem

Art. 16. - Como de tomar a Barcelona lo Presidente reunirá Junta general y preguntará a los vocales si tienen que proponer alguna nueva investigación. Mas si se trata a la discreción de la misma administración y si acordará finalmente lo que el mismo debiera dirigirse la regencia expedición. ídem

Art. 17. - En caso de empate en una votación, el voto del Presidente tendrá doble valor. ídem

V I.

De las elecciones.

Art. 18. - En las elecciones de carrechs tendrán voto todos los sufragantes que sean mayores de 21 años los elegidos. - adjuntar: - El ente mayor de los presentes. VII.

Disposiciones transitorias.

Art. 19. - Se considera que renuncia al formar parte de la corporación, todo miembro, que por tres veces consecutivas dejes de cumplir las condiciones que se le requieran, o todo aquel que opaci en derrobor de las resoluciones. ídem

Art. 20. - El lenguaje oficial de la corporación será la cataluña. ídem

Art. 21. - Las de reglamento reformar lo present reglamento, se expone por proposición debidamente formulada y que debiera ésser aprobada por los tres cuartos partes de los votos. ídem

aprobat ab los adhibidos en el acta,

avny 3 de setiembre de 1876

[Signature]

[Signature]

[Signature]

[Signature]

[Signature]

ASOCIACION CATALANISTA

DE PERSONAS CIENTIFICAS

[Signature]

BARCELONA

REPUBLICA CATALANA

ciació esvai ben aviat aquests recels mesquins; eren, d'altra banda, ben rissims els qui els sentien.

D'entre els fundadors, cap no era major d'edat, i llevat d'En Pau Gibert, que era escriptor, tots els altres treballaven en el comerç o en la indústria.

Veieu quin cas d'auto-didactisme!

VII. Els cinc savis del carrer del Paradís

L'Associació fou tot seguit instal·lada en un pis tercer del carrer del Paradís, en la casa que hi ha davant la pedra circular que assenyala el cim de l'antiga Acròpolis Laietana o Faventina, on hi ha avui el «Centre Excursionista de Catalunya».

Aquest pis era a l'alçària dels tres capitells de les columnes corínties. Aquests capitells servien de paret mestra i aguantaven les bigues. Aleshores no hi havia l'actual pati interior.

Com fou acollida d'antuvi l'Associació? Com judicava la gent aquell matinejar desesperat? Aquells atuellis on els portaven, es preguntava tot-hom? I què hi van a fer dalt de les muntanyes?

Cal dir que el mot excursionisme, tan transparent de sentit etimològic fou vestit de múltiples prejudicis.

Aquelles eren les interrogacions dels veïns, sortosament pacífiques. Les que es feien els pagesos ja no ho eren tant. Més d'una vegada hagueren de fugir sota un ruixat de pedres. La finalitat més amable que hom els atribuïa era la de recercadors d'un tresor amagat. I, realment, ho eren. Hom els creia molt sovint inspectors de nous impostos. En veure'ls des d'una masia, tancaven les portes, amagaven el bestiar. Un guia del Cadí va dir-los que declarassin clarament que eren oficials de l'exèrcit carlí que hi anaven per l'espionatge. Recordeu que Marian Aguiló fou pres per malfactor a Pardines?

Ara que el carnet del «Centre Excursionista» és acollit amb tota llei de cortesies arreu, fa bo d'evocar somrients aquelles facècies, que no

devien fer-los somriure massa a ells.

La premsa, diu En Canibell, ens va secundar tot seguit gràcies a les targetes i gasetilles recomanades d'En Fiter. L'acodilla dels intel·lectuals a aquells cinc savis del carrer del Paradís, no fou, però, ni expectant com la dels veïns, ni agressiva a la manera dels pagesos. Van esgrimir només tota llei d'ironies. L'historiador Bofarull va iniciar les befes. La primera frase amb què els motejaren fou la de la «colla del Mus literari». Els contertulis del cafè Suís van triar un nom flairós per a designar-los: en deien «els de la farigola».

Sembla, però, que ells no s'ho prenién gens a la valenta. Diu Eudald Canibell que ells glossaven aquestes bromes tot fent via.

La gent en deia els «savis del carrer del Paradís». La frase no era en llavis de tots ben despectiva. Hi havia en alguns, en dir-la, barrejat amb la sorna, un bri d'admiració imprevisa.

Aviat va venir la ridiculització pública. Va iniciar-la una sarsuela que va fer forrolla durant molt de temps. Es deia: «De la terra al sol». Hom veia dalt d'un terrat, que volia ésser del carrer del Paradís, cinc homes amb paraigua, que paraven resignadament la pluja.

Va seguir una altra divulgació, potser més vasta encara. En una de les auques que aleshores sortien de tant en tant —hom no pot imaginar-se'n ara la difusió— el gravador de les ingènues figures els havia reservat un quadret. Era un exemplar de color de vi. Sobre el cel d'aquest color, ornat de núvols elementalíssims, damunt un terrat ratllat d'una manera uniforme en horitzontals ratlles blanques, veieu, fets ninotets d'auca, els cinc fundadors, amb una casaca tota cenyida i unes galtes arrodonides còmicament que els vessaven damunt el corbatí. Duen tots cinc serbósos, greus, un paraigua obert. L'ingenu gravador va posar la cura més sapient a fer ben blanques les barnilles sobre els paraigües tan negres. Perquè foren figuretes d'auca, són ara més vives totes cinc que els menestrals i els

manyans i els sastre i els fornars i els teixidors del vostre barri, avis nostres.

VIII. L'obra de l'Associació

No és possible de creure que els fundadors poguessin sospitar la creixença de l'entitat. Meravellats, veien com l'obra els creixia a les mans i com es dreçava superbament sobre llurs espatlles.

Cal dir que l'excursionisme era aleshores un fenomen europeu.

Els minyons de l'anada a Montgat van trobar-se ben aviat voltats de les personalitats de més relleu del seu temps.

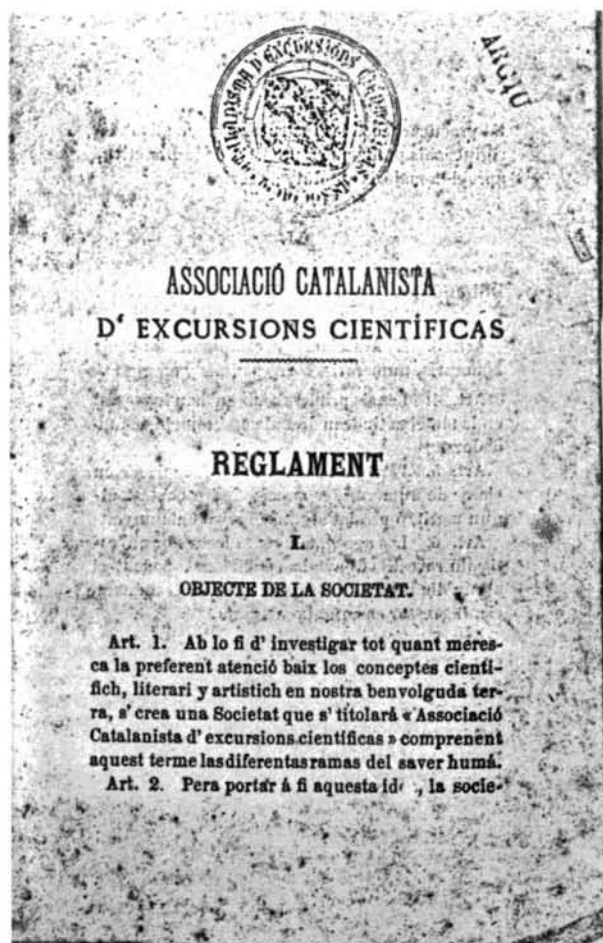
Resseguint la llista de socis del primer Anuari, hem anotat uns noms ben significatius: Lluís Domènech i Muntaner, Francesc de P. Rius i Taulet, Esteve Sunyol, Jaume Russinyol i Prats, Manuel Duran i Bas, Enric Vidal i Valenciano, Pere Aldavert, Ramon Arabia, Joan Mañé i Flaquer, Aulèstia i Pijoan, Francesc Maspons i Labròs, Antoni Rubió i Lluch, Miret i Sans, Puig i Cadafalch, Ceferí Rocafort, etc.

Molts d'aquests noms il·lustres començaren a publicar articles en els Butlletins de l'«Associació Catalànista d'Excursions Científiques».

És el doctor Rubió i Lluch qui ha dit: «Tingueu present que en la llar de l'excursionisme, s'ha encès el primer caliu de la prosa científica catalana».

Se'n fa difícil de rastrejar minuciosament la vida íntima de l'Associació, perquè fins a l'any 1881 no començà la publicació del seu Butlletí.

Fullejant-lo aneu veient amb quina amorosa activitat compleixen la tasca que van assignar-se. Aneu veient ressenyes d'excursions, contades en una infantívol minuciositat, curulles d'interjeccions, però d'ací d'allà us escometen dades interessantíssimes i inèdites sobre un monument que cau, o la còpia d'una llegenda enrevessada, o la reconstrucció ideal d'unes runes. I comencen a sonar noms de camins inconeguts i sabeu

- 2 -

tat practicarà sortidas instructivas recreativas dirigintse als punts que a proposta de la Directiva, aprobi la majoria absoluta de socis.

II.

DELS SOCIS, SOS DRETS Y SAS OBLIGACIONS.

Art. 3. L' Associació 's composarà de socis honoraris, numeraris, corresponsals y agregats.

Art. 4. Los sis primers socis qu' han ingressat en la mateixa tindran dret al nomenament de fundadors.

Art. 5. Pera formar part de l' Associació en classe de numerari, es precis tindre contret algun merit, ó prestat algun servey á Catalunya.

Art. 6. Los agregats no serà menester qu' estiguin revestits d' ayals condicions, podent si algun dia ne fossen dignes á juhi dels numeraris, ingressar en aquesta categoria.

Art. 7. Tots los socis tindran veu en las discussions. Lo vot se reserva unicament als numeraris.

Art. 8. Los socis numeraris y agregats depositaran mensualment en mans del tesorero una peseta, pera cubrir gastos extraordinaris que puguin sobrevindre.

- 3 -

Art. 9. Los gastos particulars de las sortidas correrán á compte de cada soci.

Art. 10. Tots los socis tindran obligació de posar en coneixement de l' Associació las investigacions fetas en la sortida, de quinas se 'n aixecará acta pel secretari, que será sotmesa á l' aprobació dels associats. Aixís mateix deurán los socis cedir pera l' Album de l' Associació una còpia de las vistas, que responen á l' idea que guia á la mateixa, hagin tret en las expedicions.

Art. 11. Al ingressar en l' Associació lo soci ve obligat á ferne per ella tot quant bonament pugui, tenintne dret á traure ab permis de la Directiva, còpies dels documents ó dels dibuixos que tinga recullits l' Associació.

Art. 12. Lo qui desitxi ingressar en l' Associació ho sollicitará per escrit dirigint la petició al President de la mateixa.

III.

DE LAS SECCIONS

Art. 13. Pera la mellor organizació dels treballs l' Associació 's dividira en tres seccions.

- 1.ª Científica.
- 2.ª Artística.
- 3.ª Literaria.

Art. 14. Tots los socis sens distinció de categories deurán inscriurers forosament, quant menys en una d'aquellas seccions, que seran dirigidas per un President y un Secretari.

IV.

DE LA JUNTA DIRECTIVA.

Art. 15. L'Associació serà dirigida per una Junta formada per lo President, lo secretari general, lo Secretari 2.º, lo Tresorer, y tres vocals qu'ho seran los Presidents de las seccions.

Art. 16. Aquestos càrrechs el-legits per majoria de vots tindran la duració de tres anys havent d'esser renovada cada any y mitx la mitat de la Junta. Los agraciats deurán formar part de la classe de numeraris.

Art. 17. En cas d'ausencia, substituirá per torn al President general, un President de secció.

Art. 18. Las atribucions de cada hu d'aquestos carrechs serà la concedida generalment per la costum.

V.

DE LAS SESSIONS.

Art. 19. Avans de tornar á Barcelona lo Presi-

dent reunirá junta general y preguntará als socis si tenen qu'exposar á l'Associació alguna nova investigació. Aixó fet s'entrará á la discussió de la marxa administrativa y s'acordará finalment lo lloch ahont deurá dirigirse la següent expedició.

Art. 20. Queda terminantment prohibit obrir discussions polítiques ó religioses.

Art. 21. Quant menys deuran celebrarse 12 sessions ordinarias per any.

VI.

DE LAS ELECCIONS.

Art. 22. En las elecciones de càrrechs tindran vot tots los socis, tenintne que reunir majoria dels presents los el-legits.

VII.

BIBLIOTECA, ARTXIU Y MUSEO.

Art. 23. Inseguint la idea que guia á l'Associació y pera portarla mellor á efecte s'formará una Biblioteca y un Artxiu y s'organizará un Museo.

Art. 24. Lo Secretari 2.º tindrà á son càrrech

la Biblioteca y l'Artxiu, portantne un degut catalech de las obras y documents que continguian.

Art. 25. Tot soci que publiqui alguna obra ne deurá cedir un exemplar pera la biblioteca de l'Associació.

Art. 26. Formaran part del Museo, subdividit en seccions, tots los objectes adquirits per l'Associació que per sa importancia científica sian dignes de figurarhi.

Art. 27. Lo President serà á la vegada Director de dit Museo portant un catalech dels objectes que 'n formen part.

Art. 28. Lo Director del Museo y l'Bibliotecari artxivé donaran compte en la primera sessió de cada mes, de todas las adquisissions qu' hagin enriquit sas respectivas seccions.

Art. 29. En lo cas desgraciat de que s' dissolgués l'Associació tots los objectes que formessin part de la Biblioteca, Artxiu y Museo ne serian cedits á la corporació oficial que s' acordés en junta general de socis.

VIII.

DISPOSICIONS TRANSITORIAS.

Art. 30. Se considera que renuncia á formar part de la l'Associació, tot lo membre que per

tres voltas seguidas deixi de cumplir las comisiones que se li encarreguian, ó tot aquell que quedí en descubert de tres mensualitats.

Art. 31. Lo llenguatge oficial de l'Associació serà l català.

Art. 32. Cas de volguer reformar lo present reglament s' exposará per proposició degudament formulada y que deurá esser aprobada por las tres quartas parts dels socis.

Art. 33. Tan perlo cas del article anterior com per lo de dissolució de l'Associació deurá avisarse expresament á cada soci.

Art. 34. Com se vulla que determinats llochs tinguan mes importancia baix los diferents conceptes científich, artístich ó literari: la secció corresponent podrà per separat practicar las investigacions degudas, si aixís s' acordés en junta ordinaria, tenintne que rendir compte á la Directiva dels resultats obtinguts, que s' posarán després en coneixement de l'Associació.

Barcelona 19 de Juliol de 1877.

P. A. de Ja A.—JOSEPH FITHER É INGLÉS President.
—CESAR AUGUST TORRAS. Secretari 1.º—EUDALT CANIBELL. Secretari 2.º—CARLES GARCIA VILAMALA. Tresorer.—ROMAN ARNET. President de la Secció científica.—RAMON PADRÓ. President de la Secció artística.—JOAQUIM RIERA Y BERTRAN. President de la Secció literaria.

on mor un riu i on guanya amplària. Se us fan familiars uns cims que us eren inaccessibles, podeu saber-ne el tomb i la forma precisa. Vora l'exclamació radiant davant un paisatge que s'obre, hi ha la nota erudita sempre i el record suggestiu i la llegenda que us broda d'encís el llac perdut o el castell que és només una torre. És lectura optimista i alliçonadora aquesta, a hores d'ara. Veieu que ans de passar-hi folgadamment nosaltres, ha calgut que fressessin els camins plens d'esbarzers i s'arrisquessin en els abismes aquests homes intrèpids, menats per una passió, que és la nostra.

IX. Una bifurcació

És inevitable. No us féssiu la il·lusió de fer un historial de qualsevol entitat nostra, per bé que fos de vida breu, sense haver de contar una escissió o una bifurcació, almenys.

Motius?, un demanareu tot seguit. No els cerqueu. Tots són fútils sempre. Un mot o un gest enrunen o afebleixen entre nosaltres una obra dreçada pacientment, àdhuc amb heroïsmes. És la nostra tragèdia. Una mena d'inexorable destí ho vol.

Recordeu que uns dolços servits, que no havien estat encarregats, fou la mort de «La Jove Catalunya», la primera entitat catalanista.

Feia dos anys només que actuava en plena puixança l'«Associació Catalana d'Excursions Científiques», quan l'escissió arribà. La causa aparent del rompiment fou una discussió en junta general. Un dels supervivents acaba d'aclarir minuciosament aquest punt, tèrbol fins ara. És indiscret de contar-lo? Per discreció, no direm un nom, gloriós dins l'excursionisme, que per un atzar va ésser-ne pretext immediat.

Heu's ací que l'«Associació» havia aconseguit de les companyies ferroviàries que concedissin als socis excursionistes l'avantatge de poder anar en vagó de segona, pagant bitllet de tercera. El president, En Josep Fiter, va queixar-se en aquesta junta que algun soci havia abusat d'aquesta

concessió fent passar com a socis gent que no ho eren. El soci increpat (és ací que callem el nom) va defensar-se amb tan bones raons, que dut l'afer a votació, la Junta, que presidia En Fiter, fou vençuda.

Van decidir presentar la dimissió tots els de la Junta. A més van donar-se de baixa de l'entitat que ells havien creat.

X. L'«Associació d'Excursions Catalana»

Amb aquell mateix braó amb què crearen un dia l'associació que acabaven de deixar amb tanta amargura, creen tot seguit una nova entitat amb les mateixes finalitats que la primera.

Què van fer els socis de l'associació primera davant la bifurcació?

Va haver-hi dues actituds. La majoria dels socis de la primera associació van restar-hi. Una altra part va seguir En Fiter cap a la nova associació que acabava de crear. Alguns, pocs, però, van decidir pertànyer a les dues associacions alhora. Entre aquests homes exemplars hi havia En Maspons i Labrós, En Guimerà, l'Aldavert, En Domènech i Muntaner, entre altres.

A la nova associació van entrar-hi d'antuvi homes com En Duran i Bas i el canonge Ribes.

I ja tenim la rivalitat. Confessem, però, que en aquest cas va ésser ben fruitosa. Era una emulació d'homes intel·ligents. La rivalitat en l'actuació no implicava pas un greuge a l'ideal comú pel qual totes dues associacions laboraren.

El «Fomento de la Producción Nacional» va oferir gentilment hospitalitat a l'«Associació d'Excursions Catalana». Fou inaugurada el 4 de novembre de 1878.

Fa goig de veure l'esplet que la rivalitat desperta. Gosariem a dir, davant l'obra que hom pot constatar en els Butlletins: Benvinguda escissió! Les conferències sovintegen com mai; les excursions, més freqüents també, prenen transcendència. L'ambient vibra i el verí no traspua mas-

sa ni entela la puresa de cap intent.

És una delícia de seguir a través dels Butlletins la discussió que va promoure's a l'entorn del nom de la nova associació.

Molts deien que l'adjectiu «catalana» havia d'anar després d'Associació, i no després d'Excursions. Els socis de la novella entitat van defensar amb subtileza la lògica i la gramàtica de llur títol. La discussió va ésser llarguíssima. Planes senceres del Butlletí són plenes d'arguments dits amb una vehemència que els dona encara més força.

Mireu amb quina tendra bonhomia vol dulcificar En Maspons i Anglases els motius de l'escissió. En contarlos, en un discurs presidencial llegit en la sessió inaugural de 1894, deia: «L'esplendor de la nova idea, l'exuberància de vida de l'associació creada, el desig de fixar i estendre els resultats de la mateixa féu que es creés una altra societat excursionista que prengué el nom d'«Associació d'Excursions Catalana».

Hem vacil·lat un moment preguntant-nos si valia més deixar com a verídica aquesta versió o contar l'autèntica. Hem decidit al capdavant de contar-les totes dues.

XI. El «Centre Excursionista de Catalunya». El moment actual

Amb aquella mateixa tendresa amb què contava l'escissió, En Maspons i Labrós va intentar més d'una vegada la reconciliació. Al capdavant va assolir-la.

«Ambdues associacions —escrivia— anaren treballant cada vegada amb més alè i perseverància fins que reconeixent la identitat de llurs fins i amb el desig d'unir forces, que era el primitiu de la fundació de l'excursionisme, es fusionaren en una sola el dia 22 de setembre de 1890.»

D'aquesta aliança en naixia aquell dia el «Centre Excursionista de Catalunya».

Fóra pueril voler donar en uns mots una idea de la vida i de l'obra de la seu del nostre excursionisme. Fullejant el seu butlletí teniu tot seguit la

Los infrascritos Presidentes respecti-
vos de la "Asociació Catalana de Ex-
cursions Científicas" y de la "Asociació
de Excursions Catalana". Por cuanto con
fecha primero Marzo del corriente
año, les fue concedido por las respec-
tivas Sociedades que representan un
voto absoluto de confianza para lle-
var a cabo la fusion de las mismas.
Atendido a ser el mismo el objeto que
las dos se proponen, a la convenien-
cia y oportunidad de dicha fusion
y a ser este el deseo de sus individuos
en mayoría excesiva a la prescrita
reglamentariamente como consta
por las firmas al pie continuadas
y voto de confianza dado a los sus-
critos. Queda usando de las atribuciones

a' ellos concedidas, declaran desde una fecha fusionadas y por lo tanto formando una sola Sociedad dichas dos Corporaciones Associació Catalana de Excursions Científicas y Associació de Excursions Catalana; que bajo el título de "Centre Excursionista" será la continuadora de la fundada en veinte y seis Noviembre de mil ochocientos setenta y seis, primera en España, cuya fecha del año deberá contar en el sello con que se refrenden sus documentos.

Mientras no tenga lugar la elección de Junta Directiva que se verificará el día que en el nuevo reglamento se fije, regirá la nueva Sociedad una Junta Directiva interina compuesta de Don Arturo Pedrali, Presidente y ocho vocales, cuatro de cada una de las dos Sociedades fusionadas, con todas las facultades y atribuciones inherentes a toda Junta

Directiva.

La Sociedad fusionada acepta y se hace solidaria de los compromisos morales y materiales de ambas asociaciones y disfrutará asimismo de todas las prerrogativas y derechos que corresponden y usan cada una de ellas.

Una comision al efecto designada por la Junta Directiva refundirá los reglamentos de las dos asociaciones fusionadas, en uno solo por el que deberá regirse la nueva Sociedad luego de aprobado por el Excmo. Señor Gobernador Civil de esta Provincia.

Asimismo con los respectivos Muebles y Bibliotecas se constituirán los de la nueva Sociedad que serán de la propiedad comun de todos sus individuos.

El nombre de "Centro Excursionista" no podrá ser cambiado ni modificado en lo mas minimo pues se con-

sidera como definitivo.

Esta acta deberá trasladarse íntegra en la primera página del libro de actas de Juntas Generales y la del nuevo reglamento.

Así convienen y firman en Barcelona a 22 de Septiembre de 1890.

J^{co} Ubach y Viñeta

Fran^{co} de L. Maspons y Labrós

sensació de trobar-vos davant d'una de les obres més vives del nostre renaixement.

El moment actual —diguem-ho alt en aquesta hora commemorativa— és gloriós.

«El nostre Centre —ens diu el president— és a hores d'ara viu com mai. Ens ha calgut, per tal de facilitar el treball, que és més enorme cada dia, dividir-lo en seccions. Cadascuna fa la seva obra sense aldarull. En aplegar la feina us trobeu amb noves sorpreses cada dia.

«Sospito —afegeix el nostre amic— que l'eficàcia de la nostra obra ve de la mena silenciosa i devota del nostre laborar.

«Cal fer inventari de la nostra obra? Fem-lo a grans vols: Tenim —i podem vantar-nos en— una de les primeres biblioteques de Geografia i d'excursionisme del món.

«Us confesso com ens afalaga de veure'ns sollicitats tothora per entitats excursionistes que van creant-se fora de casa nostra. Adés és una associació excursionista belga, adés una del Japó —per dir-vos les més recents només— les qui ens demanen dades del nostre funcionament.

Fa poc, molt poc, el «British Museum» va oferir-nos uns llibres del seu catàleg a canvi de la col·lecció completa del nostre Butlletí.

«El nostre inventari fotogràfic dels paisatges i dels monuments, copiosíssim i triat com és, serà d'una utilitat altíssima als nostres historiadors».

Fóra hora de dir el bé de Déu de

tresors arqueològics que han estat salvats per la cura del Centre que els vetllava i en denunciava l'abandó o una temuda venda. L'arxiu de l'epistolari amb els nostres bisbes diu ben alt com ha estat preciosa aquesta obra.

I l'obra dels xalets-refugi? La Renclusa, Ull de Ter, la Molina, i ara, en commemoració d'aquest primer cinquantenari, el Centre ha rebut d'un generós donador anònim un magnífic xalet a l'entrada de la serra de Prades, parat amb el confort més exquisit.

Aquesta és l'obra tangible del Centre. L'altra, més silenciosa i més eficaç, hom pot pressentir-la. Les vocacions nades al seu recer, són innumbrables. Uns noms? A l'atzar recordem Ramon Arabia, que facilità amb una perfecta coneixença d'idiomes el contacte cordial amb entitats excursionistes de l'estranger; Marian Aguiló, l'apòstol de la llengua, que fressà camins verges encara i collí la paraula en el seu mateix broll; Carles Bosch de la Trinxeria, Cels Gomis, mossèn Norbert Font i Sagué, que va encetar a casa nostra e's estudis es-
peleològics, i tants d'altres.

I entre els nostres poetes, qui negarà a Verdaguer i a Maragall la viva influència de l'excursionisme? El ciutadà poeta de Sant Gervasi i el terrerol de Folgaroles havien fatigat les seves passes i esbatanat els ulls al món que l'excursionisme mostra.

El Centre —acaba dient el seu in-

fadigable president— té vinculada la vida de Catalunya d'aquests cinquant anys darrers.

Fa goig de mirar al nostre entorn i veure aquesta fillada de Centres que van alçant-se a tot Catalunya. Molts són exemplars.

Puc dir-vos que el Centre no s'a-dormirà pas damunt els lloers d'aquest primer cinquantenari.

XII. Una balada de camí

Tot desvetllament —ha estat dit— implica una set d'espai. Uns mots de Maragall i uns mots de Goethe— com és bella la proximitat d'aquests noms! —ens fan pressentir si Catalunya no ha estat bon xic deixondida al so d'una balada de camí.

«El nostre excursionisme —ha dit el nostre poeta— no és pas un amor abstracte a la natura, sinó a la nostra natura, i en això no hi ha esquifiment, sinó humanitat de sentiment.»

«Arreu on els duràs el teu cap i els
[teus braços
i el teu pit valerós seran sempre a ca
[seva.»

Això ha cantat en el **Wilheem Meister**, aquella desvetlladora, inquieta cançó de caminant.

I no ha estat aquesta la viva conquesta del nostre excursionisme? Hem sentit bategar, en cada indret, el nostre pit i els nostres braços, amorosits d'una tendra, casolana tebior de llar que no els ha llevat pas ni el bon delit ni la gosadia.

A Lluís de Quadras i Feliu

per Agustí Jolis

Em poso a escriure perquè tinc una necessitat de dir quelcom que sento intimament i que ha de sortir fora, car trobo un consol de poder expressar un estat d'ànim i de records. És un sentiment que sembla de paradoxa, car és de dol i de joia alhora.

De dol, per la pèrdua d'una persona estimada, en Lluís de Quadras, i de joia, per haver-lo tingut de mestre i haver rebut de la seva part una preada consideració, malgrat pertànyer, ell i jo, a diferents generacions; una generació, la meua, en plena joventut fa 30 o 35 anys, que se sentia inquieta com la joventut de sempre, contra situacions i formes de vida del moment, però que a'hora sentia respecte i admiració pels homes de responsabilitat i mestres, tant en les coses d'ideals espirituals, com en totes les del saber humà.

Aquest respecte tenia, certament, un fons potser egoista per la nostra part, car el seu mestratge ens donava de manera gratuïta una experiència de la qual podíem fer ús i avançar més ràpidament en la nostra formació, sortejant més fàcilment situacions que es van repetint al llarg dels temps i sentir-nos preparats per a afrontar les que s'obren de nou.

Al marge dels meus mestres en els estudis, és en l'Excursionisme on he trobat el mestratge d'uns homes que no sols han afermat una afició i estima a la muntanya i a les ciències naturals, sinó que saberen despertar i avivar, aquest racó íntim i amagat del nostre cor, que vibra per uns sentiments, que fa que aquella muntanya, aquella flor o aquella bestiola, tingui no sols un significat geogràfic o científic, sinó que sigui una prolongació sentimental de nosaltres mateixos. Per això, no cal que la muntanya sigui la més alta o ardida del món, ni la flor la més olorosa, ni la bèstia més bella o insòlita, sinó la nostra, la que trepitgem o admirem en aquell moment, prop o lluny de casa, perquè estem plenament identificats en l'obra de la Natura de la qual formem part.

Del llibre **Manual d'Excursionisme**, de Josep M. Batista i Roca, que arri-

bà a les meves mans en 1931 i que m'inicià a l'excursionisme amb la colla del gimnàs Garcia-Alsina, fins avui que he assistit a l'enterrament de Lluís de Quadras, han passat molts anys; uns anys d'il·lusions i aventures muntanyenques al meu nivell mitjà de condicions físiques i de disponibilitats de temps i mitjans, però curulles d'imaginació i satisfaccions, equiparables, per a mi, a les empreses més importants que es puguin imaginar.

Acabada la guerra civil vaig decidir ingressar —en 1943— com a soci del Centre, presidit llavors per Lluís de Quadras, per aprendre i aportar la meua col·laboració a l'obra de l'entitat. Una obra que veia reflectida en el gran programa d'activitats socials per als socis i amb el pes d'una tradició històrica, de continuïtat, que se'm mostrava en les venerables parets del local social, on la galeria d'excursionistes catalans il·lustres i la biblioteca, és el que sempre m'havia causat més respecte, quan freqüentava el local abans de la guerra, per prendre uns apunts a la biblioteca de determinada guia de Cèsar August Torras.

Sabia ja llavors que ingressava en un Centre «elitista», «classista» i «tancat», segons opinió de fora de la casa, però en rebre la primera circular mensual, vaig decidir apuntar-me a l'excursió col·lectiva del primer diumenge, que portava a cap un tal senyor Ramon Pujol. Més endavant, el senyor Pujol ja havia esdevingut l'àmic i mestre Pujol, el qual em demanà que un diumenge fes de vocal, per a dur a terme una excursió col·lectiva, cosa que em causà satisfacció i gran sentit de responsabilitat.

Pujol em demanà en 1944 que acceptés la secretaria de la Secció de Muntanya que ell presidia, i al seu costat, junt, principalment, també, amb Albert Oliveras, Estanislau Peller i el president Lluís de Quadras, que foren les persones amb les quals vaig tenir més contacte, vaig treure les millors ensenyances amb el seu exemple d'excursionistes, muntanyencs i ciutadans.

Vivíem una època en què els càrrecs de la Junta Directiva i el de les seccions eren designats directament per nomenament de la superioritat; un nomenament, però, que en realitat al Centre era una elecció, car una prèvia consulta entre veterans i joves actius, constituïa un sufragi. Sota aquest ambient, i atenent el suggeriment del senyor Quadras i els companys de la Secció de Muntanya, vaig acceptar-ne la presidència pel març de 1946, i vaig rebre tot seguit un ofici signat pel president senyor Quadras, en el qual se'm designava per a tal càrrec.

Havia ingressat al Centre en 1943, portava dos anys de secretari i ara em trobava al front de la Secció, comptant amb el suport dels veterans i la col·laboració dels homes de la meua generació que ingressàrem al Centre donant nou impuls a l'entitat en l'aspecte excursionista muntanyenc; alta muntanya, escalada i esquí.

Com a vocal nat de la Junta Directiva del Centre, és on es manifestà en mi plenament la personalitat, visió, seny, prudència i decisió de Lluís de Quadras, home atent a escoltar els desigs dels joves, prestant el seu suport a empreses que altres directius trabaven atrevides o no adequades.

La creació del C.A.D.E.; l'edició de «Montaña. Anales del C.E.C. 1939-1945», per no perdre la línia de tradició publicista del Centre, la rehabilitació dels refugis i la construcció dels nous, «Josep M. Blanc» i el d'Ull de Ter, l'Escola d'Esquí, la Germandat de Sant Bernat, la Creu d'Aneto, El «Boletín de la Sección de Montaña y C.A.D.E.», que ha esdevingut l'actual MUNTANYA, els tres mapes del Pirineu d'Albert Oliveras i la guia **Alto Bergadà y Cardener**, en 1950, confeccionada per mi i la meua muller, foren empreses que tingueren sempre el suport o la iniciativa del president.

Precisament fou Lluís de Quadras qui, vist l'èxit de l'edició de la guia del Berguedà, ens estimulà a continuar l'obra iniciada de les modernes

El president Lluís de Quadras entre els dos grans pirineistes Raymond d'Espouy i mossèn Jaume Oliveras, al Campament Hispano-francès a la Renclusa, l'agost de 1951. ▼

guies del Pirineu, i ens suggerí la confecció de la guia de la Cerdanya per a completar un ampli sector del Pirineu català.

De la il·lusió de redactar i publicar una guia, el senyor Quadras ens estimulà, a la M. Antònia i a mi, a continuar en una tasca que s'ha prolongat en altres guies i obres.

En Lluís de Quadras no sols sabia escoltar els joves, sinó que també els sabia empènyer a empreses no-

bles, per avançar cap als fins que el Centre té per objecte i per això comptava amb un equip directiu i de col·laboradors de gran nivell, entre els quals destecaven Albert Oliveras i Ramon Pujol a la Comissió de Refugis, i el mateix Oliveras i N'Estanislau Pellicer, a la Comissió de Publicacions.

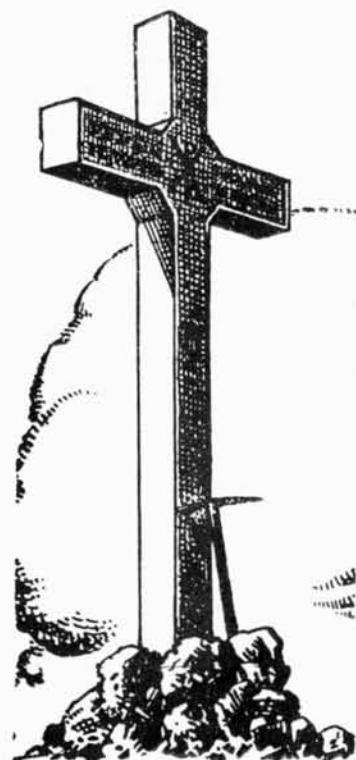
Ara, quan la mort se l'ha emportat als seus 80 anys, sento la seva presència i tot el que ha representat per als joves del Centre d'aleshores, sota la seva llarga i difícil presidència.

Quan el meu càrrec de president de la Secció de Muntanya fou confirmat per l'assemblea de socis de la Secció, vaig sentir gran satisfacció, en constatar l'estima dels companys, però aquell ofici de 1946 del senyor Quadras, serva la forma d'una designació personal, cosa que sempre he sabut que no era així, però no em fa pas res de creure-ho, car el sentiment de lleialtat a l'obra del president en aquells anys, jo el valoro no sols de cara al Centre, sinó també devers la seva persona.

El nou president de la Secció de Muntanya, en Josep M. Sala, fou elegit pels socis en 1952, un soci que portava també pocs anys com a soci de l'entitat. Ell, així mateix, havia ingressat en una entitat «elitista», «classista» i «tancada», presidida en-

cara per Lluís de Quadras. Sala i el seu equip donaven una altra empremta a la Secció i al Centre, i així hem anat escrivint la història d'aquesta entitat vella i sempre jove, on en Lluís de Quadras, amb els seus 18 anys de presidència (1940-1959), es féu mereixedor del respecte de tothom i a qui ara un d'aquells joves de 1943 en què ell es fixà, ret el record emocionat, en el dia del seu traspàs.

Barcelona, 30 de novembre de 1975

L'escalada i l'escalador

per Joan Badia i Cardús

Quan un pregunta a un escalador jove o vell per què escala i què és el que l'ha portat a practicar allò que s'ha dit que és el més arriscat dels esports, normalment un es troba amb dos tipus de resposta. Una de senzilla i una altra de complexa. La primera és: «Perquè m'agrada». L'altra vol explicar i fins i tot raonar tot un seguit de motivacions i circumstàncies complexes i personals.

A mi em sembla que quan veig gent de procedències, maneres d'entendre i maneres de fer tan diverses com les que un es troba en els ambients escaladors, estic temptat de pensar que l'única resposta és la primera. És a dir: l'escalador escala perquè escalar li agrada, fins i tot l'apassiona.

Ara bé, si aquesta raó tan fonamental i senzilla, és, per a dir-ho d'alguna manera, la definició en general de tot escalador —i d'altra banda de tot muntanyenc— crec que és incompleta, precisament perquè és massa general.

Per poc que un conegui una mica diversos escaladors, es podrà adonar que hi ha moltes maneres diferents d'entendre l'escalada i l'escalador. Hi ha el fanàtic, el despistat, el que sempre fracassa...

Penso, per tant, que l'escalada és una activitat muntanyenca de gaudi i de plaer o de disgust i rebuig (depèn dels casos) essencialment individual, que té una cosa clara: és una forma d'anar a muntanya que té per objectiu enfilar-se mitjançant unes tècniques determinades a cims, agulles o parets que requereixen un esforç, i uns coneixements que li són propis.

Insisteixo: essencialment individual. Hi ha una obscura i confusa tendència en cada un de superar els propis límits i condicionaments. L'escalador ho troba en el regne de la verticalitat, desafiant la gravetat: en un marc meravellós i natural, la muntanya. Hi ha quelcom de bell i insòlit en un home que busca mirant amunt el seu objectiu i sense gairebé res més que el seu cos com a mitjà. Què més voleu?

Per això també cada escalador es-

cala diferent. És significatiu que un escalador, coneixent-lo, es pot reconèixer de lluny, escalant. Diria que s'adapta a la roca, i d'una manera única, ben personal. Aquesta adaptació de l'escalador al relleu o llisor de la muntanya és el que se n'ha dit «l'estil». I l'estil no és només la manera individual de posar mans i peus en unes mateixes preses: enclou també el lloc, el camp de joc de l'escalador. Hi ha l'escalador de parets i agulles de baixa muntanya —el menyspreat «roquer»— hi ha l'escalador de la mitjana dificultat a l'alta muntanya, hi ha l'especialista de les ascensions de glaç, etc...

Tots plegats, però, els escaladors senten un impuls, ben animal per cert, vers un terreny que no és domini propi i natural de l'home: el regne de la verticalitat en el qual ells es van configurant i determinant, i reconeixent com a pròpia aquesta configuració; com si pujar entre terra i cel li descobrís la seva vera vocació. És des d'aquesta doble relació que podem comprendre el caràcter franc, i a vegades violent i primari de l'escalador, com violent i primari és el desafiament que fa la muntanya a l'escalador. Alhora que la muntanya mostra els seus secrets a l'esforç de l'escalador, aquest va aprenent, va apropiant-se de l'aspror i de la severitat de la muntanya. S'aprenen a conèixer l'un a l'altre.

Però voldria que quedés clara una cosa: si l'escalada és una experiència individual, no per això ha de deixar de ser compartida. Tal com suposo que tothom ja sap, els escaladors normalment van de dos en dos o de tres en tres. Formen «cordades». S'ha escrit molt, i s'han debatut i mitificat massa, molt més del compte al meu entendre, sobre els valors de la cordada i els valors dels vincles que uneixen els seus components.

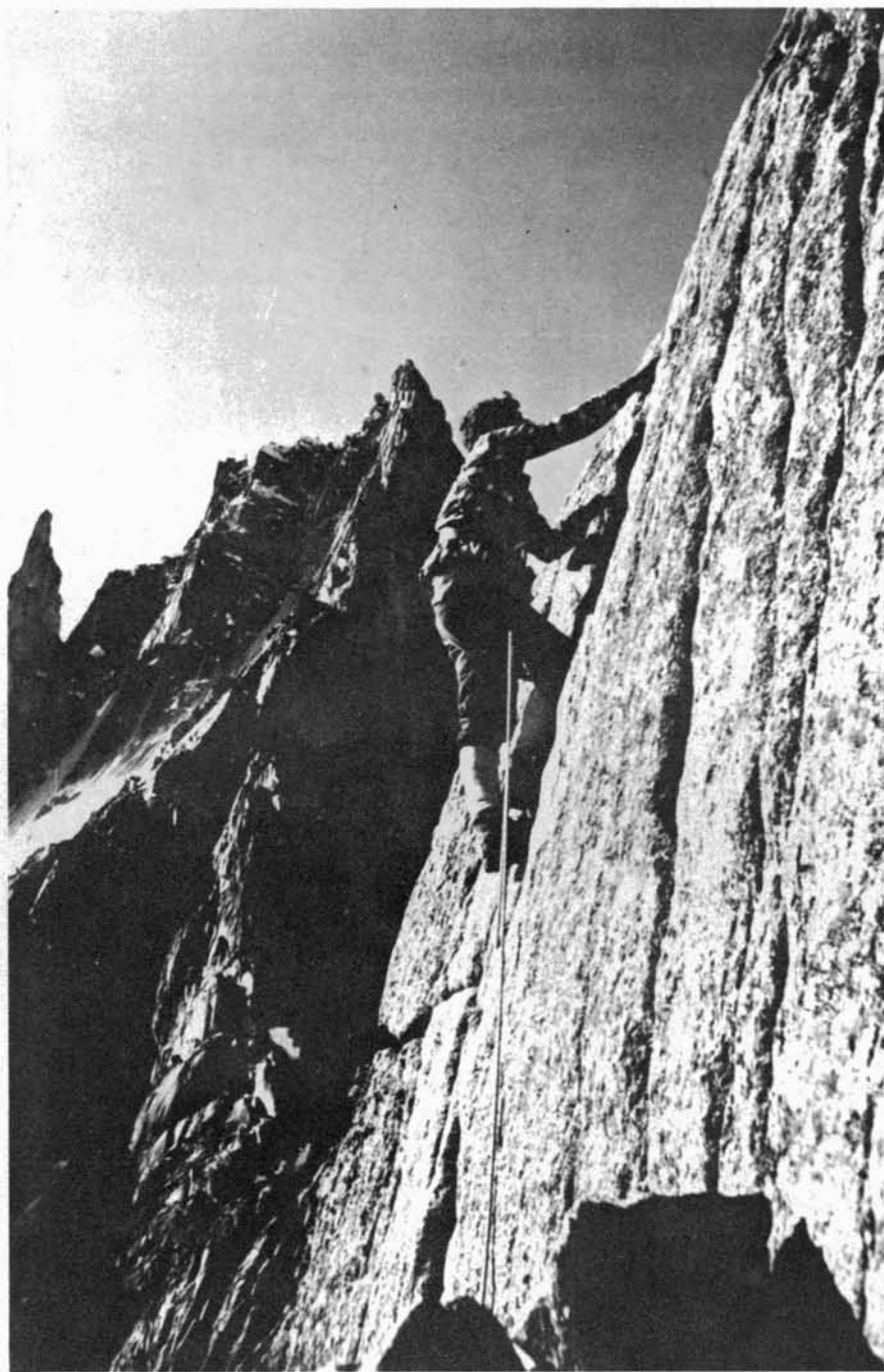
Crec que la cordada i els vincles que uneixen els seus components són profundament senzills, elementals, gairebé simples de tan naturals que són, com naturals i simples són els objectius que es proposa l'escala-

dor. La cordada neix de la necessitat d'afrontar el risc de l'escalada amb un mínim de seguretat. Tant l'assegurança de la progressió, com la capacitat de preveure i resoldre un contratemps qualsevol i possiblement molt natural, fan de la cordada un nucli gairebé necessari i imprescindible, sobretot en el qui no té prou experiència per a anar sol.

I també amb això cada escalador, al llarg de tot el seu historial, inicia un procés d'adaptació amb els companys de cordada, definint, i per tant definint-se ell mateix, el que demana als companys, i s'emmotila també al que demana l'altre. D'una o altra manera, un es va acostumant als companys que tenen una afinitat de criteri i de preferències, i això arriba a fer que escalar amb els amics fets escalant, sigui un motiu més d'aliament i de plenitud en l'escalada.

Amb tot el que he anat dient penso que resulta clar que l'escalador i la pràctica l'escalada no són cap cosa rara. Ho dic perquè sovint un es troba amb gent que professen una mena d'admiració o de respecte gairebé malaltís als escaladors; aquestes persones creuen que l'escalada és una activitat excepcional, reservada a unes minories de sers superdotats, que no tenen por de res... i embolica que fa fort. Em sembla que tothom que reuneixi un mínim de condicions físiques i psíquiques, pot escalar. Que no tothom pot enfrontar-se amb les mateixes dificultats, això també em sembla evident. Jo diria que tot jove excursionista que tingui ganes i voluntat per a arribar-hi, pot ser un escalador normal, com tants n'hi ha. En principi, és qüestió de dedicació i d'entrenament que eduquen i possibiliten les capacitats «escaladores» de l'individu.

Hi ha també la gent que d'una manera o d'una altra, manifesta un cert menyspreu o repulsió envers els escaladors, sovint per desacord profund i incomprensió dels valors que hom troba en l'escalador, a vegades —pocques, sortosament— per un penós ressentiment i complex davant de l'activitat aparentment més «brillant»

de qualsevol escalador.

Tant una reacció com l'altra, que he esquematitzat i polaritzat expressament, són fruit d'una ignorància que fa que es creï, positiu o negatiu, un mite fals i absurd, perquè no és cert

ni reflecteix la realitat.

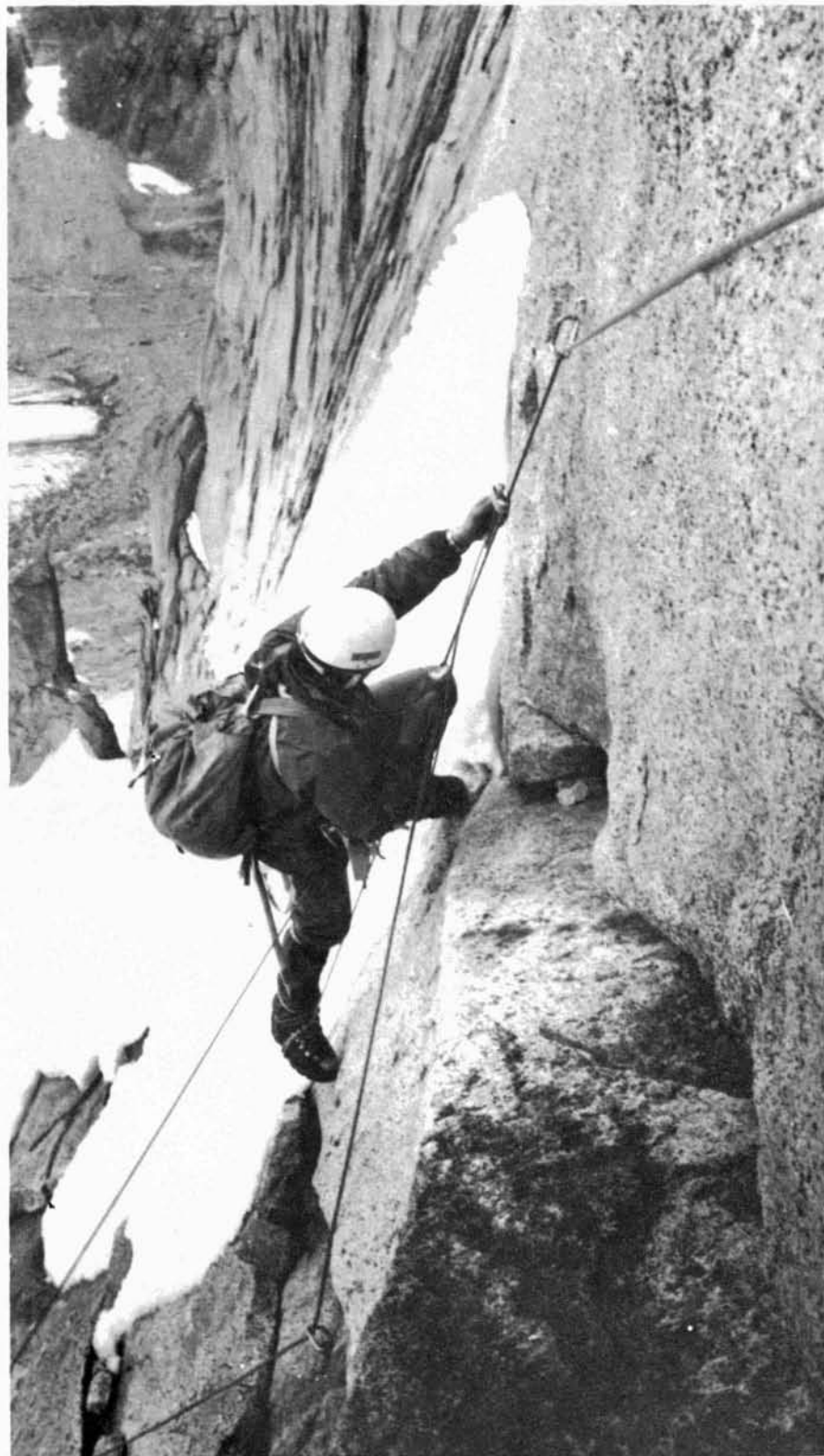
Però parlar de l'escalada i l'escalador sense fer referència a les connotacions que presenta en el nostre país, em sembla que seria poc raonable. He dit abans que l'escalador va

adquirint un estil i que aquest estil 've també determinat pels llocs on va a escalar.

Jo m'atreveixo a dir que el principal objectiu d'escalada en el nostre país el constitueix el Pirineu. Podem, doncs, parlar d'un cert «pirineisme», tal com en altres indrets es pot parlar d'alpinisme o d'andinisme. I retinc, en comparar el nostre pireneisme amb l'alpinisme, uns trets que li són característics. L'un és que hi ha una major separació entre l'escalador i el muntanyenc no escalador: la gairebé totalitat dels cims principals del Pirineu es poden assolir sense haver de recórrer la pràctica de l'escalada. Una altra és, per la seva menor alçada, que als escaladors del Pirineu els és molt més fàcil d'adquirir una pràctica en l'escalada en roca que en l'escalada en glaç.

Però si jo penso que això condiciona i dificulta en part el fet de no posseir una tècnica completa de l'alta muntanya —roca i glaç—, també penso que no és ni bon tros insuperable. Com a exemple i punt de referència es pot assenyalar l'activitat dels pirineistes francesos, que n'han aconseguit un nivell remarcable. Hi ha molts racons del Pirineu —parets i **couloirs**— on a l'hivern podem trobar l'encís de les ascensions de glaç, fent-nos nostra la seva tècnica. Penso que el Centre, en ocasió del seu centenari, ha de plantejar-se aquestes qüestions, ja que és l'orientació del nostre pirineisme i el seu futur el que hi ha en joc i és en definitiva en aquesta perspectiva i dinàmica —ara rellegia el llibre de Guilera i Albinyana: **Excursions pels Pirineus i els Alps**— que hem volgut, si no aconseguit, situar-nos.

Si bé he parlat del Pirineu com a objectiu de l'escalador en el nostre país, he dit també que comporta una separació entre el muntanyenc escalador i el no escalador. Aquesta separació s'acusa amb molta més profunditat i violència en els llocs on per les seves pròpies característiques l'escalador es va a entrenar: són els anomenats llocs d'escola. Es en aquests indrets que l'escalador té més

el perill d'oblidar la totalitat de la seva activitat muntanyenca.

És lamentable, però és cert, que en l'escola l'escalador oblida —n'hi ha que no ho han sabut, ningú no els ho ha ensenyat mai— molts dels seus valors i objectius. Sembla que el GAME i l'ENAM de la regió catalana han fet algun pas de cara a acostar-se a aquesta problemàtica. Si bé jo estic en profund desacord amb el clima i l'ambient que es crea en massa ocasions en aquests llocs, també crec que s'ha de saber enfocar-ho com cal. Dir que els escaladors són uns elements incívics pot ser cert en alguns casos, però és inexacte perquè és superficial. Aquestes qüestions són molt més profundes, toquen el fons dels problemes que els homes tenim plantejats avui dia. Un d'ells és la separació entre treball i lleure, l'esplai.

Fins fa poc estàvem acostumats que tota activitat de muntanya, l'escalada sobretot, estava reservada a unes minories tradicionals, amb prou diners per a comprar-se un bon equip d'escalada o d'esquí —massa car tot plegat: això ja seria un altre capítol—. Avui en dia no és que res s'hagi abaratit, ans al contrari, però hi ha hagut un canvi qualitatiu en la pràctica dels esports de muntanya que ve donat per una gran proliferació dels seus practicants. I és bo que sigui així: la muntanya és per a tothom. Tot això comporta una gran massificació i una comercialització que dificulta interrogar-se i respondre's als «perquè» del que cada escalador fa o deixa de fer.

Hi hauria moltes més coses a pensar i a dir; no m'hi estenc més, però crec que el remei que hi puguem aportar nosaltres, el Centre, és el d'assenyalar, definir, en teoria i pràctica, uns objectius en l'escalada i l'escalador, mitjançant una dinàmica forta i pròpia, que si bé no ha de ser ni l'única ni «la bona», sí que ha de ser prou rica i prou atraient perquè resulti positiva no solament per a nosaltres, sinó per a tots els escaladors i muntanyencs.

ORIOI RIBA I ARDERIU
ORIOI DE BOLÒS I CAPDEVILA
JOSEP M. PANAREDA I CLOPÉS
JOSEP NUET I BADIA
MARTÍ BOADA I JUNCÀ

GEOGRAFIA FÍSICA DELS PAÏSOS CATALANS

**PRINCIPAT DE CATALUNYA
PAÍS VALENCIÀ
ILLES BALEARS**

Pròleg de PAU VILA

REVISTA MUNTANYA
CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
BARCELONA

1976

GEOGRAFIA FISICA DELS PAÏSOS CATALANS

Idea, planificació i coordinació:

J. M. PANAREDA I CLOPÉS i J. NUET I BADIA

Autors:

ORIOL DE BOLÒS I CAPDEVILA

Catedràtic de botànica de la Universitat de Barcelona,
director de l'Institut Botànic de Barcelona

ORIOL RIBA I ARDERIU

Catedràtic d'estratigrafia i geologia històrica de la
Universitat de Barcelona

JOSEP M. PANAREDA I CLOPÉS

Professor del Departament de Geografia de la Universitat de
Barcelona

MARTÍ BOADA I JUNCÀ

Col·laborador del Museu de Zoologia de Barcelona

JOSEP NUET I BADIA

Dibuixant

Pròleg:

PAU VILA

Revisió lingüística:

ALBERT JANÉ

Mapes, dibuixos, selecció de fotografies, maqueta i
compaginació:

JOSEP NUET I BADIA

Col·laboradors:

ANNA BORBONET I MACIÀ i JOSEP LLAUDÓ I MAJORAL,
de la revista "Muntanya"

© J. M. PANAREDA I CLOPÉS i J. NUET I BADIA i autors, 1976

Impressió: SUIMPA, Indústria, 110, Barcelona

PRÒLEG

M'arriba la nova que la nostra revista "Muntanya", portaveu del Centre, i com a aportació al centenari —a punt d'escaure's— publicarà en un seguit de plec d'un centenar de pàgines una visió succinta de la fisonomia física de Catalunya a manera d'orientació per la comprensió geogràfica de la terra i del seu poble; és un encert. I els noms dels col·laboradors, una esperança.

Se m'ha demanat que iniciés les pàgines del llibre que serà; res per a mi més plaent. Brego perquè en recórrer els paisatges de les terres baixes i mitjanes, en enfilar-nos vers les carenes, en escalar els cims a fruit-hi la vastitud dels panorames muntanyencs; en gaudir de l'espectacle de prats i arbredes, en lliscar per les pistes gelades, en l'assoliment de les escalades, en considerar els estils de les construccions en pobles i monuments, en copsar el dring del parlar de les rodalies, encara pur, o l'enginy de les activitats del treball; brego perquè ens captinguem de les realitats vives i profundes que desharmonitzen la vida dels homes i malmeten la natura.

Cal adonar-se de si no s'ha negligit massa el camp, la muntanya, la marina, i pensar si no seria convenient la promoció d'un estat de consciència al respecte; jo penso que sí, per tal de trobar la via d'una capacitat ciutadana per a arribar a la realització del que deia Ildefons Cerdà ja fa més d'una centúria: "Cal urbanitzar ruralies i ruralitzar les ciutats". Progessió que va més enllà de les nostres contrades; és un problema d'humanitat per al futur. Bo seria llançar-s'hi. Les pàgines que segueixen ajudaran a comprendre les possibilitats de la terra i la seva gent per al redreçament de la concepció de l'espai en vistes a les realitzacions futures per al benestar dels que hi habitin. Pot ésser una orientació innovadora de les activitats excursionistes i àdhuc esportistes de la joventut que puja vers la Catalunya de demà.

Diada de Santa Llúcia de 1975

PAU VILA

INTRODUCCIÓ

La present **Geografia Física dels Països Catalans** pretén de posar, a l'abast de tothom, e's trets fonamentals del medi físic que ens envolta, i els canvis deguts a la presència i a l'activitat humanes.

Sovint el medi físic s'explica mitjançant l'estudi per separat dels seus diferents elements. Aquest mètode permet una exposició ordenada i sistemàtica, però fàcilment pot donar una impressió equivocada del seu funcionament. En realitat, cada un dels elements de què es compon el paisatge no és quelcom aïllat, sinó que està en relació amb tots els altres i en depèn directament.

Per raons pràctiques d'exposició se seguirà aquest mateix esquema, però sense oblidar la visió global del conjunt geogràfic, i intentant explicar de quina manera uns elements influeixen i modifiquen dinàmicament els altres.

La primera feina a fer per a tots és conèixer com i on estan situats els Països Catalans. Mireu el mapa i observeu que es al nord-est de la Península Ibèrica, a l'oest del mar Mediterrani i al sud-oest d'Europa. Cada una d'aquestes relacions té la seva importància bioclimàtica i humana. Fixeu-vos que pels Països Catalans passa un eix de comunicacions d'influència decisiva per a la distribució de les espècies d'animals i plantes, i en els moviments migratoris humans al llarg de la història.

En primer lloc es presenta l'element de suport, el substrat rocós, i com s'ha anat constituint al llarg de la història geològica fins a la formació de l'estructura del relleu actual. Les grans unitats de relleu als Països Catalans són sovint una part d'uns conjunts més extensos, com passa amb el Pirineu, la Depressió de l'Ebre, el Sistema Ibèric i al Sistema Bètic. D'altres, com l'anomenat Sistema Mediterrani Català, cauen totalment dintre de l'àrea d'estudi.

Els Països Catalans, situats dintre de la zona temperada, constitueixen una llarga façana de cara al Mediterrani, però no s'escapen de les sovint intenses i duradores influències de les masses d'aire humit de

l'Atlàntic i de les masses fredes euro-siberianes. L'estructura del relleu condiciona una infinitat de matisos climàtics i topoclimàtics, des del clima alpí dels alts cims pirinencs, fins al clima semiàrid de més enllà d'Alacant.

La disposició del relleu, la litologia, les diferents condicions topoclimàtiques i les reserves hídriques han donat lloc a una gran riquesa i varietat biològica (sòls, vegetació i fauna): prats alpins, boscos caducifolis, boscos escleròfil·les, màquies i brolles mediterrànies, etc.

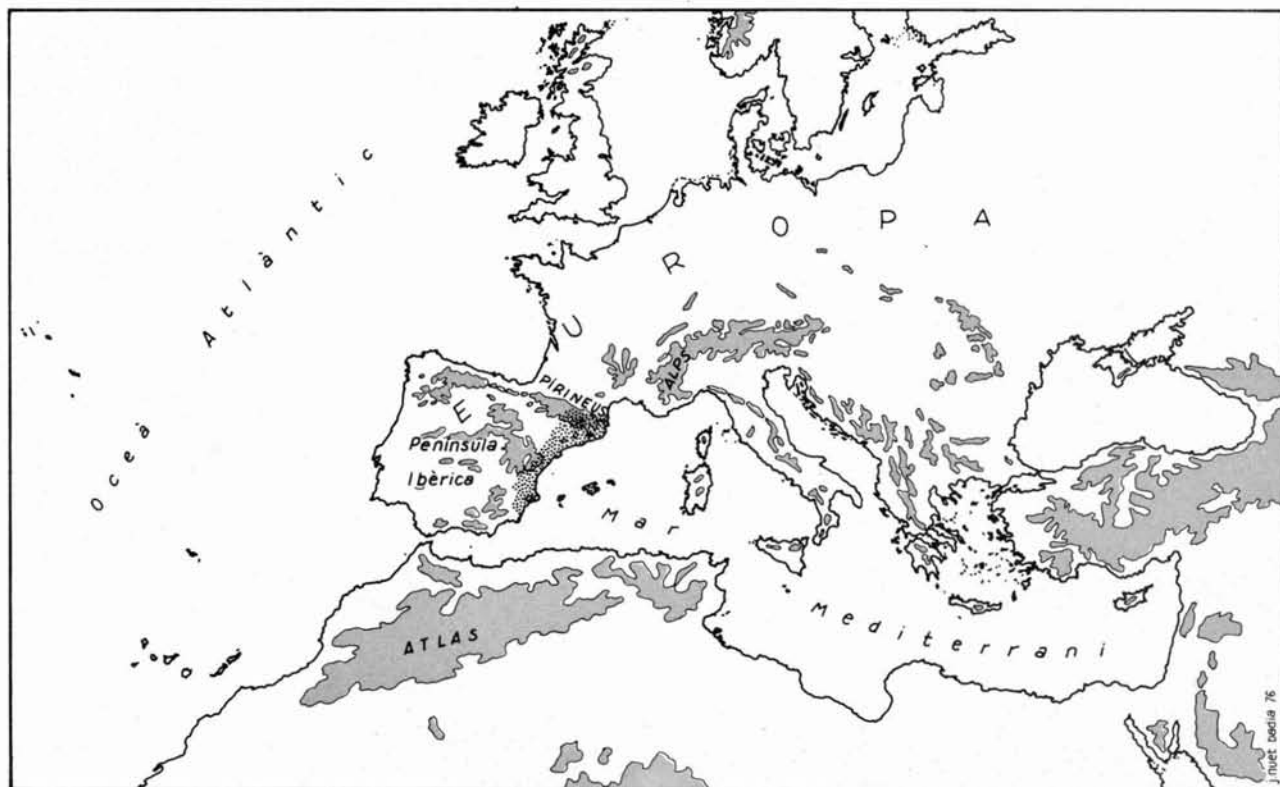
Tots els elements esmentats han estat intensament modificats per l'home. Per això, un estudi del medi físic seria incomplet si no expliqués quines són les característiques fonamentals de l'acció antròpica sobre el paisatge. A alguns llocs aquesta intervenció ha estat absoluta, com ara són els espais urbans, a d'altres no ha estat tan intensa, però prou important per a modificar l'estructura ecològica i la fisonomia externa del paisatge.

Voldríem destacar, del nostre estudi, la característica de l'exposició i la interpretació global del medi físic dels Països Catalans, ja que és, potser, el tret més original i fins i tot inèdit en aquests treballs de geografia a casa nostra, on també voldríem suscitar —encara que només fos de retop— que d'altres geògrafs prosseguissin en extensió i en profunditat el conreu de la investigació d'aquests temes, els quals nosaltres sintetitzem a fi d'oferir un cos de coneixements bàsics aptes per a tothom.

També hem cregut fonamental d'incorporar al final un vocabulari dels mots geogràfics que s'usen en l'obra, a fi de contribuir a divulgar i a incorporar al llenguatge comú mots tècnics d'ús força generalitzat que moltes vegades, per desconeixement, es manlleva a d'altres idiomes, evidenciant una pobresa en el lèxic tècnic, malauradament massa estesa.

Hem volgut posar al servei d'aquestes línies generals que orienten el contingut de l'obra, els mitjans adequats per a la claredat d'exposició, necessària per

1 Situació dels Països Catalans a Europa.

a la perfecta comprensió del contingut.

Fonamentalment, volem aconseguir aquesta claredat en l'exposició al llarg de l'obra, a través de l'aspecte gràfic que volem que sigui, il·lustratiu, explícit i copiós. Especialment en mapes i gràfics que seran peces integrants de la part literària, on un esforç considerable serà esmerçat a fer-la planera i, alhora, completa i documentada.

Encara que la publiquem ara en diversos plecs al llarg de l'any 1976 dins la revista MUNTANYA, en acabar tota la publicació, serà aplegada en una separata. D'aquesta manera creiem contribuir a la seva difusió arreu.

I finalment voldríem dedicar aquesta geografia es-

pecialment als excursionistes i als joves. Als excursionistes, que recorren el país amb l'afany de conèixer les seves contrades, perquè puguin aprofundir-ne el seu coneixement global. I als joves que encara no el coneixen prou bé, perquè puguin conèixer-lo i així estimar-lo cada dia més i millor. Aquest és un dels fins del Centre Excursionista de Catalunya, el qual amb l'edició d'aquesta obra a la revista MUNTANYA el renova un cop més al punt d'atènyer els seus cent anys d'existència, marcada per la fidelitat a aquestes idees de servei al país.

Josep Nuet i Badia
Josep M. Panareda i Clopès

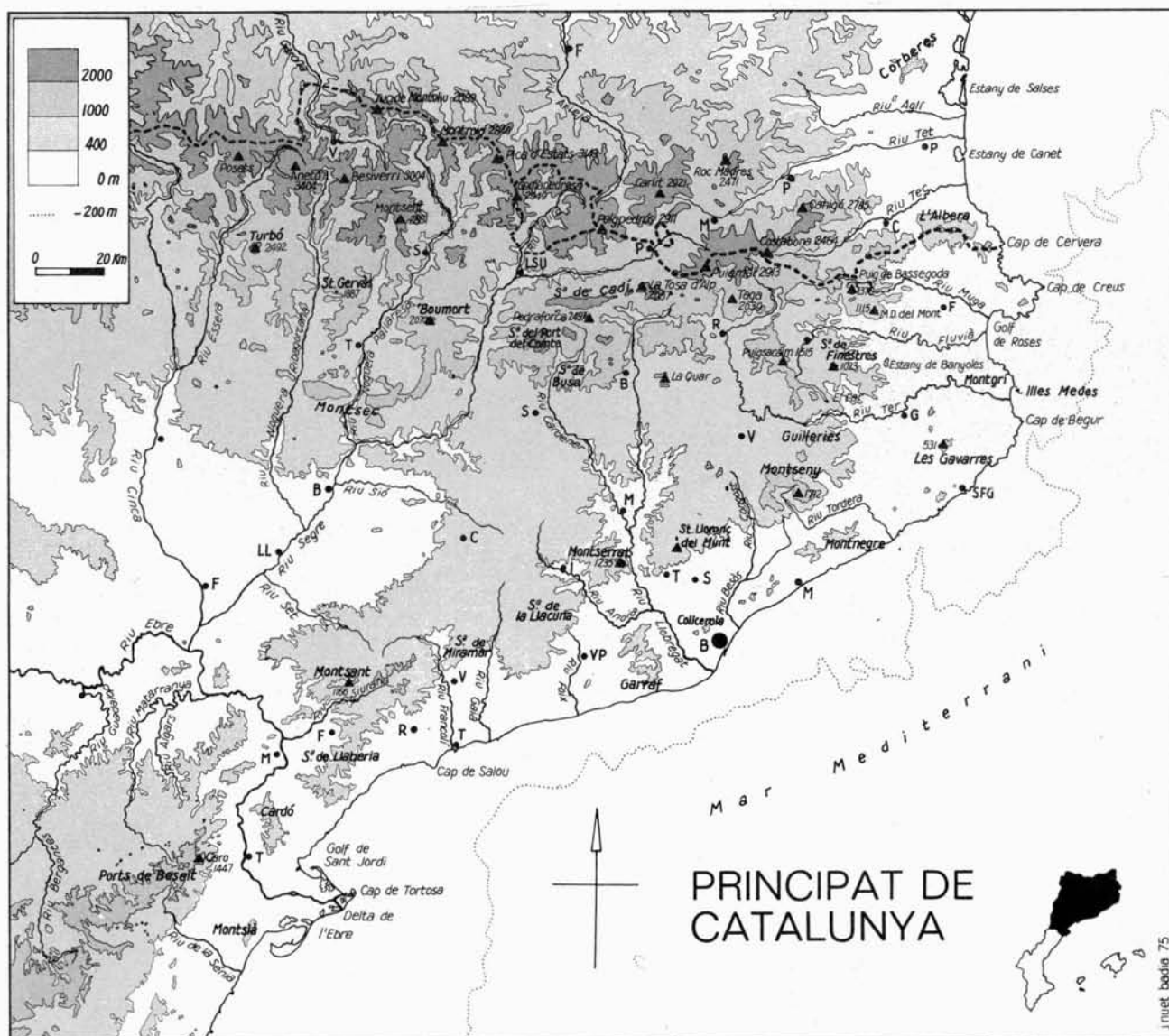
EL RELLEU DELS PAÏSOS CATALANS

per ORIOL RIBA i ARDERIU

No crec pas que cap català, per poc que s'hagi mogut de la seva contrada, no tingui feta una imatge del relleu i del paisatge que l'envolta. Però per a poder copsar el conjunt paisatgístic dels Països Catalans cal disposar d'una visió en bloc que solament trobarà contemplant un mapa topogràfic o algunes fotografies nadirals preses des d'un satèl·lit artificial a gran altura. El mapa topogràfic ens ensenya, deformatament, la geometria dels fets geogràfics: la xarxa fluvial, l'altimetria, els pobles i vies de comunicació,

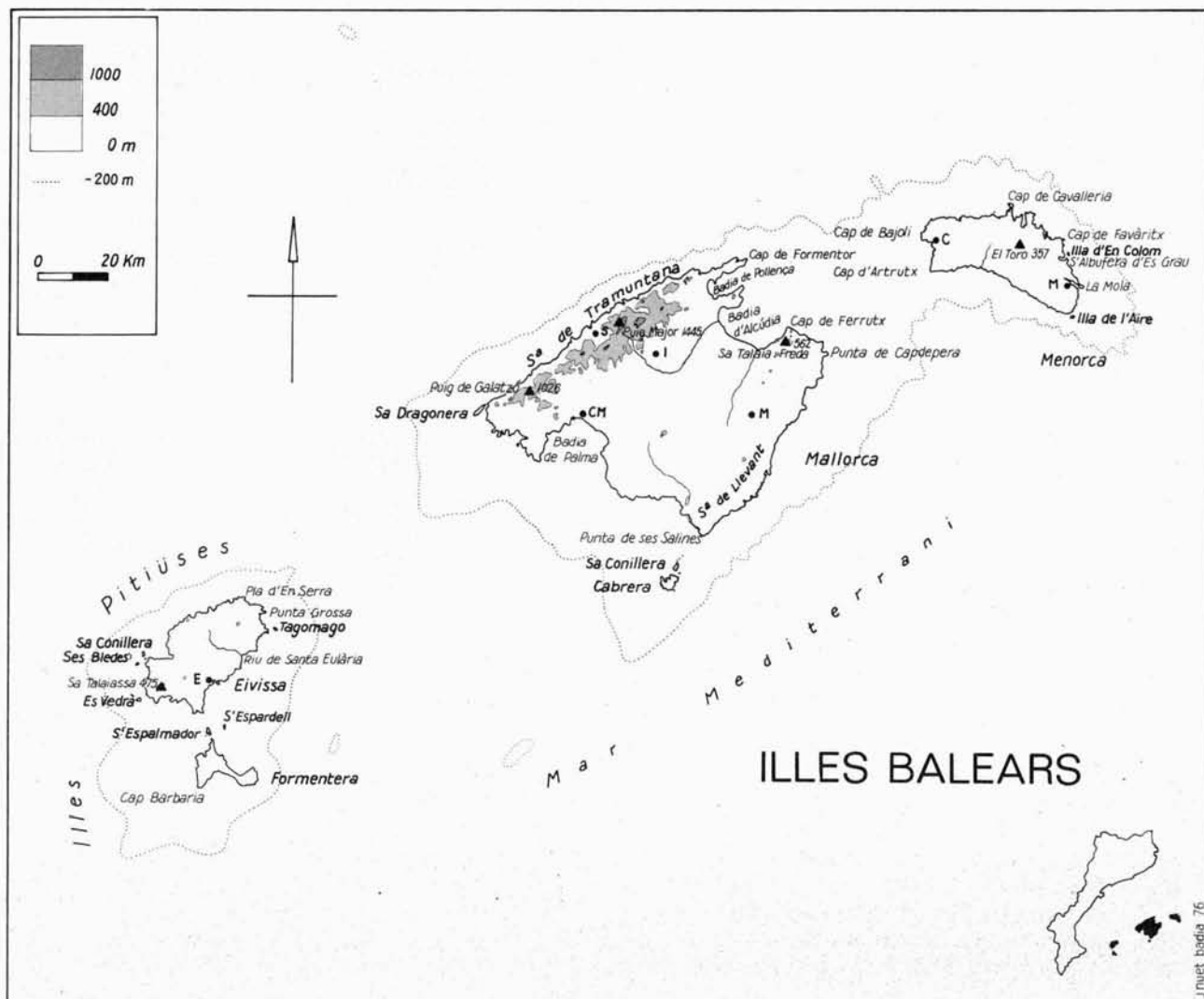
a més dels noms de lloc i altres detalls com fonts, coves i avencs i altres accidents. Però no en tenim prou d'una descripció tan freda i incompleta, ja que res no se'n hi diu de la natura de les roques i de l'estructura que han adquirit, ni de la vegetació, ni de tots els altres elements naturals que componen el paisatge.

L'estudi del relleu que ens proposem oferir ací és l'objecte de la Geomorfologia; la qual no solament descriu el relleu sinó que, a més, l'explica i en re-

Volem fer remarcar que fins ara no s'ha fet mai un estudi complet i detallat de la geomorfologia dedicada als Països Catalans del qual extrauríem aquí els

(*) Vegeu *Geografia de Catalunya*, dirigida per L. Solé Sabarís; *Catalunya dins l'Espanya moderna*, de Pierre Vilar; *Fesomia geogràfica de Catalunya*, de Pau Vila; *Espanya, Geografia Física*, per Ll. Solé Sabarís, dins el vol. I de *Geografia de España y Portugal*; *Geografia Física Il·lustrada: Tot Catalunya*, de J. M. Panareda.

Les grans unitats del relleu dels Països Catalans

La unitat ètnica que són els Països Catalans té una forma allargassada que pràcticament cobreix tota la façana mediterrània de la Península Ibèrica. Vist des del mar, el Mediterrani és tancat cap a Ponent pels Països Catalans que s'estenen de nord a sud al llarg de més de cinc graus de latitud. Aquesta forma longitudinal ens fa evocar Galícia-Portugal que ocupa el vessant oposat de la península. La vocació marinera dels catalans va quedar palesa a l'Estat Mitjà amb les conquestes de les Balears i de Sardenya a més d'altres places mediterrànies, on encara perviuen restes d'aquella expansió humana i mercantil. Això fa, doncs, que la façana catalana d'aquest petit subcontinent que és la Península Ibèrica inclogui un bon nombre d'unitats fisiogràfiques que constitueixen part de la seva ossada i que, pràcticament, gairebé cap no li pertanyi d'una manera exclusiva. Dit d'altra manera, com tants d'altres països, Catalunya no té límits naturals ben definits, mirant terra endins.

Així, doncs, cadascuna de les unitats que a conti-

nuació descriurem té les seves característiques tant per la constitució litològica com pel seu estil estructural. Els elements destructius de les aigües corrents i les geleres han conformat uns tipus de relleu propis a cada unitat; unes són deprimides i aplanades; d'altres posseeixen una energia del relleu ben juvenívola; d'altres, en canvi, formen aplanament a gran altura que denoten un relleu senil rejuenit per aixecaments en bloc de grans masses de l'escorça terrestre.

Exposades de nord a sud, hom ha diferenciat les unitats següents (vegi's la figura 2):

1. La gran massa muntanyosa del **Pirineu**, on es distingeixen perfectament dues subunitats: el **Pirineu axial** i els dos **Pre-pirineus** que s'estenen paral·lelament a ambdós flancs del Pirineu axial. El Pirineu axial, constituït per roques granítiques i per les llicorelles totes elles antigues, forma el nucli més elevat del muntanyam. Els dos Pre-pirineus estan integrats per roques sedimentàries modernes i plegades i fallades (les Corberes, la serra del Cadí, el Montsec,

etc.). La part oriental és essencialment catalana, la qual en arribar al Mediterrani es descompon en dues depressions simètriques que són les planes del Rosselló i de l'Empordà.

2. Les **Serralades Costeres Catalanes**, són paral·leles a la costa mediterrània i convergents, amb el Pirineu, vers el Cap de Creus, on forma el sortint continental que hom ha qualificat de «finisterre català». Aquest sistema muntanyós resta dividit en dues alineacions o serralades ben diferenciades: la **Serralada Litoral** (o externa) i la **Serralada Pre-litoral** (o interna) separades per l'anomenada **Depressió Pre-litoral**, coneguda també amb el nom de **Depressió del Vallès-Penedès**.

3. El **Sistema Ibèric** (o Celtibèric) s'estén àmpliament des de les terres castellanes de Burgos fins al Maestrat i el Camp de Murvedre. Quan ateny el Mediterrani aquest sistema enllaça amb les Serralades Costeres Catalanes en una extensa zona de connexió, i es posa paral·lela a la costa. Al mateix temps, tot i dominant des dels seus altiplans la Depressió Valenciana, la davallada cap a les costes de Castelló es desfà en una sèrie de blocs esglaonats vers la mar.

4. La **Depressió Central Catalana** és una altra unitat de primer ordre compresa entre la Serralada Pre-litoral Catalana i el Pre-pirineu. Està ocupada per terrenys relativament tendres d'edat terciària i, en general, poc deformats. S'estén des de la Plana de Vic, s'obre cap a ponent per les comarques de Bages, del Berguedà, del Solsonès, de la Segarra i de les Garrigues i tota la plana d'Urgell. Més enllà, pels Monegros, es fa solidària amb l'anomenada **Depressió de l'Ebre**, que s'estén entre el Pirineu i el Sistema Ibèric.

5. Una altra unitat muntanyosa important dels Països Catalans és la que està constituïda per la part oriental del **Sistema Bètic**, que forma un conjunt plegat i d'edat semblant a les altres serralades alpines del Mediterrani, com els Pirineus. La direcció dominant és de WSW a ENE, i incideix al Mediterrani formant el promontori del Cap de la Nau, que tanca vers el migjorn la Depressió Valenciana. Aquest sistema se sol dividir en tres subunitats que després detallarem.

6. Vers la **Depressió Valenciana** hi convergeixen les dues unitats precedents: els sistemes Ibèric i Bètic, que tot interferint-se donen lloc a estructures complexes i deprimides que han causat l'enfonsament progressiu de l'arc valencià. Aquesta depressió, ha estat terraplenada per sediments recents aportats pels rius Túria i Xúquer.

7. Evidentment, la darrera unitat que ens resta de les terres catalanes és la integrada per les **Illes Balears**. Si hom mira el mapa de conjunt dels Països Catalans remarcarà tot d'una que les Balears constitueixen el prolongament oriental de les serralades

Bètiques, a través dels aïts fons compresos entre el cap de la Nau i Eivissa. Cadascuna de les illes té categoria de subunitat; però cal notar que les línies de plegament, i per tant les serres mallorquines i eivissenques, són paral·leles al sistema Bètic; i, si es vol, a les Serralades Costeres Catalanes.

8. Per cloure aquesta relació permeteu-nos d'assenyalar com a part integrant dels Països Catalans tot el conjunt dels fons marins de l'anomenada conca marina Catalano-Balear, o Balear, a seques. Fa poc que els països litorals solament tenien la sobirania sobre les aigües territorials, que s'estenien fins al límit de les tres milles (5,555 K); avui dia, pràcticament tots els països reclamen com a part integrant del territori l'anomenada plataforma marina o el pre-continente, on es fan recerques de minerals i, sobretot, de petroli. N'hi ha que reclamen els fons i les aigües fins a les 200 milles. Alguns mars closos, com el Mard del Nord, ja han estat repartits pels països litorals traçant-hi les meridians, equidistants de costa a costa. No trigarem gaire que del Mediterrani se'n faci un repartiment semblant. Que ningú es sorprengui, doncs, si afirmem que aquestes terres submergides són ben catalanes!

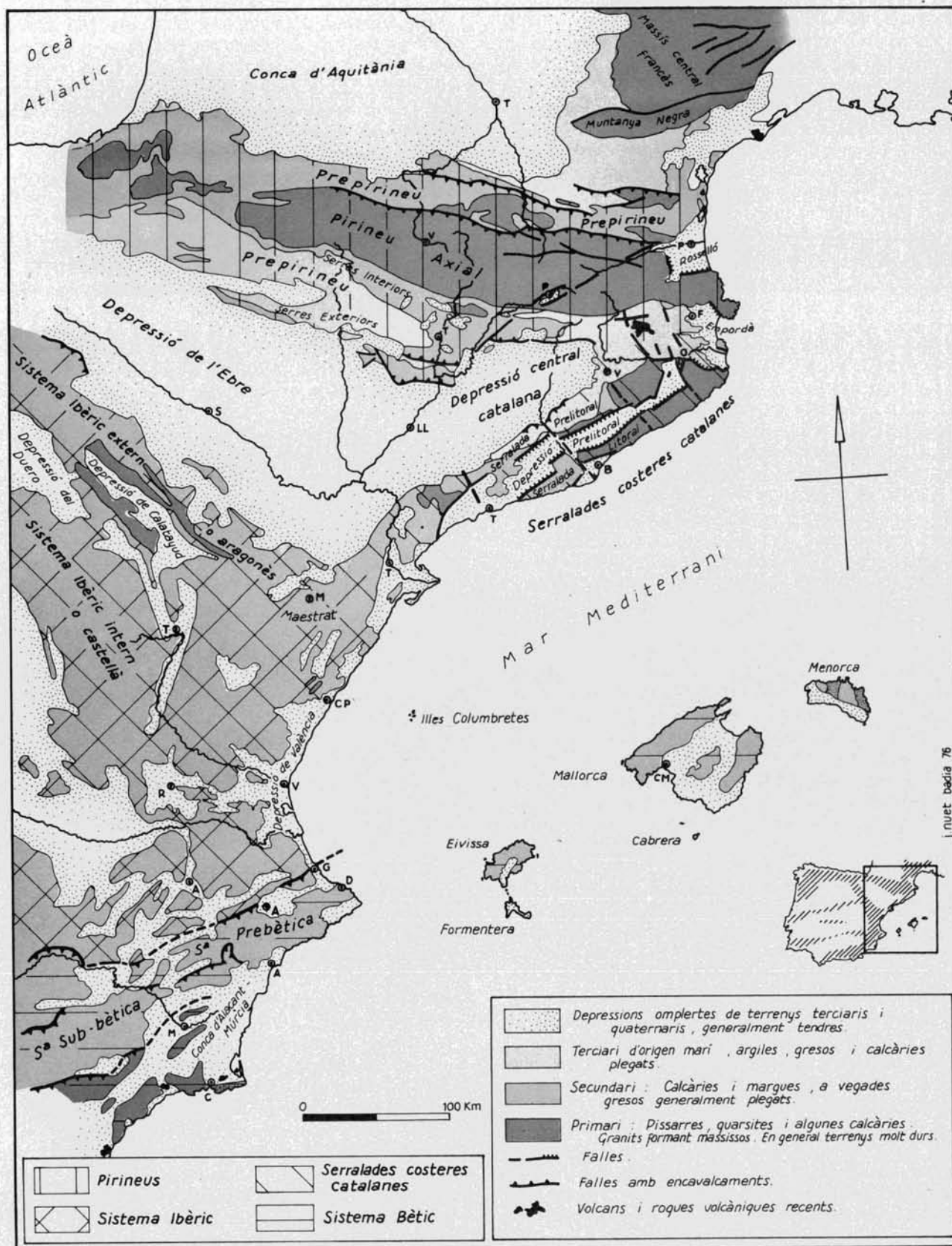
La conca mediterrània

Per raons expositives desitgem començar per la part marina i, per tant, la més deprimida, dels Països Catalans. Si hi ha en el món geogràfic on vivim encara quelcom per a descobrir, són, sens dubte, les «terres» que constitueixen els fons marins, amagades a l'observació directa i sotmeses a l'obscuritat permanent; gairebé inaccessibles si no és amb els batiscafs. Han estat les campanyes de geologia submarina dels darrers anys les que, atacant aquesta «nova frontera», com diuen els americans, han descobert un bon nombre de fets que no deixaran pas de sorprendre'ns.

La morfologia submarina, representada a la figura ha estat coneguda a base de les modernes sondes d'eco que, de manera contínua, registren les profunditats a mesura que es desplaça el vaixell explorador. Vegem, en primer lloc, com s'hi destaca l'anomenada **plataforma continental** que s'estén des de la costa fins, aproximadament, la isobata (o corba de nivell) dels 200 metres. Aquesta plataforma prolonga rigidament les planes costeres mar endins, i té amplàries molt desiguals: més de 70 quilòmetres davant les planes del Llenguadoc, del Rosselló i del Baix Ebre-Castelló; mentre que enfront de les costes de Tarragona i Maresme s'estreny a menys de 15 quilòmetres. Les Balears també tenen aquesta plataforma que s'uneix amb la del Cap de la Nau, malgrat els enfonsaments recents que l'han deformada. És damunt la plataforma continental on s'han fet les recerques i les troballes de petroli prop del delta de l'Ebre.

Mar més enfora, i a partir dels 200 metres, hi ha una ruptura de pendent, ben marcada en el mapa, a partir de la qual la declivitat del fons marí es fa molt

2 Situació de les grans unitats geomorfològiques dels Països Catalans i zones veïnes.

forta i ens condueix als grans fons marins abissals. Es tracta del **talús continental**, el qual ateny pendent bastant durs a la part alta (en general de 4 o 5 graus; però el de Menorca arriba a ésser de 11 graus) i se suavitza, tot davallant en enllaçar amb el **glacis** de transició a la gran **plana abissal**, situada als 2700 m. de profunditat i que ocupa el mar Balear (entre la Provença i Algèria; entre les Balears i Còrsega-Sardenya). Un dels trets més característics del talús continental és la presència dels **canyons submarins** o barrancs que l'entallen bastant profundament. La incisió s'inicia a la vora externa de la plataforma i es perllonga fins al glacis, de pendent més suau. Per aquests canyons s'escolen, de manera intermitent, els corrents de turbiditat, més densos que l'aigua marina, plens de tota mena de sediments que són duts al peu del talús, creant-hi uns deltes o cons de dejecció de gran profunditat. Aquests corrents són de gran impetuositat i poden tenir la força per a trencar els cables submarins. A més, aquests corrents poden ser la causa de l'excavació dels canyons submarins. Cal dir també que pel talús s'esllavissen masses de sediments poc consolidats a manera d'allaus.

Així, doncs, veiem que el talús continental forma una subunitat d'una morfologia ben particular. El talús i la plataforma constitueixen el **pre-continente**. Davant la costa catalana s'han descobert uns quants canyons ben notables: el canyó (o rec, com diuen els rossellonesos) de Lacaze-Duthiers; el del cap de Creus, el de la Fonera, el de Blanes; n'hi ha dos al Maresme, encara per batejar i, finalment, el de Sitges. Com es pot apreciar en el mapa adjunt els canyons catalans són recollits cap als fons marins per un collector o canal principal que davalla suaument cap al nord-est i mor quan arriba al nivell de l'extensa i rígida plana abissal, aigües enfora i al nord de Menorca. Així, doncs, entre les Balears i les costes catalanes s'insinua una vall submarina oberta cap al nord-est, coneguda pel nom de fossa de València, que separa les dues plataformes.

Dins aquesta ampla vall submarina es destaquen alguns turons o «pitons» volcànics que sobresurten del fons i que han estat reconeguts fa poc com unes emissions eruptives d'un vulcanisme recent. Les illes Columbretes, emplaçades damunt la plataforma continental de Castelló, són també representants de la mateixa fase de vulcanisme d'edat quaternària. Sobrevolant-les, s'hi poden apreciar diversos cràters semi-submergits.

Les investigacions de geologia marina vénen essent particularment actives arran del descobriment d'uns quants jaciments de petroli damunt la plataforma continental del Baix Ebre. A més, el «Glomar Challenger», vaixell nord-americà d'investigació pura, especialitzat en sondatges en aigües molt profundes, ha descobert, sota els sediments d'origen marí del Quaternari i Pliocè, una capa de sal gemma de molts centenars de metres de gruixària (hi ha qui afirma de més de 3000 metres) que s'estén per tota la plana abissal del mar Balear (entre les costes africanes i les franceses, entre les Balears i Sardenya i Còrsega). Latera'ment, la

capa de sal passa a guix (o anhidrita) en penetrar per la fossa de València, sense atènyer les costes. Es tracta d'un fet mai observat als altres mars.

Un descobriment així ha estat corprenedor per als geòlegs dedicats a la recerca submarina; ja que és un fet ben sabut que les sals i guixos per a cristallitzar han de necessitar que les aigües marines es concentrin per evaporació, esdevenint salmorres, com les que es formen d'una manera natural en els estanys o maresmes sota una làmina d'aigua de poca gruixària i ben assolellada, i tal com s'obté dins les salines d'una manera artificial. Un d'aquests geòlegs va emetre la hipòtesi d'un dessecament gairebé complet del Mediterrani durant el trànsit dels períodes Miocè al Pliocè; és a dir, ara fa solament uns sis milions d'anys. Es pot imaginar el lector què representaria el buidament de tota la conca mediterrània si l'estret de Gibraltar es tanqués? S'ha calculat que això seria possib'e en uns deu segles si es té en compte que el nostre mar té un règim hidrològic deficitari; és a dir, que l'eliminació d'aigua per evaporació és molt superior al volum total de totes les aportacions fluvials dels rius que vessen al Mediterrani. Podem imaginar quina transformació tan profunda hauria sofert el nostre paisatge. L'absència del mar a llevant de les nostres terres hauria desencadenat un dessecament i un rescalfament climàtic incalculables, interrompent-se els règims de brises i llevantades refrescadores i regadores de les comarques litorals. Probablement, el paisatge hauria esdevingut una estepa força àrida. Hi ha qui ha pensat, a més, que els canyons submarins haurien estat inicialment tallats pels corrents fluvials subaeris durant aquest episodi de buidament del Mediterrani. Alhora que els nostres rius, en tenir un nivell de base molt més baix que l'actual, s'haurien encaixat tot formant els profunds engorjats que ara contemplem en tants d'indrets de la nostra geografia. Així mateix, les desembocadures fluvials, com les de l'Ebre, el Llobregat o el Ter, escorrencades per aquesta erosió tan penetrant, haurien esdevingut unes «ries» o estuaris al moment de restablir-se el nivell actual de la mar, i que ara trobem replets de sediments pliocens i quaternaris. Hi ha hagut artistes —com els del «National Geographic»— que han pintat ingènuament les «catarates» de Gibraltar en el moment de la reobertura de l'estret.

Però la hipòtesi de partida ha estat molt discutida i modificada; i són molts els autors que demostren amb fets que, ara fa sis milions d'anys, el Mediterrani seria un mar molt menys profund que el dels nostres dies, i que després d'aquest episodi s'hauria produït la subsidència generalitzada del Mediterrani, segons una «flexura continental» emplaçada al llarg de les nostres costes. Aquest fenomen d'enfonsament progressiu seria contemporani al de l'aixecament dels nostres sistemes muntanyosos que han assolit molt modernament les altituds que avui tenen. D'aquesta manera, el volum d'aigües a evaporar hauria estat molt més reduït. Altres autors han pensat que la conca d'evaporació mediterrània hauria estat alimentada i compensada per un flux marítim que penetraria inin-

terompudament, no per Gibraltar, sinó pel canal de les Bètiques.

Després d'aquest episodi, el Mediterrani es devia reomplir d'aigua i es devia renovar la sedimentació de fangs marins que protegrien la sal d'una inevitable dissolució. Malgrat tot, el nivell del mar no va quedar estabilitzat ni de lluny! Durant el Paleolític o Pleistocè aquest nivell degué sofrir almenys quatre descensos importants que coincidirien amb les èpoques glacials, tot deixant al descobert part de la plataforma costera, almenys fins a la cota de 120 metres, com acaba de demostrar en Jordi Serra. Els penya-segats de la Costa Brava, de Garraf, de la costa mallorquina, haurien deixat momentàniament d'ésser funcionals, i als seus peus s'estendria una plana amb una platja molt rectilínia. Ja en temps històrics, i amb el nivell del mar estabilitzat, després de la breu transgressió flandriana, fou possible la formació de tots els deltes mediterranis, edificats solament ara fa uns dos mil cinc-cents anys. Així progradaren els deltes del Llobregat i de l'Ebre, i es tancaren els estanys com els de Leucata i les albuferes de València i d'Alacant, o les marismes de les badies de Roses, d'Alcúdia o de Ciutat de Mallorca.

Remuntant a temps més antics, la formació de les illes Balears, segons les tesis més recents, seria deguda a una translació, durant el Terciari inferior (ara fa 40 o 50 milions d'anys), d'unes masses continentals cap al sud-est que fins aquell moment haurien format part del continent catalano-valencià. Cal fixar-s'hi, contemplant el mapa, com encaixen els contorns dels dos pre-continents! A més, hi ha afinitats entre les roques d'una i altra part de les masses ara separades. També s'ha pensat que les illes de Còrsega i Sardènia haurien estat emplaçades enfront de la Costa Brava i de la plataforma del Golf de Lleó. I que a prop devia quedar aleshores l'Alguer de casa nostra!

ELS PIRINEUS

Abandonem ara les fondalades inaccessibles de la Mediterrània per a passar al Pirineu. El Pirineu s'erigeix al nord dels Països Catalans com el bloc muntanyós més imponent i més alt de totes les unitats definides més amunt. Ha estat el bressol dels pobles catalans i d'allí n'ha partit la reconquesta. És el sistema muntanyós que ha atret amb més força l'excursionista i tot amant de la naturalesa, que s'esp'iaia davant aquells blocs aixecats a més de tres mil metres d'altitud, amb crestes dentegades, amb els estanys innumerables i les blanques congestes mantingudes gairebé tot l'any, i on resten encara unes geleres supervivents d'un glaciariisme quaternari. I al peu d'aquests massissos s'hi obren amples valls, conreades i cobertes de prats amb vessants tapissats de boscúries.

Emplaçat al mig de l'istme peninsular, dels seus 435 quilòmetres de llargària, els 250 orientals constitueixen el Pirineu Català; des del Cinca fins al cap de Creus; des de l'Aneto, que assoleix 3404 metres d'altitud, fins a l'Albera (1263 m.) els cims davallen pro-

4

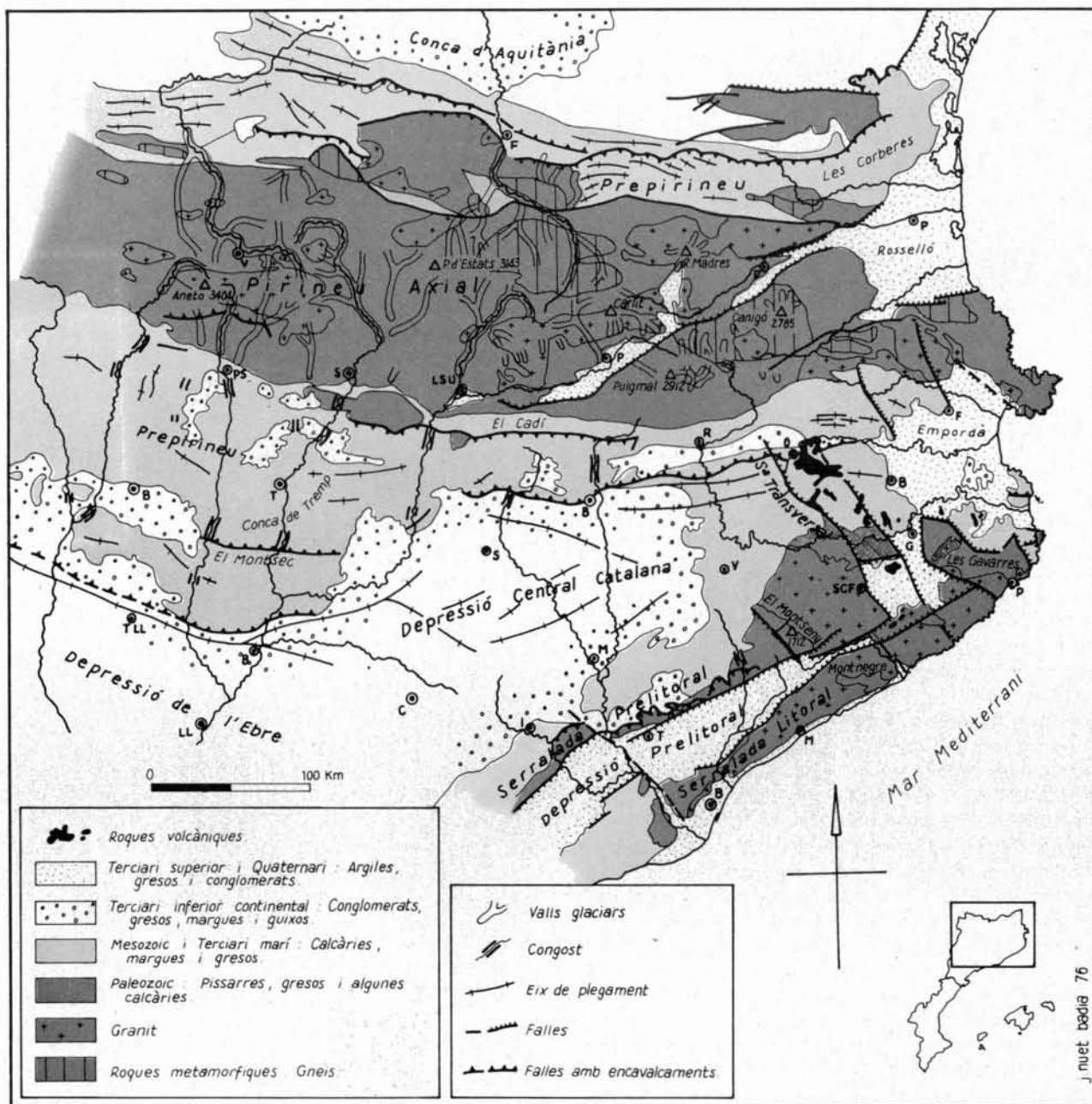
(R. Pujol i Alsina)

Panoràmica des del Pic de Ratera (2858 m), a la capçalera del Riu de Ruda, Vall d'Aran, en direcció als pics de Saboredo i de Bassiero (2903 m). Bella panoràmica hivernal, d'un paisatge granític amb estanys glaçats de fons de circ a primer terme (l'Estany de Saboredo). Remarqueu com les crestes poden ésser referides a una superfície antiga d'erosió.

gressivament cap al Mediterrani. Aquest muntanya fa de frontera amb Occitània mentre la cresta divisòria es manté amb portells per damunt dels 1800 metres, gran part de l'any obstruïts per la neu i d'accés fatigós. Ja hem dit que els catalans són un poble amb vocació mediterrània, i el seu límit septentrional amb el Llenguadoc és en gran part el que separa el vessant atlàntic del mediterrani, fins al Capcir. I d'allí, cap a l'est, totes les altres comarques de la Catalunya francesa són regades per rius mediterranis. Es comprèn, doncs, que la serralada Cadí-Puigmal-Canigó no faci de frontera perquè al nord d'aquesta hi ha la «cicatriu» o solc de l'Urgell-Cerdanya-Conflent que en tot moment ha servit de via de passatge entre comarques, via comercial i conducte d'invasions de fora endins i de dins a enfora de la Península Ibèrica.

Com ja ha estat dit, el Pirineu està compost per tres subunitats ben diferenciades: el Pirineu Axial i els dos Pre-pirineus. Al centre hi domina el Pirineu Axial, que constitueix la part més enlairada, és el nucli compost pels terrenys més antics, pertanyents a l'era Primària. Terrenys d'origen sedimentari replegats i turmentats pel metamorfisme que ha fet mudar roques antigues com les argiles, els gresos o les calcàries en licorelles o esquists, gneissos o marbres. Aquestes darreres són roques metamòrfiques dures i agres, resistentes a l'erosió. Dins aquesta massa de terrenys, que encara serveix els plans d'estratificació, hi ha massissos enormes de roca granítica (com els de la Maladeta, l'Alt Pallars, o el Puigpedrós) que per

5 Situació de les grans unitats geomorfològiques dels Pirineus i zones veïnes.

la seva gran duresa l'erosió retalla en carenes i cims.

Aquest Pirineu Axial és un vertader nucli de l'escorça terrestre que, com a terreny «mort», ha sorgit dels nivells profunds, enlairant-se per efecte de les onades orogèniques, o de compressió, que formaren el sistema alpi europeu. Es gairebé segur que durant els primers moments de la formació del Pirineu aquest nucli antic encara era colgat per una cobertura de terrenys més moderns, pertanyents a les eres Secundària i Terciària. Terrenys formats essencialment per calcàries i margues, per argiles, gresos i conglome-

rats de colors vius, a voltes rogencs. Aquesta cobertura aviat fou escombrada per l'erosió, i en quedaren a banda i banda del Pirineu axial, i a les zones més deprimides, sengles faixes que constituïen les dues subunitats que els geògrafs coneixen com a Pre-pirineu.

Així tenim doncs un Pre-pirineu septentrional i un Pre-pirineu meridional, sensiblement paral·lels i orientats d'est a oest. A grans trets podem dir que el Pirineu Axial és silici, i que els dos Pre-pirineus són formats per roques calcàries o, en general, carbonatades; la qual cosa té una immediata repercussió so-

6

(Anna Borbonet)

Aspecte de les Corberes, prop de Duilhac. Aquest massís calcari margós del Cretàcic, constitueix la marca septentrional dels Països Catalans.

bre els sòls (sòls àcids i bàsics, respectivament) i la vegetació, i en definitiva sobre el paisatge. Qualsevol excursionista ho remarca tot d'una.

Les Corberes pertanyen al Pre-pirineu septentrional, són altiplans calcaris aspres, deshabitats, que sempre han fet de frontera. Els Pre-pirineus meridionals s'estenen des del Turbón (2492 m.) fins al Montgrí, passant per les serres de Sant Gervàs (1881 m.), de Boumort (2082 m), del Cadí (2642 m), Pedraforca (2498 m.), Bassegoda (1376), entre d'altres. Estenent la morfologia del Pirineu aragonès, hom ha volgut distingir dins el Pre-pirineu català una depressió mitjana constituïda essencialment per la Conca de Tremp, recoberta per materials tendres argilosos, i la seva prolongació cap a Organyà. Aquesta depressió estaria flanquejada a migdia per les serres del Montsec i de Montroig formant les Serres Exteriors, i al nord per les Serres Interiors, esmentades més amunt.

Els terrenys que formen el Pre-pirineu català estan fortament plegats i aixecats, a voltes sobrepasant la vertical. Els plecs són dissimètrics, bolcats i empesos cap a l'exterior del Pirineu, és a dir, cap al sud. Les darreres recerques fetes sobre l'estructura de la nostra serralada han demostrat que el Pirineu té una tectònica més semblant a la dels Alps del que fins ara es creia. Els Alps es caracteritzen per un empilament d'unes quantes unitats de terrenys secundaris i terciaris despreses, corregudes i encavalcades per les forces orogèniques de compressió; són les unitats allòctones conegudes pels geòlegs com a mantells de corriments. Doncs bé, en els Pre-pirineus també n'hi ha. Sembla que aquests mantells s'han escorregut a poc a poc durant el Terciari inferior per efecte del plegament i també per la gravetat, cap al sud; tot recobrint terrenys més moderns que emplen la Depressió Central Catalana. Un dels fronts d'aquestes unitats es troba al nord de la línia que passa per Tamarit de la Llitera i Artesa de Segre, formant els primers contraforts pirinencs, com són les serres de

7

(J. Nuet Badia)

Visió, un xic deformada pel teleobjectiu, de la serra del Cadí (a la dreta) i del Pedraforca (a l'esquerra) des de Sant Marc d'Estiula. Observeu a la dreta el cim de Comabona (2530 m) com les calcàries eocenes busquen cap a la vall del Gresolet. Els dos pollegons del Pedraforca constitueixen les dues branques verticals d'un sinclinal gegantí, format per calcàries cretàciques, l'eix del qual passa per l'enforcadura. Aquest paisatge tan familiar als excursionistes és molt complicat des del punt de vista geològic.

8

(J. Nuet Badia)

El puig de Bassegoda, a la Garrotxa, vist des de Talaixà, representatiu del relleu de la part oriental del Pirineu Català.

Pinyana, de Sant Miquel, i del Montroig. El Montsec pertany a una altra unitat correguda també cap al sud, el front de la qual passa per les valls d'Àger i de Vilanova de Meià. Altres unitats també empeses vers el sud, són el conjunt de massissos del Cadí —serres del Port del Comte i rasos de Peguera. El sinclinal del Pedraforca està corregut a la seva vegada sobre la unitat acabada d'esmentar. La línia que passa per Peramola-Coll de Jou-Queralt constitueix un altre front d'encavalcament del mantel! Cadí-Port del Comte. Així, segons els geòlegs moderns, aquests corriments

Una excursió a Gavà, Castelldefels, Viladecans i el Prat (8 de maig de 1886)

per Josep M. Domènech

L'excursionisme de la penúltima dècada del segle passat era molt diferent de la manera que nosaltres el concebem ara, i ens sorprèn de veure, transcorregut quasi un segle, la variació de concepte que ha sofert, passant de l'excursionisme científic i d'arrossada, a l'actual excursionisme esportiu.

Això ve a to, perquè entre els diferents papers inèdits que he trobat dins l'extraordinària col·lecció excursionista que em va donar el meu gran amic i mestre, l'advocat Josep Grases i Coll (a.c.s.), n'hi ha uns sense signatura que ell havia trobat entre d'altres firmats per Gaietà Cornet i Mas, però amb lletra diferent, i encara que hi falten les últimes pàgines que potser eren les que portaven la signatura, són prou interessants, sigui pels personatges dels quals parla, sigui per l'anècdota o bé per la simplicitat de la narració, perquè hàgim pensat a portar-ne algun a aquestes pàgines, com a recordança d'aquells temps pretèrits.

De la relació que transcrivim, modificada solament a l'ortografia del català actual, no en sabem certament l'autor, però després d'una minuciosa anàlisi feta amb el decisiu assessorament del gran historiador de l'excursionisme Josep Iglésies i Fort, hem pogut arribar a la quasi seguretat que la narració és de l'escriptor Pere Pagès i Rueda, nascut a Reus l'any 1856, resident a Barcelona, redactor del «Diari Català» i de «La Veu de Catalunya», i que presidí l'Orfeó Català.

Tot i que l'original no porta l'any, l'hem pogut situar per la referència de la festa de l'Associació Catalanista de Reus, que s'escaigué el diumenge 9 de maig de 1886, i en la qual sabem que assistiren els personatges que precisament esmenta la narració.

Dels personatges que hi surten, sembla que en podem identificar algun: en Moliné, l'estudiant, suposem que es tracta d'Ernest Moliné i Brases, advocat i historiador, que aleshores hauria tingut 18 anys; en Millet és quasi segur que es tracta del gran mestre Lluís Millet, fill del Masnou, futur director de l'Orfeó Català, que

a l'època de l'excursió hauria tingut 19 anys; parla també de «la gravetat de l'Elias», situant-lo com una persona major, que pot molt ben ser que sigui l'Elias de Molins, etc.

La narració és festiva, sembla feta per un llevant de taula d'un àpat de joventut entre amics molt íntims, i en el qual s'haguessin de llegir diferents treballs; això fa que la descripció tingui aquell to de franquesa i familiaritat que ens sorprendria en un treball més acadèmic.

Sense altre comentari passem, doncs, a la transcripció del document:

¡¡SOM-HI!!

Lema:

¡Amunt i crits!

No n'espereu molta cosa d'aquesta memòria feta a cops de puny i a corre-cuita, i lo que és més negre amb no moltes ganes d'escriure, puix la peresa m'ha agafat per son compte en eixos dies. Però va vindre en Millet ahir al migdia i em va dir que el Sr. Cirera estava convidat per carta endreçada pel nostre consoci Hita, que fulano ja havia fet no sé què, que mengano havia escrit uns versos, l'altre una poesia, aquest un patracol d'agudeses i tothom estava engrescat i a punt de passar una bona vetlla en la nit d'avui, coses que van omplir-me el cap d'enveja de que tots passéssiu tan bona nit i van fer que em determinés a escriure aquesta memòria perquè us servís d'aperitiu d'aquest bon dinar de bromes que s'us espera. És a dir, que això serà l'acivar dels dolços que vindran.

Feia ja molt temps que m'encenia de ganes d'anar amb vosaltres a fer un tec d'aire corrent, de caminar i d'arròs amb pollastre fora de Barcelona, és a dir, acompanyar-vos en les vostres excursions. Sentia ponderar la gravetat de l'Elias, la gana que tragina en Millet tan bon punt veu un camp d'herba verda, les bromes d'en Forn, el silenci d'en Castellvell, els cants d'òpera d'en Coca, les aspiracions a la immortalitat d'en Bernadell per conducte de son catxet, les ob-

servacions a tot lo que sent en Bulsodu, en Moliné, que quan hi va semblava que no hi sigui, per a sortir-nos després en aquesta sala amb les poesies, que si valen o no valen ja ho sabreu per una cosa que li vàrem fer si ens ho conta el nostre company Hita, que és sempre qui paga quant anem de camí i no solsament paga sinó que fa d'aposenador general, si així val a dir-ho.

Doncs fins el diumenge passat dia 9 de maig no vaig poder començar a ensalivar.

Aprofitant fins al darrer segon vaig llevar-me a les sis, em vesteixo amb quatre esgarrapades i a la Rambla falta gent.

¿I això, que també ve cap a Reus?, em digué el meu amic i paisà, el conegut pintor en Josep Llovera que s'esperava per pujar a la central i anar-se'n hi ell.

No: vaig a fer un tec, a la marina del Llobregat, vaig contestar-li.

Segons ell em digué, mon paisà en Toda el distingit egipciòleg, en Guimerà, l'Oller, en Tobella i varis altres catalanistes d'aquí se n'anaven a ma ciutat natal, a Reus, a estrenar amb una festa literària i de germanor una molt ben guarnida sala de l'Associació Catalanista de la pàtria d'en Prim, d'en Mata, d'en Fortuny i de molts altres ganxets de renom universal que amb sa fama estenen el nom de nostra Catalunya per tot el món.

Junt amb els catalanistes barcelonins vaig pujar a un òmnibus que ens portà a l'estació del ferrocarril de Vilanova i allí ja vaig trobar-me amb la major part de vosaltres i amb molta recança vaig despedir-me d'en Llovera i d'en Toda, envejant-los la sort que anaven a tenir de poder pujar una vegada més al capdamunt del campanar de Reus des d'on s'albiren més de 34 pobles que l'enrotllen. ¡Quina vista més bonica és aquella! ¡Com us agradaria poder contemplar tot el Camp de Tarragona, aquell jardí cantat pel poeta llatí Marcial en harmònics versos i pel gran poeta francès Victor Hugo i alabats en primorosos i entusiastes períodes d'eloqüència per en Castellar!! ¡És com

poques n'hi ha, aquella vista!

Deixem-los anar en nom de Déu perquè, si no, encara em trencarien el cor i us deixaria a vosaltres i me n'aniria amb ells. ¡Adéu-siau!, vaig dir-los.

A l'arribar a l'estació, contant-nos i recordant-nos, vegegrem que encara no havien vingut en Forns i en Barnadell. Cada punt les ulleres de llarga vista s'engaltaven cap al baluard de les Pucses. L'hora de marxar s'acostava i aquests dos subjectes potser encara eren lluny. ¡Quina angúnia! ¡Que són uns dormilegues!, ¡que els agrada el suc de llençols! Quan un de nosaltres que té la ullera més fina que la dels demés amb un crit que semblava el de ¡Terra! del guaita del xàbec «Santa Maria», quan vegé la terra americana, digué: «En Barnadell!» i així era, caminant com un desesperat, amb els braços estirats cap a terra i sense aire només que amb l'avantbraç, caminar característic d'en Bernadell, va arribar tot esbufegant allí on nosaltres érem.

Tot esperant-nos vam determinar pujar al tren... i com que estava tot ple de gom a gom, **aquí te quiero ver, escopeta.** ¿On ens encabim tots plegats? L'un venint cap aquí, l'altre anant a n'aquell cotxe, aquell ficant-se dins, aquest, jo em quedo fora. Així ens esbarriàrem, anant una representació nostra en tots els cotxes i dintre i fora de cada un d'aquests. Jo em vaig quedar a l'eixida del cotxe (plataforma, en l'leguatge polític) i vaig reparar als pocs moments que el maquinista, sense fer cas que en Forns encara no havia vingut, va donar vapor al pistó de la màquina. Aquesta per consegüent comença a posar-se en moviment arrossegant amb majestuosa marxa sa cua de cotxes, com arrossega arrogant matrona en aristocràtic saló son riquíssim vestit. Així passàrem per davant Montjuïc, per Can Tunis, pel Cementiri Nou i pocs moments després comença el tren una correguda vertiginosa travessant aquell deliciosíssim pla ple de rica i esplèndida vegetació, camps de blats, taules de faves, trossos grandiosos de fruiterars,

quadros d'hortalisses, que amb apetitós delit vosaltres us mengeu cada dia. Com ànima que se l'emporta el diable travessàrem el Llobregat i tot corrent d'aquesta manera i jo posat a l'eixida del cotxe, beneïa a cada moment el primer que tingué la idea de posar pantalons als homes. Si arribo a portar faldilles prenc un encostipat de cames que no sé si ho haguera contat. Era quasi bé impetuós el corrent d'aire que pujant de dessorra els cotxes se'm ficava pel camall de pantalons i em refrescava una mica massa les pantorrilles.

Sens succeir cap fracàs arribàrem al Prat. L'Hita baixà, enraonà amb un senyor i crec, jo no ho vaig veure, que junt amb ell devia pujar en el tren el senyor Cirera (que sigui dit entre nosaltres, és un senyor molt campetxano) lo que tots ja haureu tingut el gust de comprovar-ho. Una altre corredissa de tren i arribem a Gavà.

Al baixar del tren, i després d'haver saludat els meus paisans que se n'anaven cap a Reus, vaig rebre una bonica sorpresa. Es coneix que el Jefe de l'estació de Gavà té molt bon gust. El primer que vaig veure va ser uns grans rams de flors perquè els passatgers poguéssim treure l'olor de fum de carbó de pedra del tren, olorant-les, i després dues nenes molt boniques perquè no enyoréssim les belleses de la Naturalesa que havíem vist tot travessant aquell deleitos prat. Això ho vaig trobar molt ben pensat. Alguns dels excursionistes vaig veure que acostaven molt el nas a les flors i no els deïa res el jefe de l'estació, no sé si hauria tingut igual condescència si l'haguéssim acostat a lo restant que us he dit.

Condueix al poble un passeig plantat ambdós costats d'arbres que els uns tenen fulles al capdamunt i els altres fanals de petroli i a n'aquest ja comença a suar el bon Jesús. La gana d'en Millet degué dir-li alguna cosa i sa boca començà a demanar esmorzar; jo no sé si aquesta malaltia s'encomana pero és cert que jo vaig sentir-me una veu fonda, cavernosa, com si sortís del fons del ven-

tre que deïa lo mateix.

— A esmorzar!, a esmorzar!, diguérem ensems, i tots els demés fent el desmenjat en deïen afamats. El cas és que una cosa molt semblant a la nostra devien sentir, quan tot envestint el poble de rec a recens anàrem cap a una casa que hi ha al costat de l'estudi, sense mirar res del poble.

— Que volen vostès? —ens digué l'amo de la casa—. Què volem?, —Esmorzar, digué en Millet i jo com que ell ja ho deïa, no vaig dir més que em fessin una truita de patates i cebes ben fregides.

L'Hita arreglà e! demés i donava ordres. Els demés entretenien la tos que tenien amb carquinyolis i gotets d'aiguarent. El Millet i jo fèiem gana.

Fet aquest **piscolabis**, recorreguérem el poble. Com us he dit al costat de la casa de l'esmorzar hi ha l'escola. Un senzill, però boniquet edifici; molt net i ben disposat. Forma dos cossos: un per les xiquetes i un altre per als xiquets. Al mig hi ha un jardinet. Hi vegérem el corresponent mobiliari per a l'ús a què està destinat.

En el poble a més de les casetes antigues, n'hi vegí dues o tres files de modernes, totes iguals i de la mateixa manera. Les deuen fer en gros, perquè els surtin més barates.

Moltes panolles de moresc pertot arreu.

Segons ens digué en Barnadell, hasta les parres n'estan plenes.

Voltant, voltant, férem cap a l'església, baix l'advocació del gloriós Sant Pere, mon patró. Estava tançada. Una dona que cuidava una llocada de la caseta del costat, a mos precs ens obrí la porta i digué que ja ens tenia de confiança; que hi entréssim sols. El seu home no devia ésser d'igual parer, perquè al cap d'un moment que erem dins, el vaig veure que ens vigilava des del cor.

És una església d'una sola nau; quatre capelles: dues per banda i enfront l'altar major. Damunt de la porta d'entrada, el cor. Temps enrera

2.
~~Però Agnès per una cosa, sigui per l'altre~~
~~finis lo diumenge passat dia 9 de maig no vaig poder~~
~~començar a ensalivar.~~ Sentia ponderar la gravetat
 de l'Ulls, la gana que tragin en Millet ^{tan bon punt}
~~veu un camp d'herba verda,~~
~~no sent, no veu~~ las bromes de'n Ferrer, la silenci de'n
 Bastellwell, los cantos d'opere de'n Boca, ~~los redobles de'n~~
 las aspiracions a la immortalitat d'en Bernadell per
 conducte de son cadet, las observacions a tot lo que sent
 en Busutell, en Moliné que quant hi vol semblar que
 no hi sigui peras sortint després en aquesta sala
 ab las poesies que si valen o no valen ja ho sabreu
 per una cosa que li varem fer si'ns ho consta nos-
 tre company d'Ulls que es sempre qui paga quant
 anem de canvi y no solsament paga sino que fa
 d'apresentador general ni aixís cap. val a dirho
~~tot això augmenta mon delict que~~
~~tot això m'omple la boca d'aigua,~~
 Donchs fins a diumenge passat dia 9 de maig
 no vaig poder començar a ensalivar.
 Aprofitant fins a lo darrer segon vaig llevarme
 a las sis, en vestit ab quatre esgarrapadas y a la Ram-
 bla falta gent. ⁴
 ¿I això que també m'cap a Reus? me di-
 que mon amic loz prava lo conegut pintor en
 Joseph Llorens que s'esperava peras pujar a la

menc. Devia ser-ne molt entusiasta, perquè mentres els seus martiritzadors l'apedregaven ell va agafar aquella característica posició de les **baiaoras**: peus juntets, els genolls aixamplats, un braç enlaire fent coll i cap d'oca, i l'altre, cap a terra en la mateixa forma. No va voler morir com els gladiadors romans, agafant una bonica i **zalerosa** posició.

Pensàrem que l'esmorzar i la truita de patates i ceba ja estarien llestes i cap a n'aquella casa falta gent.

Col·locada la taula sota un rafal, això és, una glorieta enteixinada de canyes i plantes enredadores, ja ens hi esperaven l'Hita, el senyor Cirera i algun altre més que no ens havien acompanyat en la visita que acabo d'explicar.

Amb més gana que vergonya, almenys jo, per la meva part, i en Millet crec que per l'altra començarem la tasca. En férem tan bona feina que al cap de poc rato ja no es veia res del que aquella dona havia guisat: Dues plates, una de bròquil i una altra de fesois o mongetes amb talls de botifarra i com a principi del fi dues truites amb tallets com el dit de patata i ceba. Però tot era bo perquè de gana no en mancava. Postres, vi i pa a dojo. Durant el menjar no es deixaren de sentir-se algunes brometes que feien d'**hors d'oeuvres**, però això sí, en Millet mentre menja mai diu res.

Ja ha acabat de menjar i s'embranca amb els que seien al seu cantó amb una conversació molt animada de tal modo que una vegada pegant un cop a la taula diu cridant: —Me-cago'm Reus! ¡Mireu!, sentir això i com si m'hagués picat un escurçó tot fou u. M'alço tot cremat i li dic: **Miri**: si torna a dir això, n'hi planto una damunt del Masnou que tancarà tot el poble, Casino i tot.

Això li tapà la boca i no ho va dir més en tot el dia.

Llestos ja, emprenguérem el camí de Castelldefels, després d'haver recollit les claus per a poder entrar a visitar el castell.

S'havien descorregut unes cortines de núvols que tapaven el sol, i aquest

devia caure la volta que el formava perquè avui hi ha un trespol fet amb bigues i cairats. Les capelles o són d'estil barroc o d'ordre compost; tot això sí, fet en l'època del mal gust. L'altar major és més passador. Al mig hi ha sant Pere assegut en el tron pontifical i pels pla-

fons dels costats quadres que representen els principals fets de la vida del sant. No sé per què en un dels plafonets que deixa el dibuix del retaule hi ha el martiri de sant Sebastià. No ho entenc, per si la cosa va passar com expressa el pintor, aquest sant va ser el precursor del ball fla-

ens feia sentir ses caloroses carícies d'una manera que quasi bé ens ofenia, era un carinyo massa calent el que ens mostrava. Però no hi havia més que passar per aquí o pel bosc, i amb la paciència al coll continuàrem el camí. En Coca hi portava el sobretodo. Camina i caminarà, i camina i caminarà, i a cap d'un rato, jo, que anava amb el primer grup vaig trobar una pagesa que acompanyava un ruquet que portava en la sàrria quatre grans ampolles de llauna de posar llet.

No sabent què fer ni què dir, perquè el sol es deixava caure molt pesat, feia preguntes a n'aquella bona dona sobre les cases de pagès, les collites de per allí, la malaltia que domina en la contrada de Castelldefels i sobre el negociet seu, això és, el de la llet. Em digué que li anava bastant bé, perquè com que no el feien més que ella i en Pep de la Font, i la seva era més bona que la d'en Pep, en treia més bons dineros.

Els restants companys anaven seguint enrera. Com més s'allargava el camí, s'anava observant un fenomen psicològic particular. S'anaven formant grups de tots nosaltres, grups que responien als caràcters dels que s'aplegaven. Al davant hi anaven en Bernadell, en Busuldú i jo; seguien després el Sr. Cirera, l'Hita, l'Elias i en Castellvell, i al darrera en Millet, en Coca, l'altre Castellvell i en Moliné.

Observeu aquesta classificació i trobareu en els que formen cada grup certa relació de caràcter. En Millet i jo, que érem els que traginàvem més gana, per no fer-nos nosa l'un a l'altre sempre ens posàvem l'un al davant, l'altre al darrera; l'un a un cap de taula i l'altre a l'altre. Això, crec que tothom ho féu sense premeditació. És per instint natural.

Després de (?) hores de caminar, arribàrem a Castelldefels, poblet de pobre aspecte; a mà esquerra s'hi troba una renglera de cases adossades a dues torres antigues que una d'elles mirada des de lluny deixa veure dues lladroneras i l'altra amb esptlleres; més enllà se'n veuen dues

més que no puc detallar perquè no teníem temps per aturar-nos a visitar-les.

El pobie està posat al peu d'una muntanyeta i en el cim d'aquesta hi ha el castell, l'església i alguna altra casa, tot tocant-se l'un amb l'altre. Per un caminet que segueix entre mates de romanins, farigoles i ginesteres i voitat tot allò de pins, garrofers i oliveres, pujàrem fins al cim.

Donàrem la volta al castell, passàrem entremig d'una torre cilíndrica i les muralles, i arribàrem a una esplanadeta situada davant l'església. Pujàrem una escalinata i ens trobàrem dintre el barri que hi ha al davant de la porta de l'església. A mà dreta s'hi troba el cementiri. Al mateix brancal de la porta hi ha un sot o fosso tapat per una reixa de ferro d'enteixinat molt ample. Això diu, que es fa així perquè d'aquesta manera els animals carnisers no poden entrar-hi; se'ls fiquen les potes dins els forats antes de tirar endavant.

L'aspecte del cementiri és desconsolador i trist, i poètic com tots els fossars de poblets. Uns quants fornets, dos o tres d'esbotzats, deixen veure ossamentes humanes; el terreny remogut demostra que sota els nostres peus hi ha cossos quines vides s'han apagat deixant sols el cremallot de la immòbil matèria.

Allà lluny, l'horitzó, desahogat, riàller, amb muntanyes cobertes de boscos per un costat i la mar per l'altre, i entremig, al peu de les muntanyes, vinyes que entren en saba per a donar-nos calor a nostre cos, i més avall, vora la mar, els aiguamolls que tot reflectint com p'ata els enlluernadors raigs del sol, escampen la malària entre els pobres habitants d'aquella contrada.

Entràrem a l'església en el precís moment que s'havia acabat la missa major i el rector revestit amb capa pluvial sortia a beneir el terme. Els escolanets de poble, com que no porten sotana fan un ridícul aspecte. Amb el roquet curt que porten, semblen pardals escuats.

S'organitzà una processó. Al davant hi anava la creu processional, de

plata massissa, d'estil gòtic amb reminiscències plateresques, seguien els dos ganfarons, el rector amb el **lignum crucis**, la gent del poble que era ben poca, i nosaltres que per curiositat ens hi ajuntàrem. Ens dirírem cap al cementiri que com us he dit domina pel N. O. S. i E. tot el camp. Enmig d'aquell lloc hi ha una taula quadrada de pedra, quines cares corresponen als punts cardinals, sostenint una senzilla creu de ferro. Aquesta aparegué adornada amb un pom de ginesta que nostre company Moliné, ben aliè a l'acte que s'anava a celebrar, hi havia lligat a son peu.

Colocat el **lignum crucis** damunt la taula, el senyor rector començà els resos de rúbrica, voltat per tot l'acompanyament, ganfarons i creu processional, i dos escolanets un a cada costat. El llatí que usa el rector de Castelldefels és bastant macarrònic i per això un dels escolans es distreia tot sovint fent precís que s'interrompés el reso i li digués el rector: «¡gira't de cara aquí!!

L'espectacle enmig de sa senzillesa era commovedor. Una de les dones presents a l'acte, qui sap si acudint-li records d'alguna persona estimada i enterrada a n'aquell lloc, l'espectacle de la Naturalesa i la cruesa del lloc, plorava a raig fet mentre durà la cerimònia i en Millet que es coneix que té el cor més tendre que un ullet de lletuga d'enciam, li féu digna i honrosa companyia derramant abundoses i reals i efectives llàgrimes, eixugant-se les quals el vaig trobar després de la cerimònia que s'acabava de celebrar.

Com que havíem passat més temps del que volíem, ens en anàrem a visitar la casa senyorial o castell.

Ample i desaogat rebedor, encatifat amb molt gust per la naturalesa. L'herba hi creix per les juntes de les rajoles del paviment formant una alfombra de bonica mostra. A mà dreta un pati ple d'ufanosa herba entre la qual hi vegérem una pedra amb l'escut de l'antic senyor de Castelldefels. Es compon de tres quarts: lleó rampant; una torre amb sis merlets, dues finestres i una porta; i vuit dibuixos

rodons a semblança de rodes dentades, rematat tot per un casc que du per cimera un lleó dret amb una bandera en el que es podria dir mà. A l'esquerra tot entrant hi ha uns cups. Front a la porta d'entrada una bastant desahogada escala de pedra que condueix a les habitacions superiors. Poca cosa hi vegérem de particular, sols l'Elias hi veia cada moment el perill de que s'ensorressin aquells sostres i per això anava sempre arrecerat per les parets, cridant i aconsellant que no féssim imprudències, que a lo millor podia succeir alguna desgràcia. El Millet i en Moliné es refugiaren a l'estable, no sé si cercant la inspiració per a cantar en sentides poesies els records que poden encloure aquells murs. Jo vaig atansar-m'hi i no sentí més que una molt pronunciada olor de fems.

Satisfeta ja nostra curiositat, entràrem a la casa del rector que té per porter una lloca amb tots els seus pollets, pujàrem escala amunt cridant **Ave-Maria puríssima** pertot arreu i ningú ens digué que **sens pecat fou concebuda**. Això fou perquè no hi havia ningú a la casa. El rector encara devia ésser a l'església i la major domà i escolanets a bon segur que l'acompanyaven. Li deixàrem un paper

escrit amb una salutació i per entremig de les ginesteres, mates de farigoles i romanins devallàrem de la muntanyeta, travessàrem de nou les poques cases que té el poble i emprenguérem la carretera de Gavà altra volta.

S'havia fet tard i tocava apretar una mica les cames. Es tractà de posar-se en fila i així fer caminar als més ronses, però no hi cap la disciplina en casos així i tingué d'abandonar-se la idea. Havíem caminat un bon tros de carretera i vàiem en Millet i en Moliné que encara eren a la vora del poble **¿què hi cerquen per allà?** diguérem nosaltres. ¿Sabeu lo que era? Era que en Millet s'havia quedat tot enternit davant d'una estaca clavada al mig d'una vinya, lligada a la qual en l'altre excursió hi havia una somera que en Millet li recreà ses castes i llargues orelles fent-li una tendre i afalagadora declaració d'amor en vers castellà. La burra que era catalana no entengué una paraula i no va correspondre més que amb un bram d'ase a son arrebatador reclam amorós. Puc respondre de que l'amor i les intencions d'en Millet eren de les més pures que cor de poeta puga sentir.

Amb les cames al capdavall del cos

i caminant ben depresset tots, arribàrem altre cop a Gavà. L'entrada no fou tan famolenca com l'altre però si molt més polsosa. Tots anàvem coberts de pols. Erem l'admiració dels gavatans.

Tornàrem a la casa de l'esmorzar. Descansàrem i jo vaig fer la generosa galanteria de pagar sol, de ma pròpia i espontània voluntat dos quartos de xufles perquè tothom en pogués menjar. Hi van caure carquinyolis i gotets de farina (vulgo aiguardent). L'Hita va omplir novament la caramanyola que no puc assegurar ben bé si és en Millet que li va buidar. El cert és que ell, que era el qui la portava, es quedava enrera i molt sovint desapareixia instantàniament a nostra vista. Jo no sé el que feia allavors.

Abans de marxar compareixé entre nosaltres una nena molt bufoneta amb una bacina que recollia caritat per a la Verge no sé quina. Com es tractava de verges, tots hi posàrem la nostra part a la bacina.

Cap a Viladecans falta gent **¿Quant hi ha d'aquí a allà?**, preguntàrem a la gent de Gavà. —**Un quart i mig o mitja hora...**, i efectivament així era. Potser és la primera veritat d'aquesta classe que he sentit dir.

Pel camí trobàrem uns homes que portaven un gos lleig com un pecat d'hermano. Algú de nosaltres entusiasta d'aquests animals feu preu per adquirir-lo o per a fer brometa, no ho sé, i a la cuenta no es varen avenir.

Arribàrem a Viladecans, l'atravesàrem de part a part i entràrem a la **Torre del Baró**. Feta tota de pedra, de forma prismàtica quadrada, emmartejada, amb lladroneres damunt la porta d'entrada. Ample i espaiós barri davant d'aquesta. Un desahogat vestibul i regular pati, després d'haver-la travessada. Bona escalinata; ben distribuïdes habitacions, plenes de pintures antigues, plànols, llibres i ceràmica de la terra que no puc deturar-me a explicar perquè és tard i vaig de pressa. En una habitació de la planta baixa hi vegérem el model de l'estàtua de Castella que ha d'adornar un dels xamfrans del nostre monument a Colom i una terracuita representant el bust

de l'amo de la torre, molt ben executat.

Els amos es portaren amb molta amabilitat ensenyant-nos tot el que podien.

Era tard i el dinar ens esperava. Doncs, corri Millet, anem cap a l'estany del Remolar.

En Moliné, com a bon xicot i bon estudiant, havia dit que solament volia fer mitja excursió i a l'arribar a Viladecans manifestà desitjos d'entornar-se a Barcelona. ¡Què ha dit, home! ¡De cap podem consentir semblant cosa! Ens hi oposarem tot quant poguérem i en sortirem amb la nostra. En Moliné emprengué el camí de l'estany junt amb tots nosaltres.

Però jo que havia sentit certa conspiració entre en Millet i ell per abandonar-nos, temptacions que en Millet al capdavant rebutjà pel que diran, vaig enternir-me davant de la situació d'en Moliné i ens vàrem quedar en el pas a nivell de la via de ferro per veure si el maquinista es deturaria i s'emportaria el que tenia ganes d'anar a estudiar. Vingué el tren i per més que jo vaig cridar ¡Jaume! ¡Jaume! (el maquinista es deia Jaume; ens ho havia dit el guarda-agulles) el tren va continuar sa arreballadora marxa i ens deixà amb un pam de nas.

En Busuldú, en Moliné i jo que ens havíem quedat, emprenguérem una ràpida correguda per atrapar els demés companys que s'havien adelantat bastant. Jo, per anar més lleuger, vaig posar-me unes coques als peus que fins allavors havien fet denteta a n'en Millet.

Ja junts tots, caminàrem entre aquella planura travessada en totes direccions per rases plenes de plantes aquàtiques, aigües no massa sanitoses, granotes a milers i altres animals que no anomeno. El camp estava cobert de mates de joncs i herbes de barrefla i a claps, xolls d'aigua que a bon segur són els generadors de la malaltia que per allí s'hi arplega.

Arribàvem ja a la vora del mar quan torçàrem nostra marxa a l'esquerra i després de passar un camí arenós

que dificultava el caminar, entràrem en un bosc de pins marins. En Millet i l'Elias anaven dient disbarats en anglès; suposo que sobre les dificultats del camí, i això els feia anar rессagats.

Passat el bosc de què us he parlat, descansàrem un moment a la sombra dels darrers pins, per a prendre una mica més de coratge per travessar una petita paròdia de desert i arribar a la terra promesa del bosc i estany del Remolar ¡Oh terra beneïda, quantes gotes de suor, quina soleiada ens costares!

Una envestida més i ja ens vegérem a la vora de l'estany, ajaguts damunt les herbes, cridant: ¡Tòfol!, ¡Tòfol! En Tòfol era qui sabia de passar de l'una banda a l'altra de l'estany. És aquest una gran derivació del mar que es fica dintre terra i queda tancat per un banc d'arena quan la mar està tranquil·la i serena. Deu tenir de 3 a 4 quilòmetres de vora. Sa forma ve a ésser la d'un grandios martell d'ampe manec i petita, relativament, masseta.

Al cap d'un moment d'haver cridat aparegué a l'altra banda de l'estany en Josep, el mosso de casa del senyor Hita, del Prat, que nostre company havia fet venir per facilitar nos-

tres altíssims propòsits. ¡Vaja, que diguin lo que vulguin, és un gran home l'Hita per aquestes coses!!

¡Quasi bé em determino de dir que vàrem estar encertadíssims en nomenar-lo president de les excursions!!

En Pep, arreglava alguna cosa per allí, quan veig baixar del bosc en Tòfol que, saltà a la barca i tot bogant s'anava atansant cap allí on nosaltres estàvem repantigats damunt l'herba i fòrtament embolcallats i tips ja dels ardorosos raigs de calor que el sol ens enviava, i ¡oh, decepció!! la barca, no era barca, era un bressol que feia el mateix objecte.

No hi cabíem tots i fou precis que en Tòfol fes dos viatges. Un cop embarcats o embressolats ningú podia fer cap moviment més que en Tòfol bogant. Si un s'hagués arribat a decantar cap a babord o a estribord desequilibrant una mica el carregament se'ns posava la barca per barret. Tot-hom ho comprengué així i amb molta parsimònia i quietud en Tòfol acabà sa tasca.

¡Oh, quina il·lusió!! Ja som allà on anàvem; ja teníem a poques passes la casa on guisaven el dinar, ja veíem per tot allí lo que cercàvem. No ens vàrem agenollar donant gràcies a Déu per haver arribat a la terra pro-

mesa però, si que ens vàrem ajeure a l'ombra dels pins i vàrem aixecar la caramanyola. En Millet l'havia deixat altra volta sense figura i jo no sé què hi feia!!

Als pocs moments posaren damunt de la taula parada sota els pins, una ampla i ben plena cassola d'arròs amb pollastre. Jo, a la veritat, com que havia vist tantes disbauxes, vaig posar-me a vora la cassola per a mantenir l'ordre.

De gana, sí n'hi va haver!! no cal que us digui més que al cap d'un moment ja se li veia el cul, a la cassola. L'Hita, l'Elias, En Coca, els Castellvell i els demés, s'empassaven les cullerades d'arròs i cuixes de pollastre que feia feredat de veure. Sols el pobre Millet i jo ens ho miràvem impassibles, esparverats de lo que menjaven aquesta gent. Sembla que no pugui ser. L'Hita fins volia pendre cassola i tot sense tenir en consideració que en Josep, el mosso de casa seva, també n'havia de menjar. Per consideració a n'aquell pobre home vaig aixecar-me volent arrebastar de les mans d'aquells gastrònoms la poca arròs que quedava dintre de la cassola. En Millet també m'ajudava en tant humanitària tasca.

Vingué el conill amb suc, i llavors, jés clar!!, com que ja estaven tips d'arròs, vàrem poder pendre la revenja.

I les grans platerades de taronjes i demés plats de postres foren aca-parades pel senyor Hita que fent abús de sa autoritat volia menjar-s'ho tot ell.

Però vaja, no cal que us queixeu, tot i amb la panxa ben plena, ens en anàrem a fer la **siesta** sota un bosc de pins que més enllà del en què havíem menjat omplia d'ombra aquells voltants. Allí tingueren lloc boniques i patètiques escenes que us explicarà el nostre company Hita.

Després en Millet i jo encisats per l'encantadora bellesa de l'estany, ens confabulàrem per anar tots dos sols a barquejar per aquell lloc. Però en Busuldú, en Moliné i en Coca se n'adonaren i també volgueren venir. ¡Ni mai que ho haguéssim fet! Anàvem

conduïts per la inimitable perícia del pilot del Masnou, relliscant sobre aqueles tranquil·les aigües, quan tot d'un cop sentim que ens agafen la barca per sota i que no ens deixaven caminar. ¡Ah, Déu!, ¡que serà això!. En Millet amb els seus somnis continuats de poeta ja es creia veure's empresonat pels tendres i delicats braços d'una formosa fada, que es trobava amagada sota de les aigües d'aquell estany encantat, i conduït a misteriosa gruta, on trobaria a dotzenes d'altres fades que amb sos cants i polsant arpes d'or li farien entreveure tot l'imperi de l'amor amb totes ses folles dolceses; i ja es deixava dominar per aquesta idea, quan jo, clavant el rem vegí la trista realitat de la cosa: havíem encallat dintre d'un banc de fang negre i pudent.

No en vulgueu més, de fàtics que ens passaren. Amb penes i dolors, suant sang i aigua vàrem arrencar la barqueta d'aquell fons de porqueria i anàrem a deixar a la vora els nostres companys, que de por que tenien, amb una mica més, que no s'omplen els pantalons d'una cosa que jo sé i no vull dir, i en Millet i jo continuàrem surant damunt d'aquella esplèndida planura d'aigua empentejats per un suau oreig que ens portà on eren tots els demés de la colla.

Amb molta recança desembarcàrem després d'haver auxiliat en Bernadell que semblava un Neptuno de pegadolça, sense poder anar endavant ni enrera amb sa barqueta.

Havia acabat l'objecte principal de nostra sortida, i amb la mateixa harmonia que havia regnat en la resta del dia, ens dirigirem cap al Prat a pujar al tren.

El camí no és curt i el sol encara es deixava sentir de valent. En Millet, l'Elias, en Castellvell i algun altre no podien ja ni dir fava i s'aturaren a reposar en un marge. Els restants continuàrem nostre camí deixant que reposessin aquells excursionistes de pa beneït.

Els camps que enrotllen el poble del Prat són notables per sa esplèndida i exuberant vegetació, ufanosa com poques us pogueu imaginar, i el

poble és un dels més bonics de tota la marina. Hi ha construccions ideades amb verdader gust. Les cases, en general, són molt ben fetes, i els seus carrers semblen els d'un poble de molta més importància del a què pertanyen. Contribueixen a aquest efecte tres casetes molt senzilletes però molt boniques de nostre amic Hita i la casa del seu senyor pare.

Es, potser aquesta, una de les fetes amb més gust i més seny. Sa façana de línies senzilles revela ja una persona de gust no comú i son interior ho deixa plenament acreditat. La distribució de les peces, l'enlairada torratxa amb vidrieres de colors, i el terradet ces d'on es domina tot el pla del Llobregat, el jardinet que en sa part posterior hi ha, l'ampla i espaiosa galeria, i sobretot l'excesiva amabilitat i fina hospitalitat de son propietari, varen fer-nos agafar ganes de envejar aquella casa on tant bé s'hi deuen passar els dies, puix nosaltres hi passàrem agradablement pocs moments.

Allí, amagat en un racó del jardí hi trobàrem en Forns. Molta fou la sorpresa que ens causà i moltes les abraçades que li férem. Tots li contàrem les peripècies de l'excursió i ell es moria d'enveja de no haver pogut venir.

Als pocs moments ens en anàvem cap a l'estació i de pas vegerem una bonica creu de pedra picada plantada davant l'església parroquial, pagada per varis veïns del poble. Jo la vaig trobar una mica massa pesada de línies arquitectòniques.

Un pic arribats a l'estació vingué passar comptes i redimoni, perquè el senyor Hita paga ell primer, perquè nosaltres paguem després. 21 rals i mig per barba i bon profit. Jo no me'n...

Del pic d'Anie a l'Alano

per Josep Girona

La Secció de Càmping de la nostra entitat, va muntar aquest darrer estiu, el seu tradicional Campament de Vacances al Pla de Tatxera (Vall de Zuriza), a la capçalera de la pirinenca vall d'Ansó.

Indubtablement, l'elecció del lloc fou molt encertada, car permeté el coneixement i la divulgació de regions i massissos orogràfics en general desconeguts per la majoria dels excursionistes catalans, alhora que es fugia de l'enlluernament dels grans «tres mils», més prestigiosos, per massa reiteradament visitats.

Creiem que el primer que en un pla purament excursionista va recórrer la vall fou el comte de Saint-Saud, que l'any 1882 publicà a l'«Anuari de l'Associació d'Excursions Catalana» un interessant treball, titulat «d'Ansó a Canfranc par le Vesaurin», encara que la seva activitat muntanyenca es concretà, en aquesta avinentesa, especialment a la veïna vall d'Hecho i a l'ascensió del Visaurin (1).

Però el primer que ens dona una visió completa i documentada d'Ansó i la seva regió és el nostre Juli Soler i Santaló, l'infatigable descobridor del Pirineu Aragonès, que l'any 1907, en el curs d'una travessia per la zona, pujà al port de Petretxema, que no franquejà, pernoctà a la vall de Linza, i finalment passà a la vall d'Hecho per Petrafitxa, recollint una magnífica informació geogràfica, històrica i etnogràfica, que publicà en el nostre Butlletí (2).

El gran pirineista francès Soubiron publicà l'any 1931 la seva famosa guia **Du pic d'Anie au Canigou**, en què descriu d'esquiltlentes la regió: Pic d'Anie, Mesa de los Tres Reyes, Petretxema i Oza, i encara partint, com és lògic, de bases franceses (Lescun, Urdos). Com una evocació d'aquest llibre clàssic del pirineisme, hem parafrasejat el seu títol en la capçalera del present article, concretat, però, com és lògic, a la regió compresa entre l'Anie i l'Alano, que és l'àmbit màxim recorregut pels assistents al nostre Campament.

Josep Maria Sala Albareda, en el curs de la seva «Alta Ruta Pirinen-

ca», l'any 1960, partint de Belagua, passà, encara que amb esquis als peus, pels ports de Petretxema i Atxerito, per pernoctar al Refugi militar de la Mina de Oza (3).

Malgrat tot, la informació geogràfica i excursionista més completa, sistemàtica i exacta, és la que ens forneix el magnífic volum publicat pel Club Deportivo Navarra i titulat **Rutas Montañeras Roncal-Zuriza**, estructurat en tres parts: descripció geogràfica i itineraris excursionistes per la vall de Roncal, geografia i itineraris de la vall de Zuriza i, finalment, escalades als cims i agulles de tota la regió, entre les quals destaquen les famoses agulles d'Ansabere, que presenten vies de sisè grau. En conjunt, la Guia conté 70 itineraris excursionistes i 43 itineraris d'escalada, ultra un capítol dedicat a nocions i termes d'ús a l'alta muntanya en forma de breu diccionari, i un útil apèndix que conté una relació nominal de pics, amb esment de l'altura, coordenades, número de l'itinerari que descriu la seva ascensió i la seva distància horària. L'obra està il·lustrada amb un bell i abundós conjunt de fotografies i un bon nombre de croquis amb el detall de les vies d'escalada.

Dos mapes, un de la vall de Zuriza a escala 1-50.000 i l'altre de la de

Belagua a escala 1-40.000, completen el volum, que representa una magnífica aportació a la bibliografia excursionista del Pirineu (4).

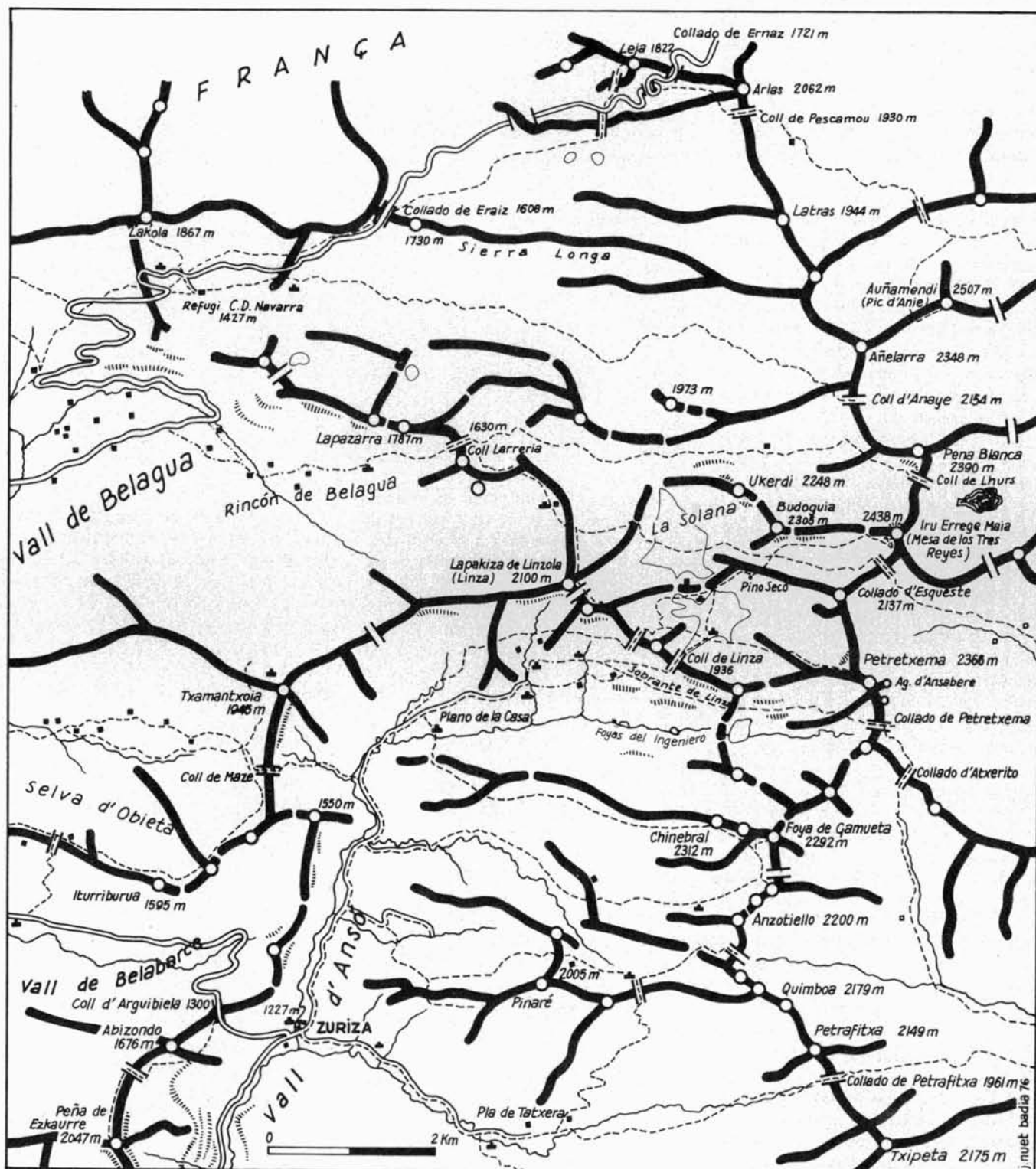
La vall de Zuriza

La vall de Zuriza forma la capçalera de la vall d'Ansó, i al seu torn, es divideix en quatre valls afluentes: fatxera, barranc de las Eras, Gamueta i Linza, que s'obren totes elles en direcció est. A ponent de la vall, s'estén la navarresa vall del Roncal, amb la seva tributària vall de Belagua, enllaçada amb la de Zuriza, pel coll d'Arguibiela o Port de Navarra (1.300 metres) a migdia de la qual es dreça l'esvelta Peña de Ezkaurre (2.047 m). La carena divisòria amb Navarra puja al nord cap al pic de Txamantxoia (1.945 m) i d'allí, per una suau aresta, al pic de Linza o Lapakiza de Linzola (2.100 m), sota del qual s'obre el coll de Linza, estratègic pas per a anar cap a la regió de la Mesa de los Tres Reyes.

Del coll de Linza, el carenar puja amb suavitat al pic de Petretxema (2.366 m), mirador formidable vers les esveltes agulles d'Ansabere, repetit als més agosarats escaladors. Sota del cim s'obre el coll de Petretxema o port d'Ansó, únic pas normal amb la vall francesa de Lescun, i també

Les fagedes de vells exemplars són la nota dominant al paisatge vegetal de les valls de Zuriza.

VALL DE ZURIZA I "RINCÓN" DE BELAGUA

El singular massís de Las Peñas de Euzkarre (2047 m), estratègicament situat entre les valls d'Ansó i del Roncal, als límits d'Aragó i Navarra.

punt obligat per a passar a la Selva de Oza, pel port d'Atxerito.

Vénen després el Sobarcal (2.249 metres) i el magnífic Mallo de Atxerito (2.358 m), que entronca al sud amb la Foya de Gamueta (2.292 m) i el Chinebral (2.312 m), llarga carena que separa la vall de Linza de la de Gamueta. Al sud de la Foya de Gamueta, es drecen el Mallo Gorreta i l'Anzotiello (2.200 m), que formen la capçalera de la vall de Gamueta.

Al sud del pic d'Anzotiello s'obre l'estreta vall del Barranco de las Eras, dominada a migdia pels cims de Pinaré (2.005 m) i Quimboa (2.179 m). La vall de Tatxera, que com ja hem dit fou l'escenari del Campament d'enguany, està situada al sud de l'anterior i rodejada per un magnífic i variat conjunt de cims: Petrafitxa (2.149 m), Txipeta (2.175 m), superb mirador de la Selva de Oza, Tortiella, Estriviella i l'enorme i encrestellat conjunt de l'Álano, format per un atractiu i variat sistema de pics: Ralla de Álano (2.159 m), Atxar de Álano (2.069 m), Atxar de Forca (2.390 metres), etc.

Totes aquestes valls drenen les seves aigües al riu Veral, que discorre per la vall de Zuriza, passa pel costat de la vila d'Ansó, i entaforant-se per les salvatges i enasprades gorges de la Foz de Biniés, va a sortir a l'àmplia canal de Berdún, on es llença a les aigües del riu Aragón.

La vall de Belagua

Com ja hem dit, a ponent de la vall de Zuriza, s'estén la navarresa vall del Roncal, regada pel riu Ezca, que es nodreix, a la seva capçalera, principalment de tres rius: l'Uztarroz, que baixa del Port de Lazar; el Belagua, nascut al Rincón de Belagua, i el Belabarce, que neix prop del port d'Arguibiella. Ens concretarem, ací, a aquests dos darrers cursos d'aigua, per ser els limítrofs a la vall de Zuriza.

La vall de Belabarce constitueix la comunicació natural entre Zuriza i Belagua, i està rodejada d'altures moderades, que no ultrapassen gaire els

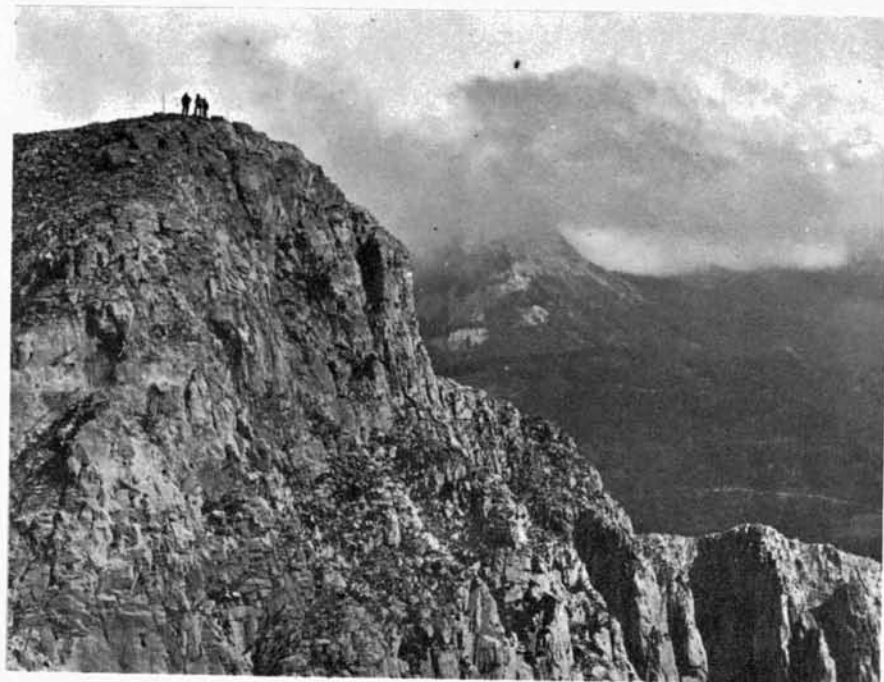

foto: Anna Borbonet

2.000 m. El cim culminant és la Peña de Ezkaurre, de 2.047 m, i els altres ni tan sols no arriben a la cota dels dos mil: Igardakua (1.507 m), Iturriburua (1.595 m), Abizondo (1.676 m).

Planera i verdejant, rodejada d'atapeïts i frondosos boscos, amb petites masies i bordes a la vora del riu, Belabarce és un lloc deliciós per a l'acampada sedant i placèvola.

Al nord de Belabarce hi ha la vall d'Obieta o Osobieta, com diuen la gent del país, perquè, segons sembla, els seus magnífics boscos són el refugi predilecte dels óssos que encara poblen la regió.

La vall de Belagua té la seva capçalera en el «Rincón» del seu nom, en una àmplia i suau fondalada, rodejada de bones altures: Lapazarra (1.787 m), Linza (2.100 m), Txamantxoia (1.945 m). El riu, que primerament seguia vers ponent, pren ben aviat la direcció sud, discorrent per una vall estreta i frondosa, recorreguda per la carretera internacional d'Isaba a Arette. Prop de la frontera, a 1.427 m d'altura, hi ha el refugi del Club Deportivo Navarra, àmplia i sòlida construcció, d'una capacitat de 110 lliteres, amb servei de restaurant

i bar.

La branca nord de la serralada, que corre d'oest a est, està fomada per un sistema d'alts cimadals: Bimbalet (1.753 m), Lakora (1.867 m), Sierra Longa i Sierra de Añelarra (2.348 m), que culmina, ja en terres franceses, en el pic d'Anie (2.507 m), màxima elevació de tota la regió, i darrer gran cim del Pirineu en la seva part occidental.

A migdia de l'anterior, una branca secundària menys considerable pren la direcció sud-est i forma el braç septentrional del Rincón de Belagua, amb els cims de Lapazarra (1.787 m), Ukerdi (2.248 m), Budoguia (2.305 m) i, finalment, amb l'espectacular i característica Mesa de los Tres Reyes (2.434 m), punt culminant de Navarra i llegendari lloc d'unió dels regnes d'Aragó, Bearn i Navarra, en els temps medievals. Aquest cim està unit al nord amb la Sierra d'Añelarra pel cim de Pena Blanca (5) (2.390 metres), del qual el separa el coll de Lhurs, i al sud, amb el Petretxema, pel coll d'Esqueste.

Finalment, a ponent de la vall, des del Bimbalet, la carena, que pren la direcció nord-sud, puja al Lakartxela

El refugi de Belagua, a la capçalera de la vall d'aquest nom, construït pel Club Deportivo Navarra.

foto: J. Llaudo

(1.969 m) i va descendint després successivament cap al Larrondoa (1.703 m) i l'Ikalterrea (1.306 m), per finalitzar en el cim d'Ateas de Belagua (1.293 m) damunt mateix del poble d'Isaba.

Les poblacions

La vila d'Ansó, capital de la vall del seu nom és una població d'un arrelat caràcter pirinenc, situada a 890 m d'altitud, en un ampli planell de la ribera del riu Veral. Les seves cases, de sòlida i ferrenya construcció, amb bells portals dovellats i vetustos balcons d'ennegrida fusta, ornats de flors, s'arreglaren en places, carrers i carrerons, nets i ben pavimentats, adés tortuosos i ombrívols, adés amples i assolats.

Per damunt de les inclinades teulades de pissarra de les cases emergeixen les colossals xemeneies, rodones i erectes com la torre d'un castell, que constitueixen un element típic de l'arquitectura pairal d'aquesta part del Pirineu.

El conjunt urbà està presidit per l'església parroquial, notable fàbrica del segle XVI, composta d'una sola nau de 40 metres de llargada per quinze d'amplada, en forma de creu. Les voltes gòtiques presenten els aristons tan comuns de les esglésies

d'Aragó. La portada plateresca està formada per un arc de mig punt entre columnes corínties, rematat per un frontó triangular, que ostenta la figura del Pare Etern. L'església està sota l'advocació de sant Pere. A l'altar major hi ha un retaule del segle XVII i en el creuer una imatge barroca de sant Miquel.

Sens dubte, el més interessant de la vila és el seu museu local, moit ben instal·lat en la Casa rectoral, annexa a l'església. Conté una àmplia mostra de la variada i magnífica indumentària ansotana, una de les més peculiars, riques i característiques del Pirineu; una completa manifestació de la interessantíssima artesanía popular de la vall; una variada mostra de la imatgeria, l'orfebreria i l'art religiós d'Ansó, i un sens fi d'objectes i de colleccions, molt ben ordenades i exposades amb un gust molt depurat. El rector de la parròquia, que és alhora el conservador del museu, en té una cura amorosa i diligent, i forneix al visitant les informacions més adients.

L'agricultura no té gaire importància a Ansó, al contrari d'Hecho, que compta amb excel·lents conreus, però en canvi sí que en té la ramaderia, ben alimentada pels magnífics pasturatges de Zuriza i les seves muntanyes.

La festa més important d'Ansó és la que té lloc el diumenge després de la Mare de Déu d'Agost. En aquesta avinentesa els vells carrers de la vila es veuen poblats d'una gran multitud de forasters, gent de les valls veïnes i antics vilatans que retornen a la llar pairal. Tothom és obsequiat amb les típiques «migas», que són servides per ansotans, habillats amb els seus característics vestits; els homes amb la calça curta pròpia de l'Aragó, el mocador lligat al cap i, damunt, el graciós capell rodó, airosoament plaçat de gairell. Les dones, amb els seus imposants i majestuosos vestits ancestrals, plens de sabor medieval, s'afanyen a obsequiar els seus visitants en una espontània i emotiva manifestació d'un folklore viu i entranyat en la pròpia saba popular.

La vila de Roncal és la capital de la vall del seu nom, i està situada al costat del riu Ezca, a una altura de 727 m, rodejada de turons coberts de boscos i de fèrtils camps de conreu. Els seus carrers, tortuosos i empinats, són nets i ben empedrats. Les cases, de noble façana, obren les seves portalades, mostrant un vestíbul polit i endreçat, ornat amb atuell d'aram, amb caixes de bona fusta o amb antics estris de la llar.

El tipus humà de la vall és racialment basc, així com la toponímia; en realitat, el nom de Roncal ve del basc «Erronkari». El poble està unit indisolublement amb el record del gran tenor Julián Gayarre, fill de la vila i fervent enamorat d'ella, que reposa eternament en el petit cementiri local, en un bell mausoleu, obra de Marià Benlliure.

El poble més important de la vall de Belagua, és Isaba, situat a 814 m d'altura, a la confluència dels rius Betarroz, Belabarce i Belagua —que junts formen el riu Ezca—, en un bell paratge alegre i assolat molt concorregut a l'estiu per gran nombre de forasters i estiuejants. La vall renova cada any, el dia 13 de juliol, l'ancestral costum del tribut de les tres vaques que, amb gran pintoresquisme, els seus habitants reclamen

Les crestes d'Alano, una espectacular muralla de pedra que s'alça sobre els vessants coberts de faig a ponent del campament de Zuriza. ▼

foto: Anna Borbonet

dels francesos de la veïna Vall de Baretons, en compliment d'un vellissim laude.

Allotjaments i comunicacions

Ansó compta amb un bon hostal. Roncal amb una fonda i Osaba amb un excel·lent hotel i unes quantes fondes. Un òmnibus diari uneix Ansó amb Jaca i Isaba i Roncal estan comunicats també per un servei d'autocars amb Pamplona.

Ja hem esmentat el refugi-xalet de Belagua, accessible a vehicles de turisme, que en realitat és un hotel de muntanya.

ITINERARIS

I) Txipeta (2.175 m)

Del pla de Tatxera es puja per la ribera dreta del barranc de Petrafitxa en direcció a la cabana de pastors de Tatxera.

5 mn. Cabana de pastors de Tatxera. El camí continua pujant i travessa uns eixorrencats pendents rocosos, amb molta inclinació damunt del riu. 15 mn. Refugi nou de Tatxera. Situat en un ampli replà herbós. Es baixa a

passar el barranc de Petrafitxa.

20 mn. Es passa el barranc de Petrafitxa, i es puja pel seu vessant esquerre, pel llom herbós que baixa del Txipeta.

1 h. 10 mn. Segueix la pujada pels amplis i monòtons vessants del Txipeta, coberts de curt herbei.

1 h. 30 mn. Es puja un ressalt rodó i se segueix per una pujada més suau.

1 h. 50 mn. Primer cim del Txipeta (2.145 m). Enfront, i separat per una aresta àmplia i segura, es dreça el segon i culminant cim del Txipeta.

1 h. 55 mn. Cim del Txipeta Alt (2.175 metres). Magnífica panoràmica. Al peu s'obre la Selva de Oza, amb el seu Càmping, tot envoltat de boscos. Més enrera, el Bisaurin i el Castillo de Atxert, i al fons el Midi d'Ossau.

II) Ralla d'Alano (2.159 m)

Del pla de Tatxera es va a travessar el barranc de Petrafitxa per un bon pont de fusta, i es puja per entre atapeït bosc per un bon pendent.

20 mn. Se surt del bosc i al davant mateix es dreça l'enorme paret de l'Alano, escindida en dues bretxes; la de l'esquerra és la que és practi-

cable.

45 mn. Es troba un camí molt ben fressat, que va guanyant altura, tot fent giragonses. La bretxa o pas de Tatxera es veu al damunt.

1 h. 30 mn. Pas de Tatxera (1.905 m). El terreny canvia totalment. Davant nostre s'estenen uns amplis plans coberts d'atapeït herbei: els plans d'Alano, rodejats per un encrestellat conjunt de cims: Forca, Rincón, Atxar i Ralla.

S'agafa la direcció oest per pendent suau i coberta d'herbei, en direcció al coll que baixa de la Ralla d'Alano.

2 h. 10 mn. Collado de la Ralla de Alano (2.075 m). A la seva dreta, es dreça el cim de la Ralla.

2 h 30 mn. Cim de la Ralla d'Alano (2.159 m). En direcció nord, el pic baixa tallat fins al fons de la vall de Tatxera, amb canals verticals que fan una gran sensació d'alta muntanya. Bona panoràmica circular vers tot el conjunt orogràfic de l'Alano.

III) Petretxema (2.366 m)

El lloc d'accés més proper al cim és el Plano de la Casa, al final de la vall de Zuriza, accessible als vehicles mitjançant una bona pista.

Se surt del Plano de la Casa (1.320 metres) en direcció est per un marcat camí que va pujant suaument però constant.

40 mn. Font de Linza. Comença el Sobrante de Linza, o terrassa suspesa en els vessants de Linza-Petretxema. A la dreta es deixa una barraca de pastors.

1 h 40 mn. Coll de Linza (1.936 m). Magnífica vista cap a la Mesa de los Tres Reyes.

Es va carenant fàcilment en direcció est pel llom herbós del Petretxema, tot guanyant altura per un esborrat corriol.

2 h 40 mn. Cim de Petretxema (2.366 metres). Àmplia panoràmica, amb el Midi d'Ossau i el Balaitús al fons, i la Mesa de los Tres Reyes en primer pla. Al costat mateix del tallat del cim es drecen les formidables agulles d'Ansabere. La visió millor de les

El pic d'Anie o d'Auñamendi (2507 m), un autèntic monument a la pedra, que s'alça al País Basc francès. ▼

foto: Anna Borbonet

Agulles és des de sota del coll de Petretxema.

El retorn al Plano de la Casa pot fer-se pel camí de les Foies del Ingeniero, aspra i desolada regió, plena de salvatge bellesa, per un esborradís i difícil corriol que desemboca al plaent i frondós bosc de la Fuente de los Clérigos.

IV) Anie (2.507 m)

Cim culminant de la regió i darrer alt pic del Pirineu pel seu cantó occidental. El lloc d'accés més proper

al cim és a la carretera internacional de Belagua a Arette (França) després de l'helicoide que forma la carretera, abans d'arribar al collado de Ernaz (1.721 m).

S'agafa la direcció est, tot flanquejant el cim punxegut d'Arlas.

45 mn. Coll de Pescamou. Se segueix la diecció sud-est per plans herbosos.

1 h. Es deixa a la dreta el refugi dels espeleòlegs francesos. Comença la desolada i clivellada regió de Larra, de difícil accés i molt perdedora en cas de boira. Cal anar seguint les

abundoses llepesses roges que indiquen el camí.

1 h 40 mn. Coll d'Anie (2.032 m). Bretxa que obre pas a la despallada regió de l'Anie. Es va seguint el camí marcat.

2 h 10 mn. Enforc amb el camí ben marcat que puja del refugi Laberouat (Lescún). Es va contornejant el veí cim d'Anie, per la seva cara oest, tot guanyant altura suaument per ben fressat corriol.

2 h 35 mn. Es va girant tot revoltant el cim, per anar a trobar el punt d'accés més factible. Comença una forta pujada, per canals i terralleres de mala petja, però sense veritable dificultat.

3 h 15 mn. Cim de l'Anie (2.057 m). Immensa visió des de les planes bearneses i basques, fins al Vinhamala i el Balaitús, passant per la Mesa dels Tres Reyes, Bisaurin, Collarada i Midi d'Ossau. Als seus peus es veu el petit poblet francès de Lescun, mil tres-cents metres al dessota.

Notes:

- (1) «Anuari de l'Associació d'Excursions Catalana», 1883, vol. II, pàg. 136.
- (2) «Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya», 1909, vol. XIX, pàg. 317.
- (3) «Montaña», anys 1960-61, vol. 7, pàg. 306.
- (4) *Rutas montańeras. Roncal*. Zuriza, 323 pàgs., Pamplona, 1974.

Un itinerari a la Mesa de los Tres Reyes (Pirineu Navarrès)

per Anna Borbonet i Macià

Se sent la fressa del vent a través de les esteses branques de faig que acaronen les tendes, en una de les grans fagedes que presideixen, amb rang de vellúria, atapeïts vessants de la vall de Zuriza. El dia neix clar i net i ja el petri serrell de les crestes d'Alano comença a il·luminar-se. El nostre objectiu d'avui és un cim de nom atraient, de ressò medieval: la Mesa de los Tres Reyes. Cal agafar el vehicle per aproximar-nos a la ruta d'ascensió.

Suaument, com per no trencar el silenci d'aquella hora, ens allunyem del pla de Tatxera (1.280 m) i de l'endormiscat, encara, campament del Centre. Ens acompanya, per la nostra esquerra, la remor de l'aigua del riu Petrafitxa que baixa del coll del mateix nom, situat al fons de la petita vall escollida per a l'acampada. Aviat, amb un tancat revolt a la dreta, ens enfilarem en direcció nord-est. Bells prats i frondoses fagedes —un paisatge sedant— emmarquen el riu o barranc de Petretxema que és el que ara seguim per la seva riba esquerra i que travessarem més amunt. Aquestes aigües s'originen sota l'espectacular coll de Petretxema, situat al sud del cim d'aquest nom, les quals, ajuntades amb les del barranc de Petrafitxa als plans de Zuriza, formen el riu Veral, nervi de la formosa vall d'Ansó.

Els set quilòmetres de pista des de Zuriza s'han acabat. Som al Plano de la Casa (1.320 m), gemada esplanada on es veuen també algunes tendes, idíl·lic racó de la minúscula vall de Linza o Estrecho de Linza.

Iniciem la sortida cap a llevant i, després de travessar un rierol, prenem un senderó que per entre uns prats ufanosos ens portarà a un marcat camí de flanqueig, el qual, pujant suaument i deixant a la nostra dreta el fondal per on discorre l'exuberant barranc de Petretxema, anirà a trobar, en direcció nord-est, el barranc o torrent de Linza. Molt a la vora i a l'esquerra del corrent, la font de Linza (0 h 40') brolla de la terra com un miracle, transparent i fresca.

Som en un petit pla, en un indret de pastura. Veiem una primitiva cabana i a la vora, aplegades, un miler d'ovelles —qui ho diria!— s'amunteguen com un blanc tapís vellutat. Uns joves i colrats pastors de la terra ens parlen de la precarietat d'aquella vida i de la dificultat de trobar qui la vulgui dur, tot i que l'Ajuntament d'Ansó ha fet bastir uns petits i blancs refugis amb millors condicions que les antigues cabanes. Un d'aquests habitatges es veu a poca distància, una menuda caseta de conte damunt el prat.

El pastor ens assenyala l'indret del Collado de Linza, cap on ens dirigim. A nord-oest d'aquest coll s'alça el cim de Linza o Lapakiza de Linzola (2.100 m), d'on baixa, impetuós, el torrent de Linza, que rega aquests prats i sadolla el bestiar. Anem flanquejant i guanyant altura cap a llevant. Passem sobre el blanc refugi dels pastors. La pujada és un xic aspra, les roques contrasten amb el glevet i un tallat ens queda a la dreta. El camí és marcat i repassat pels ramats. La costa se suavitzava i endevinem ja el coll de Linza, el qual guanyem per un suau pendís herbat (1 h 30').

El Collado de Linza (1.936 m) és un característic coll cobert d'herba alta i forta que convida a aturar-s'hi un instant a contemplar l'inesperat panorama que, sota un cel nítid, s'obre com un ventall davant nostre. Se'ns apareix a l'esquerra la peculiar silueta de la Mesa de los Tres Reyes i, enfront, l'esvelta piràmide del cim de Petretxema. Hem deixat enrera la verdejant i plàcida vall de Linza i, en contrast, l'escassa vegetació i la blanca roca nua i trencada d'aquesta zona confereixen al paisatge un to agrest i solitari. Baixem del coll cap al nord, sempre per camí senyalat, en direcció al fondal de La Solana. Passem vora una rústega barraca de pastors, confosa gairebé amb la terra, barrada la porta amb troncs, la qual, a la tornada, serà un bon aixopluc que ens evitarà la mullena d'un xàfec inesperat. Ara, però, el dia és assolellat i el cim sembla que ens espera pacient per deixar-nos gaudir d'un extens panorama sobre les seves roques.

Seguim davallant; el fondal de La Solana queda a la nostra esquerra, no hi baixarem: ens adrecem a una gran barrera de roques, on cal fer atenció de no seguir-la cap a l'est, ja

foto: Anna Borbonet

Sota el Collado de Linza i vora la font del mateix nom, la idíl·lica visió dels prats de pastura, amb una miler d'ovelles i la rústica cabana dels pastors.

A mesura que pugem a la Mesa de les Tres Reyes es destaca la silueta del cim de Petretxema, del qual es desprenen les peculiars agulles d'Ansabere, de difícil escalada.

que també s'hi veu un camí, sinó que ben aviat ens adonem que les fites que anàvem seguint s'enfilen, direcció nord, per salvar aquest obstacle rocós d'aspecte desolador. Asolim la cota 2.000 sobre aquest murallam de blocs calcaris on trobem un gran arbre mort —el Pino Seco— que encara resisteix les envestides del vent i les tempestats; la nota de desolació i solitud s'accentua. Baixant pel cantó oposat, retrobem el sòl herbat del barranc que discorre entre la barrera de roca i la carena del Budoguia al nord (2 h 15'). Un camí molt petjat ve de ponent: és la ruta que de la vall de Belagua, capçal de la vall del Roncal, es dirigeix a la Mesa de los Tres Reyes passant pel coll de Larrerria. Cal seguir-lo en direcció llevant, mentre damunt nostre s'allargassa la carena que uneix el cim de Budoguia (2.305 m) amb el de la Mesa de los Tres Reyes. El senderó, herbat, es va elevant contínuament i les fites l'acompanyen. La panoràmica pren un remarcable interès. Emergeix la meravellosa silueta del Petretxema que capta la nostra atenció, vist de perfil, amb les impressionants agulles d'Ansabere, que des d'aquí es diria unides al cim, encara que, de fet, n'estan gairebé separades del tot. Més pròxim s'estén el caos rocós, torturat com un malson, clivellat pel gel, d'arestes agudes, i extraordinàriament erosionat per l'aigua com a pedra calcària, pren formes capricioses, amb forats i esquerdes increïbles. A causa de la gran filtració de l'aigua en aquest tipus de terreny, és molt difícil de trobar fonts en aquests paratges. Sota nostre i gairebé paral·lel, seguint el barranc, un caminó s'adreça a França pel Collado d'Esqueste, al sud de la Mesa de los Tres Reyes, trau a través del qual s'insinua ja la visió dels alterosos cims del Pirineu Francès.

Un aire fi baixa del cim com una carícia de frescor que alleugereix la implacable força del sol. Amb l'altura predomina el regne de la roca, en alguns racons, però petites zones d'herbei fan el camí més amable. És

foto: Anna Borbonet

en aquests reductes herbosos que, enmig de tanta aridesa, sorprèn la delicada bellesa d'una flor de curta tija, de pètals rosats amb unes estries com una filigrana, destacant entre el verd intens de les seves fulles. És un gerani de Pirineu (**Geranium Cinereum**) que forma petits i deliciosos jardins, molt abundant en aquesta zona muntanyosa del Pirineu Occidental. Molt a prop, sorgeix entre les pedres la graciosa **Aquilegia Pyrenaica**, que inclina el seu caparró blau i tremola constantment a impul-

sos del vent. Ens adonem aleshores de l'immens valor de la flor d'altura, una nota de color i vida que humanitza i embelleix tants camins de l'alta muntanya. Al retorn ens entretindrem a fotografiar-les; és una manera de conservar-les sense que es marceixin.

Ascendim per terreny escarpat i ens sobta agradablement el contrast d'una gran congesta de neu en una zona de roca que reverbera al sol. Malgrat l'hora la neu no és tova, tot just s'emmotlla al nostre pas. Des del

El contorn característic de la Mesa de les Tres Reyes en un paratge aspre i trencat. Es el cim de màxima altitud (2434 m) d'aquesta regió, amb fàcil accés des del campament. ▼

blanc mantell la visió enasprada i pètria del Petretxema, amb les seves agulles, pren un particular relleu.

Pugem ara fortament, el cim és ja, com aquell qui diu, a l'abast de la mà. El caminet, sempre marcat, s'enlaira per una pronunciada pala d'herba i arribem al Collado de la Mesa (3 h), situat a ponent del cim. Per assolir el vèrtex cal flanquejar-lo per la seva cara sud en forta rampa, per on un imprecís corriol un xic esllavissat s'enfila en zig-zag entre roques, fins a guanyar la carena. Planejem cap a l'oest, per dalt una cresta aèria i bonica, fins a la cota màxima (3 h 20'). Cal dir que també pot aconseguir-se el cim pujant directament des del Collado de la Mesa per l'aresta oest, amb grimpada fàcil de bones preses.

Som ja dalt de la Mesa de los Tres Reyes, punt de coincidència dels que foren en temps pretèrits els regnes de Navarra, Aragó i França, si bé sembla que no s'hi celebraren les reunions reials que el seu nom podria suggerir. De fet, també a Navarra i en terres de la regió sud-oriental de la Ribera, existeix una altra Mesa de los Tres Reyes, lloc on avui una gran fita assenyala l'extrem d'unió dels tres regnes medievals de Navarra, Castella i Aragó. Es diu que fou en pedres d'aquest indret on els tres reis menjaren a la mateixa taula, cadascú dins el seu regne i per això el poble l'anomenà Mesa de los Tres Reyes (1).

Avui, però, som a l'Iru Errege Maia dels bascos, que amb 2.434 m d'altitud és la muntanya més alta de Navarra, el punt culminant i més oriental del País Basc, i una estratègica talaia de la vall de la Belagua. Al costat de la creu, una estàtua de gairebé un metre d'alçada, en bronze, de sant Francesc Xavier, és la reproducció d'una altra de pedra, de més de dos metres, col·locada al cim pel Club Deportivo Navarra i que les tempestes d'hivern aterraren.

La Mesa de los Tres Reyes queda gairebé tallada a l'est per una aèria aresta, sota de la qual s'estén un petit replà que mor sobtadament amb

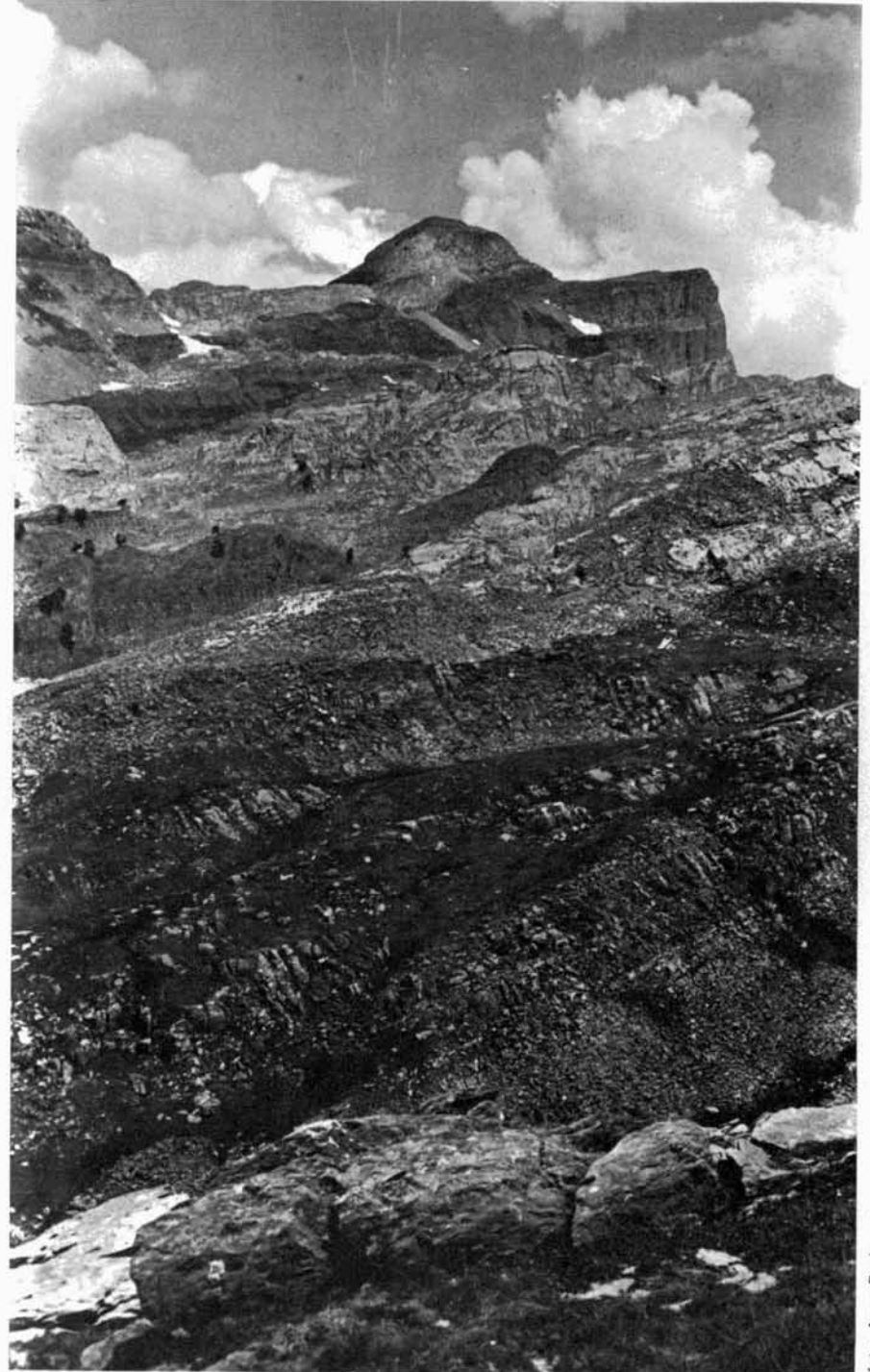

Foto: Anna Borbonet

un cingle, cosa que dona a la muntanya el seu característic contorn de taula.

Durant una hora gaudim d'amplis

horitzons, tot un món de muntanyes des d'un Pirineu desconegut per a nosaltres. Destaquen a llevant els cims més importants del Pirineu Oc-

Des de dalt del cim de la Mesa de les Tres Reyes el panorama s'estén cap a la banda del Pirineu Occidental Francès, on emergeix, difuminat en la llunyania, la silueta del Midi d'Ossau.

cidental Francès: Midi d'Ossau, de característica silueta, més enllà Midi de Bigorra, Balaitús, etc. Per la banda meridional, una impressionant paret es despenja del cim sobre el Collado d'Esqueste, rodejat de blocs despresos pel gel; enllà-del coll, el Petretxema amb les airoses i difícils agulles d'Ansabere, l'interessant Mollo de Atxerito, i tota l'extensió del circ d'Aspe que es perd a la llunyania, en línia divisòria entre els vessants atlàntic i mediterrani.

A la banda nord sobresurt el cim d'Anie (2.507 m), autèntic monument a la pedra, en basc Auñamendi o muntanya de les cabres, nom que li escau pel trencat de les seves roques i per les profundes esquerdes i estrets avencs que fan, de la seva base, una regió preferida dels espeleòlegs. Està situat dins de França i és la màxima altitud d'aquesta regió, se'l té també com a primer cim dels Pirineus Occidentals si bé creiem que el pic d'Ory (2.018 m), el qual emergeix borrós a l'horitzó nord-oest, podria ser aquesta primera altitud. El pic d'Anie és un excel·lent mirador fronterer de tota la serralada i de la navarresa vall de Salazar, paral·lela a la del Roncal.

Dalt el cim hem trobat tres excursionistes bascos que, amb la seva habitual cordialitat, ens ofereixen l'aspre vi de la seva terra. Amb ells admirem la pinzellada de color de la vall de Belagua que, voltada de pètries crestes, suavitza l'agreste paisatge. Al capçal d'aquesta vall distingim l'edificació del refugi del Club Deportivo Navarra, a pocs metres de la carretera. A ponent i més enllà de Belagua les carenes basco-navarreses

foto: Anna Borbonet

s'allarguen fins a l'infinit com un irreal teló de fons diluït per la calitja que encara ens permet albirar, més al sud, el singular massís de les Peñas de Ezkaurre, l'altura màxima de les quals domina, des d'uns impressionants penya-segats, l'alta conca de la vall d'Ansó.

Contemplant aquesta extensa geografia, comentem com és de distint el muntanyam granític del nostre Canigó, a l'altre extrem de Pirineu, quan aquest està a punt de morir a la Mediterrània. I reconeixem també la gran personalitat d'aquesta zona del Pirineu Occidental basco-navarrès, on sense grans altituds, alguns dels seus cims prenen agosarades formes a causa de l'erosió de la pedra calcària que hi predomina. Geològicament,

hem trepitjat un terreny extraordinàriament interessant, de morfologia eminentment càrstica, ja que hem trobat dolines, algunes encara amb reserves de neu, al camí del Sobranete de Linza pujant al cim de Petretxema i vora el cim de la Peña de Ezkaurre. El blanc i dilatats desert rocós, esquerdat i erosionat pel glaç i l'aigua sota el cim d'Anie, és difícilment oblidable. I és que hem de tenir en compte que a pocs quilòmetres de la Mesa de los Tres Reyes, passada només la frontera i després del coll d'Ernaz, pas entre la vall de Belagua i la vall francesa de Baretous, es troba la famosa cavitat de la Pierre Saint Martin, de 1.330 m de profunditat, la més pregonada d'Europa descoberta fins ara.

(1) *Rutas montańeras. Roncal.* Zuriza, 323 pàgs., Pamplona, 1974.

CRÓNICA DEL CENTRE

Cicle de divulgació sobre Paisatge i Fauna de Catalunya

Cada divendres, des del 7 de novembre passat per, a finalitzar el dia 12 de març del 1976, té lloc al Centre un interressantíssim cicle de divulgació sobre el paisatge i la fauna de Catalunya, a càrrec de diverses personalitats especialitzades en el tema. S'inicià amb una lliçó sobre relleu, clima i paisatge, pel professor de la Universitat de Barcelona, Lluís Casassas, la qual seguien tres sessions dedicades a les comunitats vegetals i a la vegetació en els seus diferents estatges, a càrrec del professor Antoni Farràs i de Blas. Josep M. Mata i Perelló, professor de l'Escola d'Enginyers Tècnics de Mines de Manresa, exposà el tema dels minerals i el seu aprofitament. La següent sessió fou dedicada als mamífers, a càrrec del professor de la Universitat Joaquim Gosàlbez i Noguera.

La programació per al mes de gener comença amb tres lliçons sobre el tema dels ocells i l'avifauna, pel conservador del Museu de Zoologia de Barcelona, Salvador Filella i Cornadó. Maria Victòria Vives, professora de la Universitat, ens parlarà sobre els amfibis i els rèptils, i Jordi Ribes i Rius, col·laborador del Museu de Zoologia, farà un estudi sobre els insectes. Dues sessions dedicades a les comunitats naturals i els problemes ecològics seran dutes a terme per Jaume Terrades i Serra, professor de la Universitat Autònoma de Barcelona. Clourà el Cicle Miquel Coll i Alemany, enginyer, que exposarà la problemàtica home-natura i les condicions de supervivència en el futur. També està previst dins aquest curs, la projecció de dues pel·lícules: **Serra brava** i **Bosc humit**, l'autor de les quals és J. R. Pons i Oliveras.

Aquest curs ha estat organitzat per la Institució Catalana d'Història Natural i la Secció de Geografia i Ciències Naturals del C.E.C., amb la col·laboració de la Secció Catalana de la Societat Espanyola d'Ornitologia.

No dubtem de l'èxit d'aquest cicle, tenint en compte el precedent del curs anterior, que sobre Geografia de Catalunya donà el nostre consoci Francesc Gurri i Serra, amb gran nombre d'assistents. Creiem que per a tots els socis i no socis interessats, aprofundir en el coneixement científic de la natura que ens envolta és un complement bàsic per a la pràctica de l'excursionisme i un

mitjà per estimar més el nostre petit país. Felicitem els promotors d'aquest cicle i esperem que trobaran altres temes d'interès per a donar-hi continuïtat en cursos següents.

Homenatge a Antoni Gelabert

Del dia 4 al 24 de desembre, la Secció de Ciències i Arts va retre un homenatge al nostre consoci i conegut artista, Antoni Gelabert, muntant una exposició de les seves més representatives obres de xilografia, que l'entitat ha tingut cura de recollir i guardar a la Biblioteca.

No cal dir que aquesta manifestació artística ha estat molt ben acollida pels socis i ha tingut un èxit extraordinari fins i tot fora de la nostra casa. L'obra de l'artista Gelabert és prou coneguda per a despertar interès, però la varietat temàtica de la mostra fou una gran sorpresa per a molts, ja que algunes de les obres havien estat poc divulgades, i un treball que va cridar molt l'atenció fou el gravat que l'artista va crear per a il·lustrar el segell de sis pessetes que la casa de la Moneda i Timbre de Madrid ha posat a la venda, en commemoració del centenari del Centre Excursionista de Catalunya.

A l'exposició solament hi van poder estar representats aquells treballs, a criteri del seleccionador, més afins a les activitats de la nostra entitat i que a la vegada fossin el fidel exponent de com l'artista ha desenvolupat la seva inquietud creadora al llarg del temps, tant en el camp dels gravats, com de les vinyetes, nadales, il·lustracions, goigs, etc. Podríem dir que d'una sola ullada hom es trobava reclòs en un marc cultural, artístic i espiritual a la vegada.

També, amb anterioritat, la Secció de Ciències i Arts havia portat a terme una excursió amb autocar al Tarragonès, per tal de visitar les principals poblacions d'aquella comarca, les devocions de les quals han estat motiu perquè l'artista Gelabert i mossèn Joan Roig, rector de la Nou de Gaià, editessin una col·lecció de goigs, titulada «El Pont de les Devocions», i que a la vegada la dediquessin a la nostra entitat amb motiu del centenari. El primer dels goigs, dedicat a Sant Miquel de Vespella, ja figurava a l'exposició i dintre d'unes setmanes sortirà el dedicat al Sant Crist de Salomó.

Com podem veure, els dirigents de la Secció de Ciències i Arts s'han fet ressò de la vàlua bibliogràfica dels promotors

i'els han dedicat, a mossèn Roig una visita cultural i de promoció, i a l'artista Gelabert, una exposició d'homenatge, ben merescuda.

M. M.

Primer acte commemoratiu

El dia 15 de gener, i en el Saló Daurat de la Diputació, va tenir lloc una vetllada dedicada exclusivament a la presentació oficial del programa d'actes commemoratiu del Centenari de l'entitat.

A la crida acudiren moltíssims socis àvids de conèixer el disseny o l'esbós dels actes que al llarg de l'any es desenvoluparan a casa o bé a contrades del nostre país. Encara que tots els socis havien rebut amb la circular una relació cronològica, en el semblant dels assistents es descobria un interès per escoltar-ho de boca dels organitzadors, alhora que amb la seva presència donaven caliu al primer acte commemoratiu, i tenien l'avinentesa de demostrar agraïment a la nostra Diputació per haver-nos cedit el seu Palau en semblant efemèride.

La presidència d'aquest acte estava ocupada pel senyor Samaranch, president de la Diputació i vinculat al món dels esports; senyor Ballester, diputat provincial; senyor Martínez Massó, president de la Federació Catalana de Muntanya; senyor Bofill, president de la Federació Catalana d'Esquí; senyor Agustí Bou, president del Centre Excursionista de Catalunya, i el president de la Comissió del Centenari, senyor Lluís Puntis.

Va obrir l'acte el senyor Bou en un breu parlament, no exempt de contingut, recordant-nos els lligams que sempre han existit entre casa nostra i la Diputació, detallant-ne dos com a mostra, referents a treballs portats conjuntament per al bé del país, en temps de la Solidaritat Catalana i, més tard, amb la Mancomunitat de Catalunya, fets que són avui un retall històric de Catalunya. El senyor Bou també va aprofitar l'avinentesa per agrair públicament la gentilesa que havia tingut la Diputació en cedir-nos el Saló Daurat.

Presència del C.E.C. al Saló Nàutic i de l'Esport

Aquest any del Centenari, el Centre ha estat present al Saló Nàutic i de l'Esport els dies 17 al 25 de gener, al Palau dels Congressos. En una manifestació esportiva com és aquest anual Saló barceloní, on acudeixen persones d'arreu del país, va semblar que la nostra entitat, aquest any commemoratiu, hi havia de participar i així tenir ocasió d'apropar-nos al públic en general i donar a conèixer totes les nostres activitats i particularment la nostra efemèride.

A l'acte inaugural vam tenir la satisfacció de rebre el senyor Pita de Veiga, ministre de Marina, que va conversar durant una estona amb el nostre president senyor Bou i amb el senyor Puntis, president de la Comissió del Centenari. Al llarg de la setmana les visites de socis i simpatitzants se succeïren i també moltes persones interessades en l'esport de muntanya demanaren informació. L'estand ha estat atès per un grup de socis que de forma desinteressada cobriren l'horari normal del Saló. L'estand ha servit per a promoure la revista «Muntanya», les guies editades pel Centre, donar a conèixer i fer subscripcions del futur llibre **L'alta muntanya catalana, flora i vegetació**, venda de medalles commemoratives, propagar el fascicle de la moral de l'excursionisme, civisme i defensa de la naturalesa; anunciar les cur-

ses d'esquí de Sant Joan de l'Erm, del Campament General de Catalunya a Sardernes i, en tot moment, ha estat una talaia de relacions públiques.

Una tasca desenvolupada sobre una base de 56 m², embellida per una estructura metàl·lica adient, de la qual penjaven 13 plafons de més de dos metres, il·lustrats amb fotografies de paisatges d'alta muntanya, en blanc i negre i en color, de refugis, cartells retrospectius d'esports d'hivern, anagrama del Centenari, ampliacions i murals diversos, taulell d'anuncis d'activitats, salonet obert a quatre vents i un taulell. Un conjunt senzill i funcional que responia a la finalitat prèviament establerta i que ha emplenat a la vegada el desig de l'entitat: la presència del C.E.C. en aquest any del Centenari.

M. M.

Acte d'obertura del Centenari

El dijous dia 22 de gener es va celebrar al Saló d'Actes de la nostra entitat l'acte d'obertura del Centenari, presidit pel senyor Francesc Platón, delegat regional d'Esports. A causa de la gran afluència de socis i simpatitzants, es va haver d'habilitar la Sala dels Trofeus i, mitjançant altaveus, un notable nombre de socis van poder escoltar els parlaments.

L'obertura a càrrec del president del C.E.C., senyor Agustí Bou, s'encaminà a glossar l'efemèride, així com també a recordar la figura del senyor Lluís de Quadras, ex-president de l'entitat, en anys difícils, i que no ha pogut estar present en aquesta commemoració, a causa de la seva defunció, no fa gaires setmanes.

L'acte acadèmic es confià al senyor Maurici Serrahima, conegut escriptor, que comentà, amb satisfacció l'alegria que tenia de trobar-se en aquells moments històrics a casa nostra, i que l'haguéssim escollit per a aquest acte commemoratiu. Va dissertar pausadament, documentat, il·lustratiu amb cites i anècdotes, emotiu moltes vegades en recordar fets de la seva joventut, al costat de dirigents nostres, i la seva voluntat de seguir pam a pam els itineraris tan detallats de Cèsar August Torras i conèixer les contrades que descriu.

Per comprendre millor la importància del naixement de la nostra entitat, va endinsar-se en el segle passat, i en va destacar fets significants que, cronològicament, portaven a la necessitat d'aques-

Seguidament el senyor Puntis va comentar el llarg programa d'actes del centenari, i tot seguit va aixecar-se el senyor Samaranch i va adreçar-se als assistents. Pausadament, possiblement amb la idea que s'entenguessin totes les seves paraules, que foren diverses vegades molt aplaudides. Va remarcar la seva condició de soci des de l'any 1934 i els seus primers passos com a esquiador a la Molina. Va fer seves les paraules del senyor Bou, en el sentit que les dues entitats han treballat conjuntament i continuen vetllant tot el que és mancomunitat de tots els catalans, patrimoni dels homes, o la monumentalitat de la naturalesa, tresor artístic o espiritual. Va detallar que el Centre havia contret amb aquests cent anys molts mèrits que el feien creditor d'una distinció, almenys per part de la Diputació, i que demanaria al consistori la medalla d'or de la Diputació per al C.E.C., atorgació que creia que votaran tots els diputats. Més endavant va prometre sufragar les despeses d'un refugi de muntanya, que voldria que es digués del «Centenari», i finalment va lliurar al senyor Bou una ensenya amb l'escut de Sant Jordi, brodat al bell mig, perquè presidís tots els nostres actes i contribuís a estrènyer encara més les relacions existents, en pro d'una pàtria pròspera, culta i esportiva.

Finalment convidà tots els assistents a passar al Saló de Sant Jordi, on va tenir lloc un àpat de germanor, convit esplèndid que va permetre canvis d'impressions i poder felicitar el senyor Samaranch personalment.

M. M.

foto: Hilari Sanz

foto: Hilari Sanz

ta naixença, d'aquest fet històric, segons el senyor Serrahima, per voluntat d'uns catalans de soca i arrel, que al turó de Montgat, un venturós dia de novembre, decidien donar vida a les seves inquietuds científiques, literàries i patriòtiques, a les quals més tard unirien l'esport. El Centre i els seus capdavanters vingueren a omplir un buit en el nostre país; conèixer-lo i estimar-lo, estudiar el seu terrer, les seves particularitats, les tradicions, la conservació i condicionament del patrimoni artístic i monumental, tota una tasca que ara el centenari ens diu que ha estat fructífera i beneficiosa per la pàtria.

El senyor Serrahima fou molt aplaudit i seguidament el senyor Bou i el senyor Puntis, president de la Comissió del Centenari, van lliurar medalles d'argent commemoratives a tots els socis de més de 60 anys d'associats, relació que ens plau detallar: Albert Soldevila, vídua d'Enric Riba, Agustí Valentí, Pere M. Escorsa, Francesc Cosso, Sebastià Montaner, Joaquim Matas, Climent Viscarri, Joaquim Folch, Enric Babot, Lluís C. Olivella, Joan Sellarès, Josep M. Artigas, Josep M. Batista, Emili Echevarría, Joan Navarro, Jordi Rubió, Josep Camri, Eva Illinç, Pere Bonet, Jaume Ponsa, Arnau Izard, Martí Armangué, Agustí Badia, Josep Bartomeu i Francesc Lluís Riviere. La medalla que es va atorgar al senyor Lluís de Quadras la va recollir el seu fill, en nom de la família.

Va tancar l'acte el senyor Francesc Platón, que va fer ressaltar els seus lligams amb la nostra entitat, particularment amb la Secció d'Esquí. Finalment, després de destacar la importància del C.E.C. en la vida esportiva i cultural del país, va cloure el seu parlament, oferint l'arranjament de bell nou, del nostre refugi Ventosa i Calvell, que avui es troba en males condicions.

Els assistents sortiren satisfets comentant el gest del senyor Platón, les paraules del nostre president, la dissertació del senyor Serrahima, l'emotiva distribució de medalles d'argent i l'enssenya que ens va lliurar el senyor Samaranch que embellia l'estrada.

M. M.

Emissió d'un segell de correus, exposició i conferència

El dia 10 de febrer fou el primer dia d'emissió del segell de Correus Comemoratiu del Centenari del Centre Excursionista de Catalunya, i l'entrada del

nostre estatge social es va convertir en una estafeta de correus fins al dia 14. Matí i tarda es va veure concorreguda i molts socis, així com infinitat de barcelonins, pogueren adquirir el segell de sis pessetes, el sobre «primer dia» i el matasegells especial.

Al mateix temps i a la Sala d'Exposicions es podia admirar una Exposició Filatèlica de temes esportius: muntanya, esquí, olimpíades, etc., de la col·lecció del nostre consoci senyor Joan Antoni Samaranch.

El dijous dia 12, coincidint també amb la venda del segell i l'exposició, el senyor Eliseu Alert, ex-president del Gremi de Filatèlia de Barcelona i membre de la Comissió Organitzadora de l'Exposició Mundial de Filatèlia «Espana 57», va pronunciar una conferència a la Sala d'Actes, dissertant sobre el tema «Anecdari sobre filatèlia i excursionisme». El senyor Alert va destacar que molts filatèlics són excursionistes i que el tema esport en el segells és apassionant. Va posar en relleu la importància de l'emissió del Centenari i les seves principals peculiaritats. Féu sobresortir la qualitat de la xilografia del nostre consoci Antoni Gelabert i la innovació que representa en el camp il·lustratiu de la temàtica esportiva. També és la primera vegada que s'hi poden llegir paraules escrites en català.

Per altra part, féu esment que gairebé mai no s'aconsegueix l'autorització del segell, acompanyada de la venda i del

matasegells, al local de l'entitat promotora.

La dissertació va ésser seguida amb interès per un públic excursionista, a la vegada sensibilitzat pel tema filatèlic.

M. M.

Donatius Pro-Centenari

Donem compte de les entitats i particulars que amb llurs generosos donatius han contribuït a la celebració dels actes del nostre centenari:

Banca Catalana.
Dimo Barattieri.
Agustí Bou i Tort.
Xavier Ribó.
Jordi Bonet.
Banc d'Expansió Industrial EXBANK.
Domingo Pujadas.
Pau Oliva i Casabona.
Josep Ramon Bassas i Miquel.
Antoni Torrent i Agràs.
Lluís Urgellés i Bassas.
Manuel Broto i Bassas.
Jordi Urgellés i Bassas.
Antoni Verge i Albertos.
Lluís Montserrat i Navarro.
Carles Socias i Raventós.
Narcís Rucabado i Comerma.
M. Martí i Pina.
A. Monclús i Donoso.
R. Boada i Bagués.
R. Viver i Pi-Sunyer.
Guillem Ruiz i Parcés.
R. Celades i Colom.
J. Llanes i Tabuenca.
P. Lillo i Roche.
A. Fisas i Galí.
E. Santamaria i Vilajuana.
J. Figueras i Riera.
J. Ros i Bernadet.
Marta Escoda i Tejedor.
J. Aquilina i Farré.
J. Codina i Agustí.
J. Antoni Ortiz i Berroeta.
Lluís Seguí i Garriga.
Joan M. Urdangarín i Berriochoa.
Roser Valls i Bach.
Lluís Guilera i Albinyana.
Francesc Valls i Bach.
M. Rosa Campaña i Capella.
R. Gatell i Roca.
Hispano Química HONGHTON.
B. Parera i Canals.
Maria Figueras i Figueras.
Motxilles Alpina.
Frederic Gausset.
Josep Campamà.
Figueras i Cia., S.R.C.
Horaci Miras.
Gràfiques Marina, S. A.

Adhesions d'Entitats excursionistes

Relació d'entitats excursionistes que s'han adherit fins al dia d'avui al Centre Excursionista de Catalunya, amb motiu del seu Centenari:

Club Alpin Français (París).
Club Alpino Italiano (Milano).
Centre Excursionista de València (València).
Club Alpino Peña Blanca (Madrid).
Club Excursionista Montblanc (Montblanc).
Club Muntanyenc Barcelonès (Barcelona).
Federació Catalana de Muntanyisme (Barcelona).
Secció de Muntanya de Cooperativa Pau i Justícia (Barcelona).
Grupo de Montaña Iberia (Madrid).
Grupo Montañero Las Águilas (Aguilar del Campo).
Grupo Montañero Vetusta (Oviedo).
Ateneu Castellarenc-Secció de Muntanya (Castellar del Vallès).
Sección de Montaña-Standard (Madrid).
Sestao Alpino Club (Sestao).
Unió Excursionista de Sabadell (Sabadell).
S A M, Secció d'Amics de Muntanya (Trep).
Centre Excursionista de Badalona (Badalona).
Agrupació Excursionista Bufalà (Badalona).
Federació Valenciana de Muntanyisme (València).
Federación Vasco-Navarra de Montañismo.
Club Alpí Núria-Masella.
Centre Excursionista de Terrassa.
Federación Castellana de Montañismo.
Grupo Alpino Aldaz-Gora.
Centre Excursionista de Viladecans.
Associació Excursionista d'Etnografia i Folklore (Barcelona).
Agrupació Cultural Folklorica de Barcelona (Barcelona).

Adhesions i col·laboracions

Relació d'adhesions i col·laboracions en homenatge al Centre Excursionista de Catalunya, amb motiu del seu Centenari:

Joan Miró. Dibuix del Cartell.
Josep M. Subirachs. Medalla Centenari.
Lluís Carulla. Nadala.
Joan Oliver. Pel·lícula «Niu d'Aligues a Siurana».

Antoni Gelabert. Dibuix Segell de correus.
Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya i Balears. Locals.
Direcció Saló Nàutic i de l'Esport. Stand. Venanci López de Ceballos. Exposició expedicions.
Ajuntament de Barcelona.
Diputació de Barcelona.
Pere Masdeu i Rovira. Pel·lícules «Homes dels Països Catalans».
Pere Borés, a.c.s. Refugi Pere Borés.
Ramon Canals i Guiler. Llanterna Màgica.
Joan Roig i Montserrat i Antoni Gelabert. Goig «El Pont de les Devocions».
Ignasi Canals. Col·lecció fotografies de muntanya.
Vicenç Daviu. Col·lecció fotografies de muntanya.
Joan Capdevila - Josep Jordi Queraltó. Pel·lícula «Història del Centre».
Francesc Comas (films retrospectius). «Direcció General de Correos y Telecomunicación».
Associació del personal de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i Estalvis.
Josep Lladó i Majoral.
Eliseu Alert i Riba.
Casa Guarro.
Obra del Ballet Popular.
Xavier Gregori.
Secció Filatèlica del Centre Excursionista Eldense.
Evaristo Pérez Garcia.
J. A. Samaranch.
Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi.
Centro de Turismo de Portugal em Espanha.
Exposició-Homenatge de Joan Amils i Pla al gran poeta de Catalunya, mossèn Jacint Verdaguer i Santaló, de Ripoll.
Reial Cercle Artístic.
Casanova de Ripoll.
Company.
Negra Industrial, S. A.
Escola Internacional d'Azafates Tuñón.
Jaume Fabrés.
Jordi Vilanova, S. A.
Ramir Roger.
Andreu Mercè Varela.
Josep Maria Espinàs.
Mercè Sanz.
Maria Antònia Simó.
Montserrat Puigmal.
Joan Carbonell.
Maria Assumpció Fernández.
Modest Montlleó.
Matrimoni Santos.
Maria Conxa Sobreroca.
Hilari Sanz.

Trini Capmany.
Margarida Cardona.
Concepció Soler.

Inauguració del refugi Pere Borés a l'estany de Besiberri (1980 m), a l'Alta Ribagorça

El passat 9 de novembre fou inaugurat un nou refugi del Centre, gràcies a la magnificència i entusiasme per la muntanya del nostre consoci Pere Borés, el qual, dissortadament, no el pogué veure realitzat, ja que morí uns mesos abans.

L'acte d'inauguració comptà amb gran assistència d'amics i simpatitzants, així com representants d'autoritats i entitats excursionistes. Feia un dia esplèndid i les primeres neus hivernals donaven la nota d'alta muntanya, com correspon a aquesta regió.

Volem esmentar, entre els assistents, el senyor Cercós, en representació de l'Ajuntament de Vilaller; el president de la Federació Catalana de Muntanya, Francesc Martínez Massó i el Comitè Català de Refugis d'aquesta Federació. Les entitats excursionistes hi eren nombroses; hi havia representants del Centre Excursionista Àliga de les Corts, de Barcelona; del Centre Excursionista de Badalona, de l'Agrupació Excursionista Bufalà, de Badalona; el senyor Artur Bargay, del Centre Excursionista de la Comarca de Bages; el senyor Antoni Gaver, de la Unió Excursionista de Sabadell; de la Unió Excursionista de l'Hospitalet, del Centre Excursionista del Penedès, Companyia Alpina de la Creu Roja, etc. També hi assistiren el constructor del refugi, de Benasc, i el bon amic i guardià del refugi, també de Benasc, Antoni Garier, acompanyat de la seva muller, la senyora Nati.

Al migdia tots els assistents es congregaren entorn del refugi i es procedí seguidament als parlaments i a la benedicció. S'hi comptaven més d'un centenar de persones. Cal esmentar, particularment, l'assistència de la senyora Núria Borés de Cabré, filla del senyor Pere Borés, així com el seu germà senyor Artur, que ens volgueren acompanyar en la petita cerimònia de la inauguració. Amb unes breus paraules del president del Centre, Agustí Bou, s'inicià aquest acte i s'invità la senyora Núria Borés de Cabré a descobrir una làpida a l'entrada del refugi, la qual perpetua la gratitud del Centre i dels excursionistes per aquest refugi lliure d'alta muntanya. Seguidament fou beneïda l'edificació per

El refugi Pere Borés, edificat a la vall de Besiberri, inaugurat el passat dia 9 de novembre. ▼

mossèn Zayas. A continuació, el senyor Martínez Massó, en nom de la F.C.M., glossà el significat i l'esforç de l'obra de refugis realitzada al llarg de més de seixanta anys, des de la construcció d'Ull de Ter, el primer refugi de Catalunya i de la Península pel Centre als excursionistes.

En un pla vora el refugi fou celebrada una missa a l'aire lliure per a aquells que hi volgueren assistir, oficiada per mossèn Zayas, el qual acompanyaren un bon nombre de socis i amics.

Volem afegir en aquesta breu crònica l'encàrrec que ens féu la filla del senyor Pere Borés, en nom seu i de la seva família, i per les mostres d'afecte envers la recordança del seu pare, desitja, a través de la revista MUNTANYA, donar les gràcies a tots els assistents a l'acte i a tots aquells que han intervingut en la preparació i realització de l'obra.

Les principals característiques d'aquest nou refugi són les següents:

Refugi de caràcter lliure, obert a tots els excursionistes. És d'una sola planta, ampli i còmode, amb una capacitat per a 20 persones disposades en dos pisos de lliteres, i en cas de necessitat pot arribar a les 30 places. Equipat amb matalassos de goma-escuma. Disposa d'una estufa central com a calefacció i cuina. Font al peu del refugi, que ve d'un torrent pròxim.

Accés des de la carretera a la Vall d'Aran pel túnel de Viella, passat Vilaller i Senet, Km. 151,5, a la dreta del qual surt una pista en mal estat que

remunta la barrancada de Besiberri. Des de la vall del Noguera Ribagorçana al refugi, a peu, hi ha 1 hora 30 minuts, primer per la pista i després per camí de bast.

Les excursions més recomanables de l'amfiteatre de muntanyes que encerclen el refugi són:

Al Besiberri Nord (3014 m) per la via normal, cara oest, 3 hores; per la cresta sud, de 3 a 4 hores. Al Besiberri sud (3030), 3 hores, 30 minuts. Al Comaloforno (3032 m), 3 hores, 30 minuts. A la Punta Senyalada (2951 m), pel coll d'Avellaner, 4 hores. Al Tuc Comtessa (2750 m), 2 hores. Al pic Escobedieso (2850 m), 2 hores, 30 minuts, i al Cap de l'Avellaner de la Baserca (2875 m), 2 hores, 45 minuts.

Guies i mapes que poden ser útils: **Pallars-Aran**, d'A. Jolis i M. A. Simó de Jolis. C.E.C. Mapa 1/25.000 (c. n. 20 m). La Ribagorça. Editorial Alpina, 1972.

El C.E.C. en la defensa de la natura i del patrimoni artístic

Quan la nostra entitat va tenir notícia que es volia construir un complex turístic a la península dels Alfacs, al delta de l'Ebre, cosa que comportava la dessecació de 2.300 hectàrees de terrenys guanyades al mar, per sedimentació, des del segle XVIII, conjuntament amb altres entitats catalanes va organitzar una campanya de defensa.

Fou el nostre vice-president Francesc Gurri qui va aixecar la veu per fer ressaltar, entre altres coses, que hem de

defensar el delta de l'Ebre no solament des dels punts de vista botànic, ornitològic, geològic o biològic, sinó també paisatgístic. El Centre Excursionista de Catalunya actuarà sempre contra els atemptats a la natura i la privació d'un bé col·lectiu a causa de l'interès especulatiu d'uns quants. I és que la península dels Alfacs és un lloc d'hivernació de més de 50.000 ocells aquàtics. També cal protegir-hi la planta sahariana *zygophyllum album*, que solament es troba en aquesta contrada i a l'illa de Creta.

Es podrien adduir encara molts més motius per a la preservació d'aquest extraordinari jardí botànic i niu d'ocells, però confiem que els arguments de les altres entitats i d'ICONA seran prou contundents per a fer desistir els promotors del seu projecte o perquè l'administració adopti una determinació que hi sigui favorable.

En un altre camp operatiu el Centre s'ha adherit a la defensa del patrimoni artístic promogut pel Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Barcelona, ja que una de les finalitats de la nostra entitat és la conservació de tot el patrimoni col·lectiu del país, tant el natural com l'artístic i el monumental.

M. M.

Traspàs de Lluís de Quadras

El passat mes de desembre ens deixà per sempre Lluís de Quadras i Feliu, president que fou, durant dinou anys, de la nostra entitat. Al seu enterrament va assistir un nodrit nombre de socis. En aquest mateix número, el nostre col·laborador Agustí Jolis glossa la personalitat del senyor de Quadras i evoca aquells anys difícils de la seva presidència.

crònica

Exposició «100 Anys d'Excursionisme Català»

Hem entrat a l'any del centenari de l'entitat, amb una exposició molt original, sobre cent anys de l'excursionisme català que ha constituït un dels primers actes forans dedicats al Centre Excursionista de Catalunya, amb motiu de tal efemèride.

L'Associació del Personal de la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis va exhibir a la seva sala d'exposicions del carrer Amadeu Vives, una sorprenent exposició en què es podien veure enllaçats convenientment fotografies de muntanya, cartells, pensaments i revistes. Tota aquesta manifestació muntanyenca fou obra del nostre consoci Jo-

sep Llaudó, que va saber compaginar els vessants cultura i esport, de forma convincent.

D'entrada hom podia endevinar que el tema era variat i divers. Una mà experta havia tingut cura dels detalls i s'hi respirava una atmosfera muntanyenca. Feia bonic de contemplar fotografies d'alta muntanya acompanyades d'un pensament al·lusiu a la naturalesa o a l'esport. Aquests pensaments responien a diverses formes d'expressar-se, segons fos l'autor de la nostra terra o estranger. Per Catalunya hi havia frases de J. Maragall, J. Santasusagna, F. Pujol, J. Puig i Ferrater, J. Massó i Vidal, etc., i, dels països veïns, de J. Ruskin, F. Harrison, J. Romsey, E. Whimper, H. Russell, E. Reclús, entre altres.

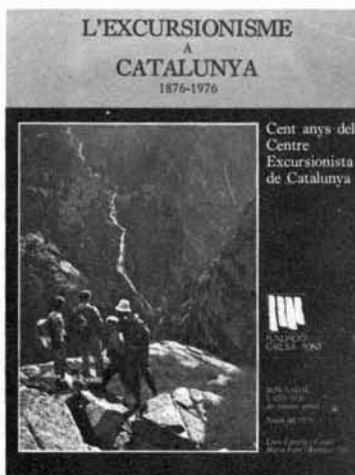
Els cartells, en gran quantitat, més de moderns que d'antics, formaven un ventall de temes i dades. Igualment se n'hi podia veure un de l'any 1927, que és l'últim que ha editat la Federació, commemorant el Centenari de l'Excursionisme Català. El tema cultural hi era representat per cursets d'iniciació, de fotografia, de cinema amateur, conferències, aplecs, cançons de muntanya, etc., i, en el camp esportiu, l'esquí, l'espeleologia, rallyes, expedicions, travessies, marxes, etc. Hi sobresortien per la seva original edició els cartells sobre defensa de la naturalesa, i el de la Renovació de la Flama de la Llengua Catalana.

El conjunt fotogràfic era excel·lent: tant ens trobàvem al peu del Cervino, com seguïem una ascensió encordats o passejàvem per Reixac; podíem trobar-nos als Pics d'Europa o al Pallars, davant una masia abandonada o d'una portalada romànica al Conflent. Paisatges bucòlics o estrets congosts, boscatges plaents o cingleres altives, tota una variada geografia que us introduïa a la pràctica del més noble dels esports i us feia viure de la mà de l'amic Llaudó, totes les seves excursions, en un mínim d'esforç físic.

Estem segur que Josep Llaudó, amb la seva exposició, va desvetllar l'interès del visitant, en un moment que el tema d'actualitat és l'excursionisme en el seu centenari, en una hora que es recorda la naixença al nostre país de l'excursionisme cultural.

Felicitem des d'aquestes pàgines l'encert de l'Associació del Personal de la Caixa, agraïnt-los el seu homenatge, i a l'amic Llaudó per l'aportació cultural a l'excursionisme català.

M. M.

L'excursionisme a Catalunya. 1876-1976.
Cent anys del Centre Excursionista de Catalunya. 111 pàgs. Il·lustracions en blanc i negre i en color. Editat per la Fundació Carulla-Font. Barcelona, 1975.

Enguany, la tradicional, i tan il·lusionadament esperada per tothom, nadala que Lluís Carulla i la seva esposa i fills dediquen a la seva plèiade d'amics, ha estat dedicada al Centenari de la nostra entitat.

Després de les commemoracions dedicades en anys successius a Pau Claris, a Prat de la Riba, a Ferran Soldevila, a Domènech i Montaner i a Àngel Guimerà, així com a la lluminosa efemèride dels cinc-cents anys de la impressió del primer llibre en català, el Centre Excursionista s'ha vist honorat, aquest any 1976, tan evocador i transcendental per nosaltres, en esdevenir l'objectiu i el protagonista principal de la nadala de l'any darrer.

Per aquest motiu, una natural modèstia ens ha impedit d'elogiar com és degut una obra tan important, però malgrat tot no ens podem abstenir de deixar feient testimoni en aquestes pàgines bibliogràfiques de tan interessant i útil volum, que sens dubte està destinat a ocupar un lloc privilegiat en tota biblioteca excursionista, o millor diríem, en tota aquella que es dediqui preferentment a l'estudi de les institucions i la cultura

de Catalunya.

Gairebé no coldria dir que un text dedicat a la història de l'excursionisme a la nostra terra ha d'anar unit a la ploma del mestre Josep Iglésies i Fort, tan jove i infadigable actualment com quan redactava les seves inoblidables guies de les terres tarragonines, i indubtablement més prolífic. Així, doncs, a ell es deu aproximadament la meitat del volum, una cinquantena de pàgines de concisa prosa, atapeïdes de dades, informacions i conceptes, tractats amb el mestratge a què ell ens té acostumats. Des dels temps immediatament anteriors a la famosa excursió a Montgat, fins als presents dies, tota una llarga teoria de noms, esdeveniments, fites i cims s'embasten els uns als altres, formant un conjunt harmònic i suggeridor, que com qui no fa la cosa es converteix en una molt detallada i completa història de l'excursionisme català, en la qual el Centre Excursionista de Catalunya ocupa un lloc transcendental i decisiu.

Innovador i interessant —encara que lògicament susceptible d'ampliació— és l'assaig de cronologia, bastit i estructurat per la reconeguda perícia de Josep Maria Ainaud de Lasarte. Josep Maria Sala i Albareda hi insereix un sintetitzat però il·lustrador article dedicat a l'excursionisme esportiu, i Albert Jané, amb el seu magnífic bagatge cultural, s'enfronta, amb bon èxit, amb la tria dels autors i dels fragments escollits de llurs obres, que figuren en la bàsica antologia literària.

Menció apart mereix l'aspecte gràfic de l'obra, constituït per un gran nombre de fotografies en blanc i negre i en color, inèdites moltes d'elles. Ací la imatge té una missió no tan sols estètica, sinó bàsicament documental, en proporcionar al lector una impressió d'ambient de tipus, oficis i paisatges de l'època dels inicis de l'excursionisme a Catalunya. Les figures rellevants de la nostra cultura relacionades amb l'excursionisme hi tenen un lloc d'honor, i també, com és evident, les fites més destacades del nostre muntanyisme, en la seva projecció internacional, plasmada aquests darrers anys amb la important sèrie d'expedicions als Andes i a l'Himalaia.

En resum, doncs, una bella ofrena que la família Carulla fa no sols als seus amics, sinó a tota la cultura catalana, i ben especialment en aquesta avinentesa al centenari excursionisme català i a la nostra entitat.

Josep Girona

En compliment del que disposa l'article 21 de la Llei de Premsa i Imprenta vigent, donem nota de la composició de l'actual Junta Directiva del Centre Excursionista de Catalunya:

President: Agustí Bou i Tort; **vice-presidents:** Francesc Gurri i Serra i Lluís Puntis i Pujol; **secretari:** Ramon Romani i Oliva; **vice-secretari:** Frederic Torres i Padrís; **Comptador:** Pere Figuerola i Rusinés; **tresorer:** Antoni Romeu i Just; **bibliotecari:** Modest Montlleó i Espasa; **vocals:** Anna Borbonet i Macià; Hilari Sanz i Gonet; Núria Figueras i Anmella; Josep Abril i Pinell; Josep Casanovas i Garcia; Francesc Valls i Bach; Manuel Albertos i Blanquer. A més, formen part de la Junta Directiva tots els presidents de Secció o de Comissió i un delegat del Consell de Jovent.

PROGRAMA D'ACTES I MANIFESTACIONS DEL CENTENARI

15 de gener de 1976

PRESENTACIÓ DELS ACTES DEL CENTENARI.
Diputació de Barcelona.

17 al 25 de gener de 1976

PRESENCIA DEL CENTRE AL SALÓ NAUTIC I
DE L'ESPORT.
Palau dels Congressos. Barcelona.

22 de gener de 1976

ACTE ACADÈMIC A CARREC DEL SR. MAU-
RICI SERRAHIMA.
HOMENATGE A LLUÍS DE QUADRAS I FELIU,
ex-president del Centre.
HOMENATGE ALS SOCIS DE MÉS DE 60
ANYS D'ASSOCIATS.
Estatge social. Barcelona.

10 de febrer de 1976

EMISSION DEL SEGELL DE CORREUS, AMB
MOTIU DEL CENTENARI DEL CENTRE EXCUR-
SIONISTA DE CATALUNYA.
Estatge social. Barcelona.

28 de març de 1976

COMBINADA SOCIAL DE VETERANS.
La Molina.

23 d'abril de 1976

FESTA DE SANT JORDI.
DISSERTACIÓ A CARREC DE JOSEP IGLÉSIES.
Lliurament d'insígnies d'or i d'argent, als so-
cis que fa cinquanta o vint-i-cinc anys que per-
tanyen al Centre.
Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona.

24 d'abril al 13 de maig de 1976

CONCURS INTERNACIONAL DE FOTOGRA-
FIES DE MUNTANYA.
Palau de la Virreina.

15 al 18 d'abril de 1976

RALLYE D'ESQUÍ DE MUNTANYA. C.A.I.-C.A.F.
-C.E.C.
Massís de la Maladeta - Vall d'Aran.

5 al 25 de maig de 1976

SALÓ GRÀFIC RETROSPECTIU.
Col·legi d'Arquitectes de Catalunya.

9 de maig de 1976

APLEC POPULAR A BARCELONA I RECEPCIÓ
A TOTES LES ENTITATS EXCURSIONISTES.
Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona.

15 al 30 de maig de 1976

EXPOSICIÓ CARTOGRAFICA DE CATALUNYA.
Barcelona.

16 de maig de 1976

FESTIVAL DE LA CANÇÓ DE MUNTANYA.
Besalú. Garrotxa.

5 al 7 de juny de 1976

CAMPAMENT GENERAL DE CATALUNYA.
Sadernes. Garrotxa.

24 al 29 de juny de 1976

TROBADA AL CANIGÓ.
Pica del Canigó, Sant Miquel de Cuixà, Prada.

1 al 8 d'agost de 1976

CAMPAMENT INTERNACIONAL D'ALTA MUN-
TANYA. - XVIII RALLYE D'ALTA MUNTANYA.
Estany Negre de Boí.

3 al 31 d'octubre de 1976

EXPOSICIÓ HOMENATGE DELS ARTISTES CA-
TALANS AL CENTRE.
Hospital de la Santa Creu. Barcelona.

4 al 9 d'octubre de 1976

CONGRÉS U.I.A.A. (Unió Internacional d'Asso-
ciacions Alpines)
Palau de Congressos de Montjuïc. Barcelona.

30 d'octubre a 1 de novembre de 1976

JORNADES DE MEDICINA DE MUNTANYA.
Residència Blume. Esplugues de Llobregat.

26 de novembre de 1976

CENT ANYS DE LA FUNDACIÓ DEL CENTRE
EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.
Sopar social. Barcelona.

28 de novembre de 1976

INAUGURACIÓ MONOLIT TURÓ DE MONTGAT.
OFERT PEL CENTRE EXCURSIONISTA DE BA-
DALONA, AMB LA COL·LABORACIÓ DE L'A-
JUNTAMENT DE LA VILA DE MONTGAT, ALS
FUNDADORS DEL CENTRE EXCURSIONISTA
DE CATALUNYA.
Montgat.

**ACTIVITATS CULTURALS I DE CIVISME. ACTES, REA-
LITZACIONS I PUBLICACIONS AMB MOTIU DEL CEN-
TENARI DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATA-
LUNYA**

ACTES

CICLE DE CONFERÈNCIES «SOS CATALUNYA».
Lloc: s'anunciarà oportunament.

ACTIVITATS

GESTIÓ DE NORMALITZACIÓ DE NOMS DE PO-
BLES DE CATALUNYA I DEFENSA DE LA NA-
TURALES.

PUBLICACIONS

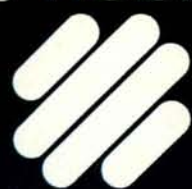
- L'ALTA MUNTANYA CATALANA FLORA I
VEGETACIÓ.
- HISTÒRIA DEL CENTRE EXCURSIONISTA
DE CATALUNYA.
- CAVITATS DE CATALUNYA.
- ALTRE CINEMA (revista de cinema ama-
teur).
- MUNTANYA (números especials)
- SPELEON (número especial)

PATRIMONI

ACONDICIONAMENT SALA D'ACTES.
REFUGI «VENTOSA I CALVELL».

Aplaudim

tots aquells qui fan de l'esport la forma
més noble de la convivència humana

BANCA CATALANA

Amb motiu del seu centenari el
CENTRE EXCURSIONISTA
DE CATALUNYA

estrena a Barcelona el film en color

LES HORIZONS GAGNÉS

presentat per

Gaston RÉBUFFAT

ESCALADES VERTIGINOSES DINS UN MARC SALVATGE
DE GRAN BELLESA

GRAND CAPUCIN, via Bonatti	amb Konrad Kirch, Alemanya
AIGUILLES de CHAMONIX, travessia	» Jean Juge, Suïssa
DENT du GEANT, cara sud	» Massalu Suzuki, Japó
TOURS de VAJOLET, (Dolomites)	» Lino Donvito, Italia
VIGNEMALE, cara nord	» Christian Ringeval, França
MEIJE et BARRE des ECRINS	» Edwin Matthews, U.S.A.
Cara Sud	Cara Nord

Imatges magnífiques de RENÉ VERNADET

Dissabte, dia 8 de maig del 1976, a les 10 de la nit
Palau dels Congressos de Montjuic

INVITACIONS - A la Secretaria del Centre Excursionista de Catalunya,
carrer del Paradís, 10, pral. Barcelona-2.
Senyors Socis: Cal presentar el carnet o rebut corresponent.

**No us
n'estranyeu!
Encara
no ha
visitat
Mañanes**

Mañanes es preocupa
per tothom qui vol practicar un esport.

Li aconsella l'equip complet
més adient entre tota una gamma variada de les millors marques.

Canuda, 26 - T. 318 45 00 - Barcelona-2 / Via Augusta, 103 - T. 217 91 88 - Barcelona-6
Bailèn, 170 - T. 258 10 15 - Barcelona-9 / Prim, 99 - T. 380 48 21 - Badalona

SOCIS i AMICS DEL CENTRE AJUDEU LA VOSTRA ENTITAT

Compreu i feu comprar
ELS RECORDS DEL CENTENARI

MEDALLA COMMEMORATIVA

Medalla de 50 m/m de diàmetre,
obra de Josep Maria Subirachs.

Preu: d'argent, 5.000 ptes.; de coure, 500 ptes.

SEGELL DE CORREUS

Emissió d'un segell de correus,
dibuix original d'Antoni Gelabert i Casas.

Valor facial de 6 ptes. cada un.

Envelop, amb grafisme i escut del centenari
amb segell i mata-segells del primer
dia d'emissió, 10-II-1976. Preu: 20 ptes.

CARTELL

Reproducció del dibuix original de
Joan Miró, realitzat especialment
amb motiu del centenari. De 52×69 c/m.

Preu: 100 ptes.

AUTO-ADHESIUS

El grafisme del centenari, obra de Xavier Gregori,
amb l'escut del Centre.

De 10×19 c/m. Preu: 25 ptes.

Participeu a la GRAN CAMPANYA de fer
conèixer el nostre CENTENARI. Feu-hi
participar els vostres amics.

De venda a la Secretaria del Centre Excursionista de Catalunya

Ramon Gabernet i Macià

LLIBRETER

Passatge del Duc de la Victòria, 7 Telèfon 302 00 82 Barcelona 2

Llibres nous

Geografia, Història, memòries, biografies, monografies, bibliografia
Importador de llibres de muntanya i mapes

Llibres vells o d'ocasió

compra-venda

**ESQUI
CAMPING
ESCALADA**

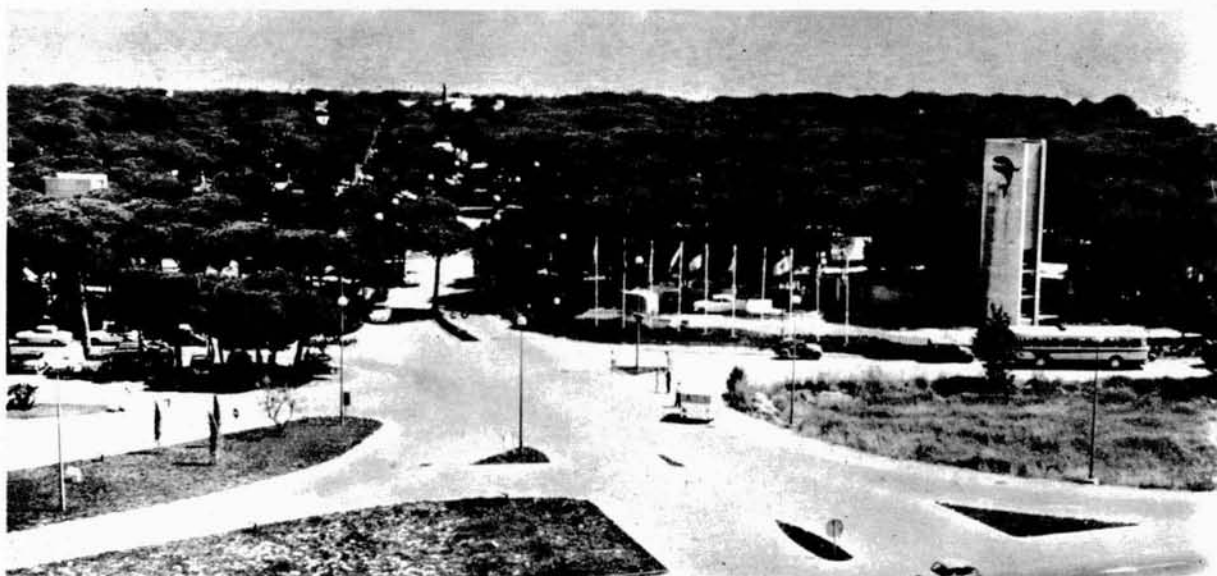
SPORTS

SANJUST

CANUDA, 6 - Tels. 226 36 04
302 36 95

BARCELONA-2

Camping

La Ballena Alegre

A 9 minuts de Barcelona per l'autopista de Castelldefels, el camping "LA BALLENA ALEGRE", us convida a acampar als seus boscos frondosos i a banyar-vos a les transparents aigües mediterrànies.

Així mateix i per a comoditat dels nostres clients hem instal·lat a l'interior del recinte del camping els serveis complets de bar, restaurant, serveis sanitaris, supermercat, dutxes, lavabos, assistència mèdica, parc infantil, zona esportiva, bugada i planxa i el sector comercial on podreu adquirir tots aquells articles que vulgueu.

la línia floïd per a la cura del vostre cabell

tònic capil·lar
per a cabells
blancs

tònic capil·lar
fixador

tònic per a
evitar la caiguda
del cabell

xampú
de tractament

crema
per al cabell

Floïd

per a la salut dels vostres cabells

